

NUORTEN TURVAPAIKANHAKIJOIDEN ELÄMÄÄ VASTAANOTTO- VAIHEESSA

VERONIKA HONKASALO, KARIM MAICHE, HENRI ONODERA,
MARJA PELTOLA & LEENA SUURPÄÄ (TOIM.)

NUORTEN TURVAPAIKANHAKIJOIDEN ELÄMÄÄ VASTAANOTTOVAIHEESSA

VERONIKA HONKASALO, KARIM MAICHE, HENRI ONODERA,
MARJA PELTOLA & LEENA SUURPÄÄ (toim.)

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisuja 120

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Kansikuvan pohjana oleva valokuva: Mostafa Mohammad Ali
Kustannustoimitus ja taitto: Ari Korhonen

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

ISBN 978-952-7175-41-5

ISBN (PDF) 978-952-7175-42-2

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 195, *Liike*

Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 120, *Liike*

Paino: Unigrafia, Helsinki 2017

Julkaisujen tilaukset:

Nuorisotutkimusverkosto

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>

Sisällys

Johdanto: Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja	7
<i>Veronika Honkasalo, Karim Maiche, Henri Onodera, Marja Peltola ja Leena Suurpää</i>	
Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa	9
<i>Veronika Honkasalo</i>	
Kansainvälisen suojelun periaatteista ei voi alaikäisten kohdalla tinkiä	13
<i>Mirja Piitulainen</i>	
Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä	19
<i>Karim Maiche</i>	
Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin	25
<i>Naser Hussein</i>	
Ystävyyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot	28
<i>Henri Onodera & Marja Peltola</i>	
Yksin tulleiden nuorten kohtaaminen ja sosiaalinen tuki arjessa	34
<i>Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen</i>	
Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista	39
<i>Saara Pihlaja</i>	
Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet	42
<i>Minna Lähteenmäki</i>	
”Kun on vain tavallinen minä ja tavallinen sinä”: ääniä vapaaehtoistyön kentältä	47
<i>Mervi Kaukko, Jennina Lahti ja Esko Nummenmaa</i>	
Ensisijaisesti lapsia?	54
<i>Hanna Laari & Sanna Rummakko</i>	
Alaikäisen turvapaikanhakijan kuulemiseen liittyviä haasteita oikeuspsykologisesta näkökulmasta	58
<i>Julia Korkman</i>	
Pieni ja suuri ikäero: kiistanalaiset ikämäärittelyt nuorten turvapaikanhakijoiden elämässä	64
<i>Leena Suurpää</i>	

Opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden yhteistyö yliopiston kolmanteen tehtävään vastaamisena	69
<i>Mervi Kaukko, Jennina Lahti ja Esko Nummenmaa</i>	
Odottamisen monimuotoisuus nuorten turvapaikan hakijoiden arjessa	74
<i>Henri Onodera</i>	
Toimenpide-ehdotuksia nuorten turvapaikanhakijoiden arjen turvaamiseksi	79
<i>Herttaliisa Tuure</i>	
Liite: Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa – eräitä toimenpide-ehdotuksia	81

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Nykypäivän globaali muuttoliike koskettaa etenkin lapsia ja nuoria. Maapallolla on nuoria enemmän kuin koskaan ennen, ja nuori ikäpolvi kuuluu aktiivimpiin muuttajiin, katsotaanpa maiden sisäistä tai maiden ja maanosien välistä muutttoa – pakotettua tai vapaaehtoista. Suomeen viime vuonna tulleesta 32 476 turvapaikanhakijasta yli 80 prosenttia oli Maahanmuuttoviraston mukaan alle 35-vuotiaita. Yksin tulleita alaikäisiä oli noin 10 prosenttia (3024 henkilöä).

Muuttoliikettä ja maahanmuuttoa on syytä tarkastella laaja-alaisessa nuorisotutkimuksen ja -politiikan kehyksessä. Tätä kautta nousevat esiin kysymykset nuorten elämäntavasta ja siirtymistä, sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta sekä nuorten oikeuksista niin kotiin ja turvaan kuin ihmisarvon, kuulumisen ja osallisuuden kokemuksiinkin. Tällaiset näkökulmat ovat jääneet pelkojen ja vastakkainasettelujen leimaaman turvapaikkakeskustelun varjoon. Suomeen turvapaikanhakijoina tulleiden nuorten arkiset kokemukset pakenemisesta, turvapaikan hakemisesta sekä uudenlaisen elämän rakentamisesta ovat niin ikään poliittisen ja hallinnollisen keskustelun marginaalissa.

Nuoret vastaanottokeskuksissa -kirjoitussarja tuo esiin turvapaikkaa Suomesta hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat valaisevat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Kyseessä on moniääninen kirjoitussarja, jossa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät. Kirjoitussarja on osa laajempaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnalliseksi puhevuoroiksi avaavaa Näkökulma-tekstien sarjaa.

Kirjoitussarjan taustalla on tutkimus- ja vapaaehtoishanke, jonka Nuorisotutkimusverkosto toteutti yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n ja Valtion nuorisosiain neuvottelukunnan kanssa. Hankkeen tutkijaryhmään kuuluvat Veronika Honkasalo, Karim Maiche, Henri Onodera, Marja Peltola ja Leena Suurpää. Ryhmä osallistui pääkaupunkiseudulla sijaitsevan nuorten asumisyksikön toimintoihin tammi-heinäkuussa 2016 ja järjesti esimerkiksi retkiä

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puhevuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

ja avointa nuorisotoimintaa asumisyksikön nuorille. Tässä nuorten asumisyksikössä asui kevään ja kesän aikana noin 40 Suomeen turvapaikanhakijoina tullutta 16–17-vuotiasta nuorta miestä. Kenttätyön ohella tutkijat tekivät haastatteluja parinkymmenen yksikössä asuvan nuoren ja työntekijän kanssa.

Nuorisotutkimusverkoston tutkijaryhmän havaintojen lisäksi kirjoitus-sarjassa kuullaan muualla Suomessa nuorten turvapaikanhakijoiden parissa tehneiden tutkijoiden analyysistä sekä turvapaikka-asioiden parissa tekevien näkökulmia alaikäisten turvapaikanhakijoiden elämään ja asemaan.

Kirjoitussarjassa julkaistavat valokuvat on ottanut nuori turvapaikanhakija Mostafa Mohammad Ali.

Helsingissä ja Tampereella 27.10.2016

Veronika Honkasalo, Karim Maiche, Henri Onodera, Marja Peltola ja Leena Suurpää

Kirjoitussarjan toimittajat

Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa

Veronika Honkasalo

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset (mm. Lasten oikeuksien sopimus) ja suomalainen lainsäädäntö, kuten nuorisolaki, linjaavat, että lapsia ja nuoria on kuultava heissä koskevista asioissa. Ajatuksena on, että kuulemisen kautta nuoret voivat tuntea olevansa osa yhteiskuntaa. Kuuleminen on kuitenkin vain yksi osallisuuden ilmenemismuoto. Onkin keskeistä pohtia, mitä kuulemisella ylipäätään tarkoitetaan. Entä mitä tarkoitetaan asioilla, jotka koskevat lapsia ja nuoria? Kuuleminen ei nimittäin tarkoita vain kaavamaista tilannetta, jossa kuuleminen tapahtuu ainoastaan verbaalisen viestin kautta. Yhtä tärkeää on pohtia, miten osallisuutta voidaan edistää silloin kun nuoren asema on hauras tai kun yhteistä kieltäkään ei välttämättä ole. Osallisuuden yhtenä mittarina voidaankin pitää sitä, miten nuori kokee voivansa vaikuttaa oman elämänsä keskeisiin sisältöihin.

Miten edistää osallisuutta välitilassa?

Yksin tulleiden lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää muistaa, että heidän puolestaan puhuvat usein muut kuin he itse, esimerkiksi asiantuntijat, viranomaiset ja media. Oleellista on, että näissä puheissa korostuvat usein huoli-, pelko- ja kontrollinäkökulmat (mm. Sirriyeh 2013).

Raja omaehtoisesta osallisuudesta ja pakottavan osallistamisen välillä on usein häilyvä. Nuorilla tulisi toisinaan sanoa oikeus osallistua heille järjestettyyn toimintaan, mutta yhtä lailla myös oikeus vetäytyä pois aikuisten tarkkailevien katseiden piiristä. Alaikäisten asumisyksikössä omaan rauhaan vetäytyminen on ristiriitainen asia, sillä osallistamisyrittämisestä huolimatta myös oman tilan pitäisi olla itsestään selvä, koska nuoret ovat odotusprosessin keskellä eräänlaisessa välitilassa ja elävät arkeaan instituutiossa, jossa yksityisyyden määrä on usein pieni. Ohjaajat joutuvatkin pohtimaan, missä kulkee raja nuorten oman tilan ja ajan kunnioittamisen ja heidän hylkäämisen välillä.

Jotta ymmärtäisimme paremmin, miten yksin Suomeen saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden asemaa ja osallisuutta voitaisiin parantaa, on huomioitava nuorten moninaiset taustat ja hauras nykytilanne vastaanottovaiheessa ja oleskelulupaa odottaessa.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Jotta ymmärtäisimme paremmin, miten yksin Suomeen saapuneiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden asemaa ja osallisuutta voitaisiin parantaa, on huomioitava nuorten moninaiset taustat ja hauras nykytilanne vastaanottovaiheessa ja oleskelulupaa odottaessa.

Pitkittyvä odottaminen vie toivon ja innon elämässä kiinnipitävältä opiskelulta

”Hyvä puoli on se, että voi opiskella ja sitten voi tällä tavalla elää rauhassa, että ei ole tällaista elämää aikaisemmin ollut.”

Yllä olevassa lainauksessa yksin Suomeen syksyllä 2015 Afganistanista saapunut nuori mies kuvaa niitä positiivisia tuntemuksia, joita Suomessa asumiseen liittyy. Koulunkäynti ja rauhallinen, turvallisesti rytmittyvä arki ovat asioita, jotka tekevät oleskelupäätöksen odottamisesta edes jollain tavalla siedettävän. Samaan aikaan moni nuori kuvaa haastatteluissa sitä, kuinka rauhallisuus voi muuttua myös tylsyydeksi. Pitkittyvän odottamisen takia huoli tulevaisuudesta valtaa kaikki ajatukset niin että keskittyminen opiskeluun hapertuu ja elämänhalu kärsii: *”Kun on paljon stressiä, mikään ei jää päähän.”* Varsinkin iltaisin ja öisin mieltä on vaikea rauhoittaa, mikä puolestaan verottaa yöunia. Väsymys taas kaventaa mahdollisuuksia täysivaltaiseen osallisuuteen. Toimissamme asumisyksikössä vapaaehtoisina huomasimme, että asumisyksikössä käsiteltiin nuorten kanssa paljon arkirytmiin liittyviä asioita: Saako nuoria herättää loma-aikana? Mitä tehdä niiden nuorten kanssa, jotka valvovat pitkään yöhön ja heräävät vasta myöhään päivällä? Monille nuorille koulunkäynnissä oli opiskelun lisäksi tärkeää se, että se piti kiinni arjen rytmissä.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Odottaminen vailla tietoa turvapaikkaprosessin etapeista (mm. puhuteluista, kuulusteluista, päätösaikatauluista) vaikuttaa yksin tulleiden turvapaikanhakijanuorten elämään niin kokonaisvaltaisesti, että myös nuorten osallisuutta on tarkasteltava tätä kehystä vasten. Myös työntekijöiden haastattelussa puhutaan paljon odottamisen herättämästä epätoivosta ja nuorten turhautumisesta, joka ilmenee ikään kuin ”aallottain”: asumisyksikössä lähikäin eläminen saa aikaan sen, että yhden nuoren huoli esimerkiksi omista vanhemmistaan tarttuu helposti muihin ja yhden epätoivo rikkoo innostusta kaikkien nuorten kohdalla, jolloin arkisetkin asiat kuten ruokailu ja muut asumisyksikön rutiinit, ohjaajat ja vapaa-aika näyttäytyvät kielteisessä valossa. Työntekijät korostavat sitä, että ammattitaitoiselta ohjaajalta vaaditaan kykyä elää lähellä nuoria tukea antaen, mutta samalla taitoa etäännyttää itsensä tilanteista niin, etteivät nuorten kokemukset ”pääse ihon alle”, sillä muuten työtä ei jaksa.

Asumisyksikössä lähikäin eläminen saa aikaan sen, että yhden nuoren huoli esimerkiksi omista vanhemmistaan tarttuu helposti muihin ja yhden epätoivo rikkoo innostusta kaikkien nuorten kohdalla.

Perhe on läsnä ajatuksissa – ystävyysuhteita suomalaisten nuorten kanssa toivotaan enemmän

Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden asema on monella tavalla hauras. Lasten ja nuorten elämä on tässä tilanteessa erityistä siksi, että heidän omat perheensä eivät enää ole fyysisesti läsnä (ks. myös Mikkonen 2001; Kaukko 2015; Kuusisto-Arponen 2016). Vanhemmat ja sukulaiset ovat kuitenkin lähellä henkisesti, esimerkiksi ikävänä, yhteydenottoina ja jatkuvana huolena. Hankkeemme nuorista osa piti yhteyttä perheeseen säännöllisesti, osa ei ollut tietoisia vanhempiensa olinpaikasta, osan vanhemmat olivat kuolleet, kun taas osa oli valinnut tietoisesti sen, ettei pidä yhteyttä perheeseen ollenkaan, koska se koettiin liian raskaaksi.

Kun perhe ei ole läsnä, lähiyhteisön muodostavat samassa yksikössä asuvat nuoret ja nuorten parissa toimivat ohjaajat. Samaan aikaan moni haastateltava kertoi, että ikävän ja odotusprosessin aiheuttamaan huoleen liittyviä tuntemuksia oli vaikea jakaa edes samassa asemassa olevien nuorten kanssa. Moni kertoikin haastatteluissa jäävänsä huolen ja ikävän kanssa yksin. Suomalaisiin nuoriin oli puolestaan vaikeaa tutustua koulussa ja harrastuksissa. Moni ajatteli, että kulttuurirajat ylittävät ystävyysuhteet olisivat auttaneet suomalaisen yhteiskuntaan kiinnittymistä ja elämän merkitykselliseksi kokemista huomattavasti. Voikin kysyä, missä määrin nuori voi kokea olevansa osallinen sellaisessa yhteiskunnassa, jossa ystäviä on hyvin vaikea saada. Jatkossa olisikin mietittävä, miten ystävyysuhteita yli kulttuurirajojen voitaisiin rakentaa niin asumisyksiköissä kuin koulussa ja vapaa-ajalla. Entä miten luoda sellaisia yhteisöllisyyden muotoja, jotka saisivat aikaan ”perhemäistä” osallisuuden tunnetta niissä tilanteissa, joissa oma perhe ja sukulaiset ovat kaukana kotimaassa tai maailmalla?

Moni ajatteli, että kulttuurirajat ylittävät ystävyysuhteet olisivat auttaneet suomalaisen yhteiskuntaan kiinnittymistä ja elämän merkitykselliseksi kokemista huomattavasti. Voikin kysyä, missä määrin nuori voi kokea olevansa osallinen sellaisessa yhteiskunnassa, jossa ystäviä on hyvin vaikea saada.

Pitkästä matkasta Suomeen niukasti tietoa – kännykällä pidetään yllä mielekästä arkea ja ystävyysuhteita

Monen lapsen ja nuoren matka Suomeen on saattanut olla pitkä ja polveileva. Haastattelemistamme nuorista esimerkiksi monet Afganistanista lähteneet olivat viettäneet parikin vuotta läpikulkumaissa. Matkaan oli voinut kuulua jaksoja, joina nuori oli tehnyt moninaisia hanttilhommia ja asunut sukulaisten luona. Pitkän matkan aikana oli saatettu nähdä asioita, jotka jättivät mieleen pysyvät traumaattiset jäljet. Matkan aikana oli erottu matkakumppaneista ja sukulaisista ja todistettu vierestä kun liian täydestä kumiveneestä heitettiin ihmisiä yli laidan (ks. [Iso Numero](#)). Myös omaisuuden kadottamisella voi olla suuri merkitys: esimerkiksi yksi haastateltavista kertoi, kuinka kännykkä oli kadonnut juuri merimatalla ja sen mukana kaikki yhteystiedot sukulaisiin ja ystäviin.

Kännykät ovat kuitenkin keskeisessä osassa nuorten arkea Suomessa – niillä pelataan ja sometetaan, mutta katsellaan myös oman kotimaan musiikkivideoita, kysellään kuulumisia ja luodaan uusia kontakteja vastaanottomaassa. Moni haastateltava kertoo, että kännykällä pidetään ennen kaikkea yhteyttä muualla Suomessa oleviin tuttuihin ja ystäviin. Kännykkä on siten yksi keskeinen väline, jolla osallisuutta ylläpidetään maailmassa ylläpidetään. Ottaen huomioon, kuinka eristyksissä monet nuoret asuvat vastaanottovaiheessa, kännykkä voi parhaimmillaan tarjota kokemuksen sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta muuhun maailmaan. Kännykkä tarjoaa myös välineen kommunikoida silloin kun yhteistä kieltä ei ole. Tätä ulottuvuutta havainnollistaa se, kuinka osallistuvan havainnoinnin aikana yksi nuorista halusi näyttää tutki-

joille kännykältään kuvia ja videoita oman maansa ruokakulttuurista. Tutunmakuinen ruoka onkin haastatteluissa asia, johon nuorten ikävä usein konkretisoituu. Nuoret myös kertovat haastatteluissa, että parhaimpia hetkiä ovat olleet asumisyksiköissä järjestetyt juhlat, joissa on saanut syödä tuttua ruokaa.

Osallisuus ei järjesty sormia napsauttamalla

”Aamulla käyn koulua kahteentoista asti ja kello 12 olen takaisin täällä. Ja ei oikeastaan muuta, tuun huoneeseen ja opiskelen vielä tunnin tai kaksi omassa huoneessa. Sen jälkeen menemme pelaamaan jalkapalloa tai muuta urheilua”

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu syksyllä 2015 vaikutti monella tavalla myös suomalaiseen järjestö- ja kansalaistoiminnan kenttään. Asumisyksikössä, jossa teimme tutkimusta, tehtiin monipuolista yhteistyötä nuorten vapaa-ajanharrastusten järjestämiseksi niin vapaaehtoisten, kunnan kuin järjestöjenkin kanssa. Asumisyksikön haastatteluissa vapaa-ajan harrastuksille annettiin suuri arvo, ja moni nuori suhtautui lämpimästi vapaaehtoisten apuun. Monet haastateltavista nuorista kertoivat pelaavansa jalkapalloa vapaa-ajalla, ja moni kävi myös kunnan kirjastossa ja nuorisotalolla. Haastateltavat korostivat myös sitä, että opiskelun ohella mielekäs vapaa-aika helpotti välitilassa olemista ja odottamiseen liittyvää turhautumista.

[Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi](#) rahoitusta syksyllä 2015 mm. nuorten turvapaikanhakijoiden vapaa-ajantoimintoihin. Myös monet vapaaehtoiset ympäri Suomen osallistuvat nuorten auttamiseen tarjoamalla heille vapaa-ajan harrastuksia ja toimintaa. Vapaa-ajantoimintojen tarjoaminen ei kuitenkaan aina sujunut mutkitta. Sekä työntekijöiden haastatteluissa että muissa tutkimuksissa (esim. Bahmani ja Honkasalo 2016) on nostettu esille, että toimintojen koordinointi vaatii paljon vaivaa ja työtä ja että vaikka toimintaa saadaankin aikaan, se ei suinkaan takaa sitä, että nuorten osallisuus lisääntyy. Järjestötyöntekijät esimerkiksi korostivat, että turvallisen harrastusilmapiirin takaamiseksi nuoret turvapaikanhakijat oli hyvä ”poluttaa” mukaan toimintoihin ja huolehtia siitä, että heidät otetaan hyvin ja avoimesti vastaan. Myös nuorisotaloilla ja kansalaisjärjestöjen toiminnassa oli järjestötyöntekijöiden mukaan syytä keskustella turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta ja muuttuneesta yhteiskunnallisesta tilanteesta ennakolluuloisten asenteiden purkamiseksi.

Yhteenveto: odottaminen vailla tietoa oleskelulupaprosessista hankaloittaa nuorten osallisuutta

”On vaikea elää tietämättömyydessä, se harmittaa kyllä, kun kukaan ei kerro, miten täällä kohdellaan alaikäisiä”.

Yksin tulleiden nuorten turvapaikanhakijoiden arjessa osallisuus näyttäytyy toteutuvan parhaiten ennen kaikkea siten, että arkielämä on turvallisesti rytmitetty ja nuorten ympärillä on turvallisia aikuisia ja vertaisohjaajia, joille kertoa vastaanottovaiheeseen liittyvistä murheista. Moni nuori kertoo haastatteluissa siitä, kuinka matkaan liittyvät asiat, perheen poissaolo ja oleskelulupaprosessi valtaavat mielestä helposti niin paljon tilaa, että muuhun elämään on vaikea keskittyä. Pahimmillaan odottaminen vie elämäninnon kokonaan.

Asumisyksikön ohjaajien tehtävä pitää siten sisällään vaikean, nuorten osallisuuteen liittyvän tasapainoilun. Yhtäältä on tuettava nuorten aikuis-

Asumisyksikön haastatteluissa vapaa-ajan harrastuksille annettiin suuri arvo, ja moni nuori suhtautui lämpimästi vapaaehtoisten apuun

tumista hauraassa siirtymä- ja vastaanottovaiheessa ja toisaalta annettava nuorille tilaa ja rauhaa olla vapaasti ja elää mahdollisimman ”normaalia nuoruutta”. Moni ohjaaja kertoi haastatteluissa, kuinka raskas ja poukkoileva oleskelulupaprosessi vaikuttaa myös omaan työhön ja jaksamiseen, varsinkin kun joutuu todistamaan nuorten kärsimystä niin läheltä.

Mitkä asiat sitten auttavat osallisuuden edistämistä hankalassa odotusvaiheessa?

Nuoret painottavat haastatteluissa arjen rytmin, opiskelun, harrastusten ja ystävien merkitystä sekä informaation tarvettaan siitä, mitkä alaikäisten nuorten turvapaikanhakijoiden oikeudet Suomessa ovat ja miten oleskelulupaprosessi käytännössä etenee. Erityisesti nuoret toivovat ystäviä suomenkielisiä nuorista. Suomenkielisten ystävien puute on seikka, joka on havaittu monissa aikaisemmissakin tutkimuksissa (esim. Honkasalo 2011) ja joka jatkossa selkeästi kaipaisi kohdennettua panostusta esimerkiksi nuorisotyöllisin keinoin.

Haastattelujen pohjalta onkin sanottava, että osallisuus ei vaikuta kehittyvän niinkään näkemysten tai mielipiteiden kysymisen kautta. Itse asiassa monet nuoret haastateltavat pitivät asumisyksikön viikkopalavereita haasteellisina, vaikka aikuisten näkökulmasta niiden tarkoituksena on nimenomaan lisätä nuorten osallisuutta asumisyksikön arjessa. Sen sijaan osallisuus näyttäisi toteutuvan parhaiten silloin kun nuorilla on tunne, että heidän huolensa otetaan tosissaan, heitä kuunnellaan, lohduttava olkapää on aina tarpeen tullen tarjolla ja arki rytmittyy mielekkään tekemisen kautta.

Lähteet

- [Bahmani, Airin & Honkasalo, Veronika \(2016\) Kulttuurisensitiivinen sukupuoli. Monikulttuurinen sukupuolisensitiivinen työ setlementtiliikkeessä. Setlementtijulkaisuja 44. Vaasa: Fram.](#)
- Honkasalo, Veronika (2011) *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisotutkimuseura.
- Kaukko, Mervi (2015) *Participation in and beyond liminalities. Action research with unaccompanied asylumseeking girls*. Oulu: University of Oulu.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016) Perheettömiksi suojellut: yksin tulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa Outi Fingerroos, Anna-Maria Tapaninen & Marja Tiilikainen (toim.) *Perheenyhdistäminen*. Tampere: Vastapaino, 89–109.
- [Mikkonen, Anna \(2001\) Ilman huoltajaa Suomeen tulleiden pakolaisnuorten sosiaaliset verkostot, arki ja asuminen. Pro-gradu. Sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopisto.](#)
- Lähteenmäki, Minna (2013) *Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanotokeskuksen ja koulun arjesta*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sirriyeh, Ala (2013) *Inhabiting Borders, Routes Home. Youth, Gender, Asylum*. Lontoo: Ashgate.

Nuoret painottavat haastatteluissa arjen rytmin, opiskelun, harrastusten ja ystävien merkitystä sekä informaation tarvettaan siitä, mitkä alaikäisten nuorten turvapaikanhakijoiden oikeudet Suomessa ovat ja miten oleskelulupaprosessi käytännössä etenee.

Kirjoittaja

Veronika Honkasalo
VTT, tutkijatohtori
Nuorisotutkimusverkosto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Kansainvälisen suojelun periaatteista ei voi alaikäisten kohdalla tinkiä

Mirja Piitulainen

Turvapaikkaa hakevat lapset ovat osa globaaleja muuttovirtoja. Lapset liikkuvat siirtolaisina sekä Euroopan sisällä että maanosien välillä, vapaaehtoisesti tai pakotettuina. Virallisen siirtolaisuuden ohella siirtolaisuus voi olla epävirallista, jolloin se ei näy viranomaisten tilastoissa. Lapset voivat alun alkaen olla liikkeellä ilman vanhempiaan tai muita huoltajiaan, tai he voivat joutua eroon heistä matkan varrella. Ruotsi, Saksa ja Norja vastaanottavat eniten ilman vanhempiaan turvapaikkaa hakevia lapsia Euroopassa. Ruotsiin saapui vuoden 2015 aikana 35 000 lasta ilman vanhempiaan, Saksaan lähes 20 000 ja Norjaan alle 5000. Suomessa Maahanmuuttovirasto rekisteröi 3024 lasta ilman vanhempiaan turvapaikanhakijaksi samana vuonna. Tämä on yli kymmenkertainen määrä vuoteen 2014 verrattuna

Tässä Näkökulma-tekstissä kuvaan turvapaikkaa hakevien lasten oikeudellista asemaa yhtäältä huoltajien kanssa ja toisaalta ilman huoltajia saavuttaessa sekä turvapaikkaprosessiin erityisesti lasten oikeuksien kannalta liittyviä haasteita ja ongelmakohtia.

Lasten oikeuksien lainsäädännöllinen perusta

Lasten oikeudellista asemaa säädellään Suomessa turvapaikkaprosessin aikana sekä kansainvälisten sopimusten ja standardien että kansallisen lainsäädännön tasolla.

Lapset ovat haavoittuva ryhmä, jonka globaaliin liikkumiseen liittyy riski hyväksikäyttöön ja ihmiskauppaan niin ennen lähtöä, matkalla ja siirtymien aikana kuin myös matkan määränpäissä. Erityisen haavoittuvuuden takia lasten aseman huomioimisesta on erikseen säädetty lasten oikeuksien sopimuksessa. Lasten oikeuksien sopimus, YK:n ihmisoikeusinstrumentit ja toimijat sekä Haagin konventiosta tulevat eurooppalaiset standardit ovat yhteinen, Euroopan maiden tunnustama perusta lasten oikeudellisen aseman turvaamiseksi. Näiden säännösten mukaan kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia ja oikeuksien haltijoita, riippumatta heidän kansallisuudestaan tai turvapaikkastatuksesta. Jokaisen valtion on taattava sekä pääsy valtion alueelle että yksilöllinen turvapaikkamenettely niille lapsille, jotka eivät ole maan

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Jokaisen valtion on taattava sekä pääsy valtion alueelle että yksilöllinen turvapaikkamenettely niille lapsille, jotka eivät ole maan kansalaisia. Velvollisuuksiin kuuluu myös ohjauksen ja suojelun tarjoaminen.

kansalaisia. Velvollisuuksiin kuuluu myös ohjauksen ja suojelun tarjoaminen. Valtion on myös ratkaistava, missä maassa lapsen asia käsitellään. Lasten ihmisoikeuksien toteutumisesta ovat vastuussa niin valtio, palvelujen tuottajat, yksityinen sektori kuin lasten huoltajat. (Save the Children 2016.)

Suomessa lastensuojelulaki käsittää sekä kaikkien lasten suojelun että haavoittuvissa tilanteissa olevien lasten tarvitseman erityisen lastensuojelun. Lastensuojelua toteuttavat erityisesti sosiaali, koulutus-, terveys-, turvallisuus- ja oikeussektorit lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttamalla. Periaatteessa kaikkien yhteiskunnallisten sektorien läpi lainsäädännön, menettelytapojen, säännösten ja palveluiden tulisi tukea lasten oikeuksien toteutumista. Turvapaikanhakijoita vastaanotettaessa laaja joukko ammattilaisia ja viranomaisia vastaa turvapaikkaa hakevien lasten arjesta ja palveluista. Lasten tarpeet tulee tunnistaa ja ottaa huomioon liittyen sekä turvapaikanhakutilanteen erityispiirteisiin että lapseen yksilönä. Vaikka lapsella tarkoitetaan kansainvälisessä ja kansallisessa lainsäädännössä alle 18-vuotiaita, kotouttamislain perusteella kunnille korvataan kustannukset myös lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavien toimien tarjoamisesta yksin saapuneille aikuistuville, 18–21-vuotiaille turvapaikanhakijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea itsenäistymiseen. Jälkihuollon tarjonta on kuitenkin epätasaista eri puolilla Suomea. ([Martiskainen 2016](#)).

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Yksin maahan saapuneen alaikäisen oikeudellinen asema ja kuulemisen ehdot

Kun lapsi saapuu maahan vanhempansa kanssa, vanhempi käyttää lapsen puhevaltaa lasta koskevista asioista. Ennen tilanteen tarkempaa selvittämistä ei ole kuitenkaan välttämättä varmaa, kuka lapsen ensisijainen huoltaja on, joten lapsen kuuleminen on näissäkin tapauksissa tärkeää. Tällöin ensi sijaiset lasten kasvatusta koskevat vastuut, oikeudet ja velvollisuudet ovat joka tapauksessa vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Näissä tapauksissa varhaiskasvatuskäiset ja sitä nuoremmat lapset viettävät päivät vastaanottokeskuksessa

vanhempiensa seurassa, oppivelvollisuusikäiset lapset pääsevät puolestaan aloittamaan koulun.

Yhteiskunnalla on erityinen vastuu silloin kun vanhemmat eivät ole lapsen mukana turvapaikkaa haettaessa. Tässä tapauksessa alaikäiselle määrätään käräjäoikeuden päätöksellä edustaja, jonka tehtävänä on valvoa lapsen edun toteutumista ([Pakolaisneuvonta 2016](#)). Edustaja valvoo, että lasta kohdellaan oikeudenmukaisesti ja asiallisesti Suomessa. Hän toimii lapsen apuna viranomaissasioissa ja osallistuu esimerkiksi turvapaikkahakemuksen käsittelyyn kuuluvaan turvapaikkapuhutteluun. Edustajatoimintaa on kritisoitu, koska tehtävään ei ole kelpoisuusehtoja eikä ammatillista työnohjausta. Mikään taho ei myöskään koordinoi esimerkiksi sitä, montako edustettavaa yhdellä edustajalla on. On myös hyvä muistaa, että vaikka edustaja valvoo lapsen edun toteutumista, hän ei tee lasta koskevia päätöksiä, vaan viranomaiset tekevät ne.

Sekä normaaliin turvapaikkaprosessiin että yksin maahan tulleiden lasten turvapaikkaprosessiin liittyy lasten oikeuksien toteutumisen kannalta monenlaisia haasteita ja ongelmakohtia. Vanhempiensa kanssa maahan tulleita lapsia ei erikseen kuulla turvapaikkapuhuttelussa, ainoastaan vanhempia. Yksi suomalaisen turvapaikkaprosessiin kohdistettu kritiikki onkin se, että lapsen etua ja kuulemista ei huomioida riittävällä tavalla. Esimerkiksi Jari Sinkkonen on todennut (Förbom 2015, 124), että päätöksissä käytetty toteamus ”lapsen etu on päätöksessä otettu huomioon” voi tarkoittaa mitä tahansa. Jotta lapsen edun toteutumista voisi päätöksistä lähteä arvioimaan, niistä tulisi olla todellista näyttöä lapsen tilanteen arvioinnista, kuten heidän kuulemisestaan.

Lapsen oikeuksien sopimus luo lainsäädännölliset standardit myös tiedon välitykselle turvapaikkamenettelyssä ja vastaanottovaiheen aikana. Lapsen tulee saada tietoa turvapaikkaprosessista kielellä, jota hän ymmärtää. Ammatitaitoiset tulkit, kulttuuritulkit ja viranomaisten kyky asioiden selkokieliseen esittämiseen ovat tärkeitä tämän tavoitteen toteutumiseksi. Prosessissa tulisi kuulla lasta ja huomioida hänen mielipiteensä iän ja kehitystason mukaisella tavalla.

Turvapaikkamenettelyn läpinäkyvyys ja juridinen perustelu, mekanismit päätösten läpikäymisen mahdollisuuteen ja tarkistukseen sekä valitusmahdollisuus ja muutoksenhaku ovat yhtä lailla tärkeitä lapsen edun näkökulmasta. Valitusmahdollisuudet laajenivat hiljattain kun YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen valinnainen pöytäkirja tuli voimaan Suomessa. Sen mukaan lasten oikeuksien laiminlyönneistä voi valittaa Lasten oikeuksien komiteaan, mikäli lopputulosta, jossa lapsen oikeudet toteutuvat ei saavuteta kansallisissa tuomioistuimissa. (Lapsiasiainvaltuutettu 2016.) Prosessi on kuitenkin erittäin hidas, eikä tiedossa ole vielä ennakkotapauksia.

Turvapaikanhakijoiden oikeusavun saatavuutta rajattiin hiljattaisen ulkomaalaislain muutoksen myötä. Rajaus ei koske ilman huoltajaa saapuneita alaikäisiä, mutta oikeusavun saatavuudessa ja laadussa on kuitenkin huomattavaa alueellista vaihtelua. Samaan aikaan valitusaikaa kielteisestä päätöksestä on lyhennetty, mikä lisää aikapainetta oikeusavun saamisen suuntaan.

Lisäksi lupaprosessiin liittyvät pitkät odotusajat ovat ongelmallisia lasten oikeuksien toteutumisen kannalta. [Vastaanottolain 5. pykälä](#) linjaa lapsen oikeuksien sopimukseen viitaten muun muassa siihen, että ilman huoltajaa saapuneiden lasten hakemusten käsittelyn on tapahduttava kiireellisesti. Kuitenkin useiden syksyllä 2015 saapuneiden lasten odotusajat Maahanmuuttoviraston ensimmäiseen puhutteluun ovat kestäneet lähes vuoden.

Jotta lapsen edun toteutumista voisi päätöksistä lähteä arvioimaan, niistä tulisi olla todellista näyttöä lapsen tilanteen arvioinnista, kuten heidän kuulemisestaan

Vastaanottokeskukset laitoksina

Suomen vastaanottojärjestelmän kapasiteetti oli vielä syksyyn 2015 tullessa pieni. Sitä nostettiin nopeasti turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa, ja kaikki tulijat saivat katon päänsä päälle. Tässä yhteydessä uusia vastaanottokeskuksia perustettiin myös paikkakunnille, joissa ei ollut aiemmin ollut pakolaisten tai turvapaikanhakijoiden vastaanottoa, mikä aiheutti kysymyksiä, ennakkoluuloja ja epävarmuutta niin paikallisten kuin eri alojen ammattilaisten parissa.

Vastaanottokeskusten perustehtävänä on turvapaikanhakijoiden välittömästä suojasta huolehtiminen. Ne tarjoavat turvapaikanhakijoille majoituksen, järjestävät välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, huolehtivat tarvittaessa toimeentulosta, järjestävät työ- ja opintotoimintaa ja tarvittavat tulkkipalvelut sekä antavat neuvontaa oikeusavun saamisessa. Maahanmuuttovirasto vastaa kaikista vastaanottokeskuksista. Sosiaali- ja terveysministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Kuntaliitto [ovat ohjeistaneet](#) kuntia palveluiden tarjoamisessa turvapaikanhakijoille.

Ilman huoltajiaan saapuneet lapset sijoitetaan alaikäisyksiköihin, mitoitukseltaan lastensuojelulaitosta vastaavaan ryhmäkotiin (0–15-vuotiaat) tai tukiasumisyksikköön (16–17-vuotiaat). Edellä mainittujen tehtävien lisäksi ryhmäkodeissa tärkeänä osana on lasten iänmukainen huolenpito: hoito, kasvatusta ja tuki. Tuettua asumista ovat tarjonneet Suomessa myös kansanopistot. Nämä kokemukset ovat olleet hyviä, sillä opistoissa myös oppivelvollisuusiän ylittäneet lapset ovat saaneet koulutusta. Oleellista on myös se, että näin on syntynyt mahdollisuuksia turvapaikanhakijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden välisille kontakteille. ([Ritari & Piitulainen 2015.](#))

Vastaanottokeskuksissa asuminen on sekä henkilökunnan että turvapaikanhakijoiden kuvausten perusteella haastavaa. Perheet elävät ahtaissa tiloissa, ja naapureina on vieraita ihmisiä eri kulttuureista. Kaikkien asukkaiden tulevaisuus on epävarma. Väsyneiden ja ahdistuneiden vanhempien toimintakyky ei aina riitä tarjoamaan lasten tarvitsemää hoivaa ja huolenpitoa. Lapset voivat oirehtia eri tavoilla, kuten esimerkiksi itkuisuudella, raivokkuudella, pelokkuudella, sulkeutumisella tai ylivilkkaudella. Vanhemmat tarvitsevat usein ammattilaisten ja vapaaehtoisten apua löytääkseen keinoja tilanteiden rauhoittamiseksi. Vastaanottokeskusten työntekijöillä ei aina ole riittävästi resursseja työskennellä lasten erityiskysymysten parissa. Joissakin keskuksissa on kuitenkin palkattu perhetyötä tekeviä työntekijöitä, joilla voi olla osaamista muun muassa traumatyössä.

Pelastakaa Lapset ry on aloittanut vastaanottokeskuksissaan [Lapsiystävällinen tila -toiminnan](#), joka perustuu arvioituun lasten ja vanhempien kriisitilanteeseen ja tuen tarpeeseen. Se pohjautuu kansainväliseen malliin, jota toteutetaan erityisesti humanitaaristen kriisien keskellä elävien ja niitä paenneiden lasten ja heidän perheidensä tukemiseksi. Toiminnan idea on, että kovia kokeneille ja poikkeuksellisissa oloissa eläville lapsille tarjotaan turvallinen ja mieluisa paikka, jossa he voivat toipua traumaattisista tapahtumista, jossa heitä kuunnellaan ja tuetaan ja heille tarjotaan mahdollisuus kehittyä ja samalla sopeutua uuteen ympäristöön. Tilassa on valmennettujen vapaaehtoisten järjestämää toimintaa, jota koordinoivat Pelastakaa Lasten työntekijät. Tavoite on, että kaikki Suomen vastaanottokeskukset, joissa majoittuu lapsia, saisivat oman lapsiystävällisen tilan.

Lapsiystävällisyydessä voidaan katsoa olevan kyse myös lasten oikeuksista perheeseen. Ilman huoltajaa saapuneiden lasten perhesuhteiden kannalta

Vastaanottokeskusten perustehtävänä on turvapaikanhakijoiden välittömästä suojasta huolehtiminen

erityisesti perheenyhdistämisen vaikeutta voidaan pitää lasten oikeuksien toteutumisen esteenä. Perheen merkitys hyvinvoinnille ja kotoutumiselle tunnetaan Suomessakin laajasti, mutta mahdollisuuksia perheenyhdistämiseen on jatkuvasti heikennetty. Nykyisessä muodossaan perheenyhdistämisen toimeentulo vaatimukset koskevat myös lapsia, ja pohjoismaisessa vertailussa Suomen linja on tiukka.

Pohjoismaissa ajatellaan helposti, että meillä on hyvin toimivat instituutiot ja viranomaiset ovat asioiden tasalla. Tämä ei saa johtaa illuusioon järjestelmän toimivuudesta myös muuttuneissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Vuosien 2015 ja 2016 poikkeuksellisten kokemusten perusteella näyttäisi siltä, että viranomaisilla on kyllä tietoa, mutta taidot tunnistaa uusia ilmiöitä ja niiden tuomia vaatimuksia ovat puutteelliset. Ohjeistuksia ja koulutusta tarvitaan turvapaikanhakuprosessin aikana ja sen jälkeen, muun muassa lasten- ja ihmisoikeusrikkomusten tunnistamiseen. Arviolta 10 000 lasta on kadonnut Euroopassa maahantulon jälkeen. Hyvin vähän tietoa on siitä, mitä näille lapsille on tapahtunut. Paperittomiksi jäävät lapset ovat äärimmäisen haavoittuvassa asemassa, ja tietoon on tullut tapauksia, joissa heitä on joutunut esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi.

Olen painottanut kirjoituksessani alaikäisten turvapaikanhakijoiden haavoittuvaa asemaa ja heidän oikeuksiensa loukkaamiseen liittyviä riskejä. Haavoittuvuudestaan huolimatta lapsilla ja nuorilla on myös kykyä selviytyä ja sopeutua sekä oppia, usein nopeammin kuin aikuisilla. On ilmeistä, että he ovat aktiivisia omissa asioissaan ja yhteisössään, kunhan viranomaiset ja ammatillaiset vain näkevät ja kuulevat heidät.

Lähteet

Förbom, Jussi (2015) *Väki, valta ja virasto. Maahanmuuttovirasto ja suomalainen turvapaikanpolitiikka*. Helsinki: Into Kustannus.

[Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta.](#)

[Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan vastaanotosta 493/1999.](#)

[Martiskainen, Taina \(2016\) Jälkihuollon erityiskysymys: Yksin Suomessa – ilman huoltajaa tulleiden lasten jälkihuolto. Teoksessa Pukkio, Saana & Hipp, Tiia \(toim.\) *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkiyöhön*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.](#)

[Pakolaisneuvonta \(2016\). Turvapaikanhakijalasten vastaanotto ja edustaja.](#)

[Ritari, Anni & Piitulainen, Mirja \(2016\) *Ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret. Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämisessä*. Helsinki: Pelastakaa lapset ry.](#)

[Save the Children \(2008\) *Child Friendly Spaces in Emergencies: A Handbook for Save the Children Staff*.](#)

[Save the Children \(2016\) *Putting Children at the Forefront. Save the Children's recommendations for a child-centered EU agenda on migration*. Rome: Save the Children Italy.](#)

[Sosiaali- ja terveysministeriö \(2016\) Turvapaikanhakijoiden oikeus lastensuojelun palveluihin. Tiedote.](#)

[Terveyden ja hyvinvoinnin laitos \(2016\) Turvapaikanhakijalapsen lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelun käsikirja.](#)

Kirjoittaja

Mirja Piitulainen
Projektikoordinaattori
Pelastakaa Lapset ry

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä

Karim Maiche

Viime vuonna Suomeen saapui 3024 alaikäistä yksin tullutta turvapaikanhakijaa. Tämän vuoden elokuuhun mennessä heitä on tullut 323. Maahanmuuton nopea kasvu on nostattanut voimakkaita reaktioita ja kärjistänyt keskustelua vaikean taloustilanteen keskellä. Suomalaisten luottamus valtioon ja sen instituutioihin on silti yhä korkealla ([Kansan arvot 2015 -tutkimus](#)). Millaisissa arjen käytännöissä yksin Suomeen tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat rakentavat luottamustaan Suomeen ja suomalaisiin?

Kati Turtiainen on korostanut väitöskirjassaan keskinäisen kunnioittamisen ja tunnustamisen merkitystä pakolaisten ja viranomaisten luottamuksen rakentumisessa Suomessa ([Turtiainen 2012](#)). Luottamuksella on Turtiaisen mukaan keskeinen rooli positiivisten riippuvuussuhteiden muodostumisessa, jotta pakolaisten toimijuuden ja itsenäisyyden tila ei kutistu arjen käytännöissä. Luottamus liitetään usein ihmisen sosiaaliseen pääomaan, jonka vahvistuminen auttaa maahanmuuttajien verkostoitumista ja kiinnittymistä uuteen yhteiskuntaan.

Viime vuosisadan alkupuolella kirjoittanut sosiologian klassikko [Georg Simmel](#) painotti luottamuksen roolia yhteiskuntaa ylläpitävänä sidosvoimana: ”Luottamus on yksi tärkeimmistä synteettisistä voimista yhteiskunnassa.” Simmelin mukaan luottamusta ei luoda pelkästään ylhäältä alas -periaatteella, vaan se syntyy ja rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Turvapaikanhakijoiden luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on muuttuneessa elämäntilanteessa koetuksella myös viranomaistahojen ulkopuolella. Keskinäinen kunnioittaminen ja vastavuoroinen tunnustaminen ovat tärkeitä luottamuksen rakentumisessa kaikissa kohtaamisissa. Näin on etenkin silloin kun kyse on henkilöistä, jotka saapuvat Suomeen sota-alueilta ja joilla voi olla elämänhistoriassaan monia traumaattisia kokemuksia viranomaisten toimintatavoista, vainosta ja korruptiosta.

Luottamuksen rakentuminen vastaanottokeskuksessa: odottelua ja epävarmuutta

Yksin tulleet lapset ja nuoret on Suomessa sijoitettu erillisiin ryhmäkoteihin, tukiasuntoloihin tai mahdollisten sukulaisperheiden luo yksityismajoituksiin,

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

joissa heille taataan välitön suoja ja turvallinen ympäristö, välttämättömät sosiaali- ja terveystalvet, toimeentulo, opintotoiminta, tulkkipalvelut sekä neuvonta oikeusavussa. Teimme Nuorisotutkimusverkoston tutkijaryhmän kanssa kenttätöitä Etelä-Suomessa sijaitsevassa vastaanottokeskuksessa, jossa asui noin 40 nuorta alaikäistä turvapaikanhakijaa. Emme keskittyneet heidän lähtömaihinsa emmekä matkaan Euroopan halki Suomeen vaan arjen käytäntöjen rakentamiseen heidän saavuttuaan Suomeen.

Nuoret ovat joutuneet jättämään taakseen perheensä ja lähipiirinsä. Asumisyksikössä hankituilla kokemuksilla on tärkeä rooli nuorten luottamuksen rakentumisessa viranomaisiin, asumisyksikön henkilökuntaan ja paikallisväestöön – niin aikuisiin kuin nuoriin. Näimme, miten asumiskeskuksessa asuvien nuorten keskinäiset suhteet muodostuvat läheisiksi, vaikka myös ryhmäytymistä tapahtuu ja henkilökohtaiset suhteet vaihtelevat. [Hennalan vastaanottokeskuksen johtajan Markku Heikkilän mukaan](#) matkalla koettu kova kohtelu on osaltaan taustalla eräänlaisen ryhmäkäyttäytymismallin ja ”kimpappuolustamisjärjestelmän” muotoutumisessa: jos yhtä uhataan, kaikki ovat mukana puolustamassa.

Nuoret saavat toisiltaan vertaistukea, ja heillä on kova halu rakentaa luottamukseen perustuvia ystävyyssuhteita.

”Meillä on yhteiset kokemukset. Olemme kaikki kaukana perheistämme.”

”Yksi hankaluus on se, että olemme yksinäisiä, kaukana perheistämme. Pitää pärjätä sen ajatuksen kanssa ja saada ajatukset muualle.”

”Olemme kaikki yhdessä ja juttelemme, menemme huoneesta toiseen.”

Nuorten ja asumisyksikössä työskentelevien ohjaajien väliset suhteet näyttyivät myönteisinä, ja nuoret kertoivat saavansa usein apua ohjaajiltaan. Ohjaajilla oli erilaisia rooleja suhteessa asumisyksikön nuoriin. Nuorille merkittävää on luottamuksen saavuttaminen kaikissa tilanteissa ja rooleissa. Apu ja läheisyyden tunne on heille keskeinen luottamuksen lähde ja kriteeri.

”He pystyvät ainoastaan auttamaan meitä siinä, että suunnittelevat meille arkipäivän ohjelmaa.”

”Itse voisin sanoa, että en ole kovin läheinen heihin. En puhu hirveästi heidän kanssaan ja minulla on paljon pyyntöjä, joista pystyvät sitten toteuttamaan ainoastaan yhden. En ole kovin läheinen heidän kanssaan.”

Työntekijät joutuvat tasapainottelemaan henkilökohtaisen suhteen luomisen ja ammattiroolin välillä. Ohjaajat kokivat nuorten luottamuksen rakentamisen henkilökohtaisena onnistumisena – ikään kuin palkkiona ja tunnustuksena työlleen.

Adam B. Seligman on korostanut, että ihmisen kokema epävarmuus ajaa luottamaan toiseen ihmiseen (ks. [Ilmonen 2002, 31](#)). Nuoret olisivat varmasti halukkaampia etsimään syvempiäkin ystävyyssuhteita, mutta ohjaajien ammattietiikka edellyttää tietyn välimatkan säilyttämistä. Jokainen työntekijä joutuu päättämään, mihin ammattietiikan ja ystävyyden häilyvän rajan vetää. Ohjaajat esimerkiksi kertoivat sulkevansa sosiaalisessa mediassa asumisyksikön nuoret ystäväpiirinsä ulkopuolelle. Myös kielimuuri vaikuttaa nuorten ja ohjaajien luottamukseen ja jokapäiväisiin suhteisiin.

Entä voivatko ohjaajat luottaa nuoriin? Eräs ohjaaja toteaa:

”Se on kaksipiippuinen juttu. Kun tekee työtä poikien kanssa, niin periaatteessa mun pitää uskoa ja haluan uskoa kaiken mitä ne minulle kertoo. Sitten loppujen lopuksi tässä arjessa näkyy se, että kun me kuvittelemme

tuntevamme nämä pojat, eli että olemme viettäneet arkea yhdessä ja ajatellaan helposti, että nämä on tällaisia meidän kilttejä poikia täällä, niin sitten jossain tilanteissa tulee ilmi, että eihän me oikeasti tunneta heitä. Emme me tiedä niistä taustoista. Me tiedetään se mitä he ovat halunneet kertoa. Me emme edes tiedä mitä he ovat kertoneet edustajalle ja sosiaalityöntekijälle, koska se ei kuulu meille, elleivät he itse sitä halua jakaa.”

Sosiaalityöntekijän ja terveydenhuollon ammattilaisten rooli on luottamuksellisen tiedon välityksessä keskeinen. Kun nuorten intiimejä asioita tai terapiaan liittyviä kysymyksiä käsitellään, myös tulkin rooli korostuu. Tulkin vaihtuvuus vaikeuttaa luottamuksellisen suhteen rakentumista tärkeissä hoitosuhteissa, kuten yksi terveydenhuollon ammattilainen kertoo:

”Terapiaan, missä yksi meidän poika käy, on ollut hirveen vaikeeta löytää sellaista tulkkia, joka sitoutuisi siihen. Sen pitäisi olla joka kerta sama. Nyt hänelle soitellaan jo kolmatta, jotta saisimme sellaisen johon hän luottaisi.”

Asumisyksiköstä muodostuu keskeinen ikkuna suomalaiseen yhteiskuntaan sekä nuoren ensimmäinen ympäristö, jossa käsitykset arjen käytännöistä Suomessa rakentuvat. Oleskelulupaprosessin hidaskäynninen ja siihen liittyvä odotus (ks. [Honkasalon teksti tässä kirjoitussarjassa](#)), epävarmuus tulevaisuudesta, läheisten puuttuminen ja mahdolliset traumaattiset kokemukset ovat keskeisessä asemassa nuoren luottamuksen rakentumisessa. Siirtymät asumisyksiköstä toiseen eivät edistä nuorten turvallisuudentunteen lisäämistä, kuten yksi nuori kuvasi asumisyksikkönsä sulkeutumista ja muuttoa uuteen paikkaan:

”Tämä on todella hankalaa. Kun tulin sieltä tänne, se on sama kuin aloittaisi ihan nollasta. Vanhassa paikassa ohjelmat alkoivat olla selvillä. Olen ollut täällä kolmisen viikkoa, eivätkä suunnitelmat ole vielääkään selvillä.”

Nuorilla ei ole ollut juuri mahdollisuuksia vaikuttaa, minne heidät tai heidän mahdolliset läheisensä siirretään Suomeen saapumisen jälkeen. Juuri kun nuori on juurtunut ympäristöönsä, rakentanut luottamuksellisia sosiaalisia suhteita ja kasvattanut sosiaalista pääomaansa, pitää muuttaa täysin uuteen paikkaan ja aloittaa alusta kaiken epävarmuuden keskellä.

Vastaanottokeskuksen ulkopuolella: opiskelua ja harrastuksia

Nuoret rakentavat sosiaalista elämäänsä myös asumisyksikön ulkopuolella, jossa korostuvat yhteiskunnalliset ilmiöt, kuten suhtautuminen maahanmuuttajiin, turvapaikanhakijoihin tai ulkomaalaisiin yleensä sekä nuorten luottamuksen rakentuminen instituutioita kohtaan. Keskeisiä sosiaalisen kohtaamisen tiloja haastattelemllemme nuorille ovat koulu ja harrastukset. Etenkin koulussa käynti koetaan tärkeänä, paitsi uusiin ihmisiin tutustumisen myös erityisesti suomen kielen kannalta, jota koulussa pääasiallisesti opiskellaan.

Lain mukaan oppivelvollisuus ulottuu 16-vuotiaisiin saakka, minkä etenkin 17 vuotta täyttäneet nuoret kokivat epäpareiluna. Lopulta kaikki asumisyksikön nuoret kuitenkin pääsivät erityisjärjestelyiden kautta opiskelemaan. Onnistuivatko nuoret sitten luomaan koulussa ystävyyssuhteita suomalaisten nuorten kanssa?

”Ei hirveesti. En ole tutustunut koulussakaan ja koulumme on vähän syrjässä. Ainoastaan kahteen opettajaan olen tutustunut.”

Asumisyksiköstä muodostuu keskeinen ikkuna suomalaiseen yhteiskuntaan sekä nuoren ensimmäinen ympäristö, jossa käsitykset arjen käytännöistä Suomessa rakentuvat.

Luottamuksen rakentuminen ja sitoutuminen toisiin ihmisiin edistävät epävarmuuden vähentymistä, niin tunteiden kuin tiedonkin tasolla (ks. Molm, Takahashi ja Peterson 2000). Nuorten turvapaikanhakijoiden kontaktit suomalaisopiskelijoiden kanssa jäävät helposti ohuiksi. Anne Mari Souto (2011) on tutkinut ”tavallisen suomalaisuuden” ehtoja suomalais- ja maa-hanmuuttajanuorten kohtaamisissa. Nuorten ”tavallistaminen” pitää sisäl- lään nuorten yksilöllisten erojen neutraloimista ja piilottamista (ks. Tolonen 2002), ja suomalaisuudesta tulee vain ”tiettyjen” etuoikeus. Yksin tulleilta tur- vapaikanhakijoilta nämä kriteerit jäävät toisten silmissä täyttymättä, ja kom- munikaatiota vaikeuttaa suomen kielen taidon puute.

Haastattelemamme nuoret kokevat Suomen ja suomalaiset pääsääntöisesti myönteisesti. Käytännössä ystäviä on kuitenkin vaikeaa löytää, jos vastavuo- roisuuden ehdot rakoilevat jo yhteisen kielen puutteen vuoksi. Koulussa ei ole helppo rakentaa ystävyys-suhteita, ja haastatteluissa nuoret turvapaikanhakijat

Kuva: Mostafa Mohammad Ali
kertoivat etteivät tiedä, kuinka voisivat saada suomalaisia kavereita:

”Sen voin sanoa, että suomalaiset ovat todella kylmiä ja ehkä tavallaan ym- märtä, että he eivät ole nähneet niin paljon ulkomaalaisia. Sitä paitsi, en osaa itsekään suomen kieltä, enkä voi kommunikoida, jos haluaisin kysyä jotakin. Jos joku kysyy jotain minulta, en osaa vastata.”

Nuorilla on ollut jonkin verran mahdollisuuksia muodostaa ystävyys-suhteita paikallisten vapaaehtoisten asumiskeskuksessa erilaista toimintaa jär- jestävien työntekijöiden kanssa, ja joillakin asumisyksikön pojista on ollut suomalaisia tyttökavereita. Harrastukset ovat hyvin tärkeä tutustumispaikka ja molemminpuolista luottamusta rakentava konteksti. Myös harrastusten parissa sosiaaliset verkostot muodostuvat havaintojemme perusteella lähinnä muista asumisyksikön nuorista, joskin kännykän ja sosiaalisen median väli- tyksellä nuorilla on mahdollista pitää yhteyttä laajempaan sosiaalisten suhteiden verkostoon.

Monet nuorista pelaavat jalkapalloa suomalaisessa jalkapalloseurassa, mutta kontaktit nuorten ja suomalaisten välillä ovat jääneet pelikentilläkin

Harrastukset ovat hyvin tärkeä tutustumispaikka ja molemmin- puolista luottamusta rakentava konteksti.

ohuiksi. Tätä havainnollistaa erään asumisyksikön ohjaajan vastaus kysymykseen siitä, ovatko asumiskeskuksen nuoret saaneet pelikavereita suomalaisista?

”Ei tietääkseni, en oo nähny ainaskaan täälläkään. Mä kävin kerran saattamas siinä ku niil oli Larussa peli, ni siel oli sit yks suomalainen, samas joukkuees pelannu, kulki samas bussissa, mut se selkeesti niinkun hakeutui muualle. Käveltiin sitten Larussa kentälle, ni seki meni eri matkaa, et tota, mikä oli mun mielest aika hassuu, ku samas jengissä. Mä, mä en oikein tiedä. Se on kans se kieliasia, mikä on varmaan aika haasteellista molemmille osapuolille”.

Nuoret turvapaikanhakijat ja suomalaiset nuoret eivät onnistu helposti rakentamaan syviä luottamuksellisia ystävyysuhteita. Joissain tapauksissa asiaan vaikuttavat kielitaidon puute ja jyrkentyneet yhteiskunnalliset arvot. Samaan aikaan Suomi on myös monikulttuuristunut, mikä saattaa alentaa kynnystä tutustua nuoriin turvapaikanhakijoihin, eivätkä nuorten kokemukset rasismista nousseet laajasti esiin keräämässämme aineistossa (ks. lisää [Nuorisobarometri 2014, 80–82](#)). Myös ohjaajien mukaan turvapaikanhakijanuoret ovat paljolti säästyneet viime vuosina velloneelta kireältä maahanmuuttokeskustelulta.

Lopuksi

Nuorten turvapaikanhakijoiden suhteet suomalaisiin nuoriin ovat monella tapaa ohuet. Kenttätyön aikana myös omat kokemukseni ja suhteiden rakentaminen nuoriin jäivät positiivisista kohtaamisista huolimatta usein pinnallisiksi. Yhteisen kielen puuttuminen korostaa tulkin erityistä roolia. Pohdittaessa nuorten turvapaikanhakijoiden luottamuksen rakentumista suomalaisessa yhteiskunnassa on tärkeää arvioida myös suomalaisten luottamuksen rakentumista suhteessa turvapaikanhakijanuoriin.

Tapaamiemme nuorten arki on hauras ja epävarma. He kokevat epävarmuuden turvapaikkapäätöksestä, odottamisen ja aktiviteettien vähäisyyden usein hyvin raskaana. Tulevaisuuttaan he rakentavat varovasti elämällä päivän kerrallaan. Heillä on pääsääntöisesti hyvät suhteet muiden nuorten ja ohjaajien kanssa asumisyksikössä. Toisaalta he eivät välttämättä voi tai uskalla rakentaa kovinkaan syviä ihmissuhteita, ja voivat kokea olevansa yksin epävarman tilanteensa keskellä. Perheiden yhdistäminen ja yhteys läheisiin on tärkeää nuorten hauraan kehitysvaiheen kannalta. Luotammeko nuorten elämäntarinoihin vai asemoimmeko heidät erilaisten negatiivisten käsitysten kautta?

Luottamus on keskeinen myönteisten riippuvuussuhteiden rakentamisen elementti. Tarvitaan tunnustamista, huolenpitoa ja oikeuksien kunnioittamista. Hyvät kokemukset suomalaisista viranomaisista voivat vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Luottamuksella viranomaisiin ja instituutioihin on positiivisia vaikutuksia myöhempään yhteiskuntaan kiinnittymiseen, arjen ihmissuhteisiin ja elämän muodostumiseen. Onnistuneet kohtaamiset ja vastavuoroisuus suomalaisten kanssa lujittavat luottamusta ja yhteiskunnallista jäsenyyttä.

Lähteet:

Gellner, Ernst (1988) Trust, Cohesion, and the Social Order. Teoksessa Diego Gambetta (toim.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Lontoo: Basil Blackwell, 142–157.

Ilmonen, Ilmonen (2002) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–38.

Tapaamiemme nuorten arki on hauras ja epävarma. He kokevat epävarmuuden turvapaikkapäätöksestä, odottamisen ja aktiviteettien vähäisyyden usein hyvin raskaana.

Luottamus on keskeinen myönteisten riippuvuussuhteiden rakentamisen elementti. Tarvitaan tunnustamista, huolenpitoa ja oikeuksien kunnioittamista.

[Kansan arvot 2015 -tutkimus – Kansalaiset huolissaan turvallisuudesta, rasismista ja Suomen taloudesta. T-Media Oy.](#)

Molm, Linda D. & Takahashi, Nobuyuki & Peterson, Gretchen (2000) Risk and Trust in Social Exchange: An Experimental Test of a Classical Proposition. *American Journal of Sociology* 105, 1396–427.

Myllyniemi, Sami (toim.) (2015) *Ihmisarvoinen nuoruus – Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Souto, Anne-Mari (2011) *Arkipäivän rasismi koulussa: Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Tolonen, Tarja (2002) Suomalaisuus, tavallisuus ja sukupuoli nuorten näkemyksissä. Teoksessa Tuula Gordon & Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineiton he! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 246–266.

Turtiainen, Kati (2012) *Possibilities of trust and recognition between refugees and authorities – Resettlement as part of durable solution to forced migration*. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education.

[Kova kohtelu näkyy nuorissa turvapaikanhakijoissa – matka Euroopan halki jättää jälkensä. Yle uutiset 21.1.2016.](#)

Kirjoittaja

Karim Maiche
Tutkija
Tampereen yliopisto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin

Naser Husseini

Nuori tulee uuteen maahan monin toivein ja odotuksin. Asuminen vastaanottokeskuksessa on kuitenkin haastavaa nuorille monesta syystä. Vastaanottokeskuksesta alkaa uusi elämänvaihe, jossa kaikki on uutta. Mukana kannetaan koko siihenastista elämää, myös matkaan liittyviä vaikeita tunteita: kotimaan ja perheen jättämistä, vaarallista ja pitkää matkaa ja sen aikana koettuja kiipeitäkin kokemuksia. Vastaanottokeskuksessa asutaan yhtäkkiä ilman perhettä, monen kymmenen samanikäisen nuoren kanssa, jotka saattavat olla hyvin erilaisista taustoista. Nuoret voivat olla eri kulttuureista ja maista, vaihtelevista elämäntilanteista ja perheistä.

Jokaisella nuorella on ennen vastaanottokeskukseen tuloaan omat ajatuksensa, tavoitteensa, suunnitelmansa ja toiveensa. Eurooppaa kohti on saatettu lähteä osittain virheellisin ja liian optimistisin tiedoin. Uusi tulija voi kokea alkuvaiheessa suurta pettymystä ja epäonnistumista, koska oma mielikuva Euroopasta on ollut toinen. Mielikuvissa on saattanut olla paikka, jossa on paljon odotettu rauha ja eikä mitään arjen ongelmia. Yhtäkkiä olet vieraassa maassa, oudossa kulttuurissa ilman kielitaitoa, pakotettuna odottamaan hitaasti etenevää oleskelulupaprosessia ja elämään vastaanottokeskuksessa, jossa joutuu kohtamaan omien tunteiden lisäksi muiden surua, masentuneisuutta, pettymystä, aggressiivisuutta – onneksi ilojakin. Monen erilaisen ihmisen kanssa asuminen ja äkillisesti syntyvät tilanteet saattavat vaikuttaa nuoren mielialaan helposti ja nopeasti.

Nuorten jaksaminen ja vointi vastaanottokeskuksessa voi riippua paljon lähtöolosuhteista. Voi olla hyvin vaikeaa sopeutua yhteisasumiseen, jos on saanut kasvaa rauhallisessa kodissa ja hyvässä perheessä, on ehtinyt opiskella ja vasta äskettäin menettänyt perheensä sodassa ja joutunut lähtemään pois kotimaasta. Menetykset ovat tuoreita ja järkyttäviä, mutta niitä ei ole tarvinnut tottua sietämään koko elämän ajan. Sopeutuminen voi olla jollekulle helpompaa, jos on joutunut paljon pahempiinkin tilanteisiin elämässään, esimerkiksi menettänyt perheensä jo lapsena, joutunut pakkotyöhön, käytetty hyväksi. Hän on saattanut elää sodan keskellä, elää kadulla, minkä vuoksi vastaanottokeskuksessa asuminen on suuri parannus aikaisemmin koettuun.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Ohjelmoitu arki

Vastaanottokeskuksessa joudutaan kontrolloituun arkeen: on noudatettava perussääntöjä, on esimerkiksi käytävä koulua, noudatettava päivärytmiä, siivottava, käytävä vierailuilla ja osallistuttava ohjaushetkiin kulttuurista, tasa-arvosta ja Suomen perustuslaista. Koulun on pakko mennä ajoissa, jos ei ole mitään hyväksyttävää syytä olla poissa. Koulun jälkeen jokaisella nuorella on oma harrastuksensa, esimerkiksi urheilua, valokuvausta tai suomen kielin opiskelua vapaaehtoisten tai ohjaajien kanssa. Ohjaajat järjestävät erilaisia harrastuksia ja kiinnostavaa ohjelmaa nuorille.

Omat kokemukseni

Minä olen ollut yksi nuorista tulijoista. Olen asunut useassa vastaanottokeskuksessa ennen lupapäätöksen saamista, sen jälkeen opiskellut ja työllistynyt Suomessa. Nykyään toimin itse ohjaajana nuorten parissa vastaanottoyksikössä.

Minä olen kasvanut tavallisessa perheessä, jossa tärkeintä oli oppia kunnioittamaan vanhempiaan ja muita ihmisiä. Ehdin käydä omassa maassani jonkin verran koulua ja oppia vähän omaa kulttuuriani ennen kuin 12-vuotiaana menetin sodan vuoksi kaiken tämän hyvän. Perheeni ja sukuni hajosivat, jouduin menemään töihin ja osallistumaan oman kylän puolustamiseen kylän aikuisten miesten mukana, alaikäisenä.

Lapsuuteni oli hyvä, mutta siihen liittyi omaan vähemmistöön kohdistettua syrjintää ja sotakokemuksia. Kun lähdin kotimaastani, tulomatkeni Suomeen kesti kahdeksan kuukautta ja siihen sisältyi jälkeinpäin ajateltuna hyvin traumaattisia kokemuksia. Onnistuin kuitenkin pääsemään Suomeen, ja aloitin nuorena uuden elämän vastaanottokeskuksessa.

Vastaanottokeskusarkeni

Oli marraskuun pimeä ilta, kun minut vietiin vastaanottokeskukseen. Tunnelma oli sama, jota olin kokenut leipäjonossa Pariisissa: juoksua, kova meteli, kaikki nuoret pelaamassa jotakin ja kuuntelemassa musiikkia. Jotkut tulivat heti moikkaamaan ja toivottivat minut tervetulleeksi. Kaikista tärkeimpänä muistan iloiset ja ystävälliset ohjaajat, jotka tulivat halailemaan minua ja sanoivat, että ”olet tosi tervetullut Suomeen”, ja he näyttivät selvästi ilonsa tästä asiasta.

Eräs nuori ohjaaja esittäytyi minun omaksi ohjaajakseni. Hän näytti pikaisesti minulle paikat ja tuli istumaan huoneeseeni ja juttelemaan kanssani. Olin 17-vuotias, mutta olin kokenut elämässäni jo paljon enemmän kuin samanikäinen suomalaisnuori tai mitä ikäni antoi ymmärtää. Olin ollut pitkän ajan ilman perhettä, olin ollut sodassa ja töissä. Matkalla olin ollut nälkäisenä ja kylmissäni vuoristossa ja joutunut näkemään kaverieni kuolevan matkalla. Kaikki eivät onnistuneet matkassaan. Jouduin tulomatalla juoksemaan leivän perässä pitkin eurooppalaisia katuja, nukkumaan tien vieressä, vessassa, missä milloinkin ja olemaan likaisissa vaatteissa vastoin tahtoani. Näiden kokemusten jälkeen vastaanottokeskus oli minulle kuin meluisa hotelli. Minulle riitti, että sain syötävää ja että nukuin taas sängyssä pitkistä aikaa.

Oma ohjaajani

Ensimmäinen keskustelu oman ohjaajani kanssa vei pois väsymykseni, ja tuntuu, että ehkä sittenkin voisin monen vuoden jälkeen aloittaa uuden elämän.

Vastaanottokeskuksessa joudutaan kontrolloituun arkeen: on noudatettava perussääntöjä, on esimerkiksi käytävä koulua, noudatettava päivärytmiä, siivottava, käytävä vierailuilla ja osallistuttava ohjaushetkiin kulttuurista, tasa-arvosta ja Suomen perustuslaista.

Olin 17-vuotias, mutta olin kokenut elämässäni jo paljon enemmän kuin samanikäinen suomalaisnuori tai mitä ikäni antoi ymmärtää.

Ohjaajani oli taitava ammattilainen. Hän sai minut ajattelemaan syvemmin ja herätettyä toivon uuteen elämään. Pitkästä aikaa tuntui, että minulla oli taas joku, joka oli kuin perheenjäsen ja halusi vilpittömästi auttaa minua eteenpäin.

Vastaanottokeskuksessa, jossa minä olin, oli hyvin erilaisia ohjaajia. Parhaimmat ohjaajat olivat minusta niitä, joilla oli sosiaalista älykkyyttä: he olivat kärsivällisiä, ammattimaisia, ymmärsivät ja osasivat lukea tilanteita, eivät menettäneet malttiaan ja osasivat itse kontrolloida itseään. Näin vastaanottokeskuksessa kaikenlaisia tapahtumia – myös niitä, joissa ohjaajat käyttäytyivät epäammattimaisesti, riitelivät asukkaiden kanssa eivätkä osanneet kontrolloida itseänsä, huusivat ja käyttivät valtaa tavalla, joka ei ollut oikein.

Ohjaajana

Ohjaajana huomasin, että ei ole helppoa olla töissä vastaanottokeskuksessa. Koska yhtäkkiä olin nuorten maahanmuuttajien ohjaaja ja jonkinlainen roolimalli, käsitin että pitää ottaa huomioon jokainen askel, jonka otan, ja jokainen sana, jonka päästän suustani. Edustin Suomen kulttuuria, vaikka olin itsekkin muualta tullut. Olin vastuullisessa työssä, johon kuuluu se, että siinä epätoivoisillekin nuorille yritetään rakentaa uutta elämää. Huomasin, että ohjaajana en voi olla töissä läsnä vain fyysisesti. Minun pitää osata lähestyä erilaisia ihmisiä, olla halukas auttamaan ja huomioida samaan aikaan useita kymmeniä nuoria tasa-arvoisesti.

Nuorten maahanmuuttajien vastaanottokeskuksessa ohjaajan pitää ymmärtää, että ihmiset ovat tulleet erilaisista maista ja kokeneet enemmän tai vähemmän ongelmia sekä lähtömaassaan että matkallaan. Ystävällisyys, nuorten hienovarainen lähestyminen, heidän kulttuurinsa kunnioittaminen, ammattimainen toimiminen erilaisissa tilanteissa ja ohjaajan omien tunteiden hallinta ovat ohjaamisen peruslähtökohtia. Jokaisella ohjaajalla saa olla oma ohjaustyylinsä, mutta kokemukseni mukaan ohjaajan asenteen pitää olla se, että hän on ohjattavilleen ikään kuin miniäiti, -isä, -veli, -sisko ja -opettaja, joka opettaa omalla esimerkillään, käyttäytymisellään ja puhetavallaan nuoria oman, uuden elämän rakentamisessa.

Olen ollut työssäni tosi iloinen, ja arvostan työnantajaani Pelastakaa Lapset ry:tä siitä, että he ovat ottaneet työhön ammattimaisia ohjaajia. Ohjaajat ovat olleet työssään läsnä, he ovat olleet aktiivisia nuorten suhteen ja luoneet iloisin ja myönteisen yhteisilmapiirin nuorten ja ohjaajien välille. Kaikki ovat yrittäneet olla osa samaa perhettä ja järjestää kaikenlaisia nuorten kannalta kiinnostavia juttuja.

Parhaimmat ohjaajat olivat minusta niitä, joilla oli sosiaalista älykkyyttä: he olivat kärsivällisiä, ammattimaisia, ymmärsivät ja osasivat lukea tilanteita, eivät menettäneet malttiaan ja osasivat itse kontrolloida itseään.

Kirjoittaja

Naser Hussein on toiminut ohjaajana nuorten turvapaikanhakijoiden asumisyksikössä. Hän on muuttanut Suomeen vuonna 2009.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot

Henri Onodera & Marja Peltola

”Kävimme toukokuussa noin 20 nuoren turvapaikanhakijan, sekä muutamman työntekijän kanssa, Helsingin Maailma Kylässä -festivaaleilla. Porukka hajaantui nopeasti, osa lähti tanssimaan korealaisen elektrobändin Idiota-pen tahdissa, toiset juttelemaan nurmikolle, osa etsimään kaipaamaansa afgaaniruokaa, sitä kuitenkin löytämättä. Valtaosa nuorista oli saapunut pääkaupunkiseudulle marraskuussa 2015 ja asunut siitä asti yhdessä, mutta joukossa oli myös muutama ’uusi asukas’. Heidän asumisyksikkönsä toisaalla oli suljettu, ja he olivat juuri saapuneet pääkaupunkiseudulle. Toiset etsiytyivät omien kavereidensa seuraan, toiset istuivat nurmikolla odottaen sitä, että pääsevät takaisin ’kotiin’ katsomaan Mestarien liigan jalkapallofiinaalia. Toiset ottivat selfieitä, toiset olivat Skype-yhteydessä niihin asumisyksikön nuoriin, jotka eivät tulleet paikalle. Osa halusi lähteä, toiset jäädä, mutta resurssien puitteissa heidän tuli liikkua porukalla, sillä heillä ei ollut itse varaa juna- tai bussilippuun. Festarioloissa, ulkopuolelta katsottuna he näyttivät yhteen hitsautuneelta porukalta, joiden jäsenet huolehtivat toinen toisestaan, söivät nurmikolla, tanssivat ja pitivät hauskaa yhdessä.” (Muisto kenttätöyökautelta)

Kenttätöyökautemme koostui pääosin vierailuista turvapaikanhakijanuorten asumisyksikköön, minkä lisäksi järjestimme muutamman retken pääkaupunkiseudulla, muun muassa yllä mainitulle Maailma Kylässä -festivaalille. Vaikka kaikkia ei kiinnostanut tehdä samoja asioita, nuorten keskinäissuhteet näyttivät perustuvan yhdessä viihtymiselle ja vastavuoroisuudelle. Nuorten erityinen elämäntilanne ja laitosasuminen osaltaan ohjasivat ”porukoitumisen” suuntaan. Pientä vastaanottorahaa saaville nuorille jo joukkoliikenteen hinta asetti rajoja itsenäiselle kulkemiselle ilman asumisyksikön ohjaajia ja muita asukkaita.

Tässä tekstissä tarkastelemme nuorten turvapaikanhakijoiden arjen sosiaalisia suhteita. Poikkeuksellisten olojen – siis käynnissä olevan turvapaikanhakuprosessin – vuoksi heillä on useita suhteita viranomaisiin, muun muassa asumisyksikön työntekijöihin, maahanmuuttoviranomaisiin ja henkilökoh-taiseen edustajaansa. Koulunkäynnin puitteissa he tutustuvat kanssaopiskelijoihin ja opettajiin. Toisaalta niin sanotut affektiiviset tai läheisyyteen perustuvat siteet muodostuvat pääasiassa muihin suuntiin: asumisyksikön toisiin

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

nuoriin, mutta myös kotimaassa asuviin perheenjäseniin, sukulaisiin ja ystäviin sekä tuttaviiin eri puolella Suomea ja Eurooppaa. Näitä jakolinjoja myös haastetaan arjessa, erityisesti nuorten ja heidän parissaan työskentelevien aikuisten välillä. Monenlaisten siteiden kirjon keskellä keskityimme erityisesti ystävyyden rakentamiseen ja rakentamiseen nuorten keskuudessa.

Asumisyksikkö muokkaa mahdollisuuksia sosiaalisiin suhteisiin

Erityisesti eurooppalaisissa asiayhteyksissä ystävyyttä koskeva arkiymmärrys ja tutkimus välittävät vallitsevia ihanteita vapaaehtoisuudesta ja tasa-arvosta. Ystävyyttä tarkastellaan usein suhteessa sukulaisuussuhteisiin, ja vapaaehtoisuuden, tasa-arvon ja valinnan ihanteiden valossa. Sananlasku ”sukulaisia ei voi valita, ystävät voi” on osa tätä perinnettä, joka on kuitenkin monella tapaa ongelmallinen. Ystävyyden ja sukulaisuuden välinen ero ei yhtäältä ole välttämättä selkeä vaan huokoinen rajapinta: serkku voi olla hyvä ystävä, ja ystävä voi tuntua perheenjäseneltä. Toisaalta valinnaisuus ei välttämättä pidä paikkaansa ystävyyssuhteidenkaan kohdalla: suhteet määräytyvät muun muassa asuinalueen, koulun, yhteiskuntaluokan, sukupuolen ja muiden erojen perusteella. (Allan 1989; Bell & Coleman 1999.)

Nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla mahdollisuudet valita arjessa läsnä olevia sosiaalisia suhteita ovat erityisen rajatut. Asumisyksikössä, jossa toteutimme vapaaehtois- ja tutkimusjaksomme, nuoret olivat jakaneet yhdessä bussimatkan Haaparannasta pääkaupunkiseudulle sekä asumiseen, koulunkäyntiin, ruokailuun, vapaa-ajanviettoon ja turvapaikkapäätöksen odottamiseen liittyviä arkisia kokemuksia. Doreen Massey (2005) käyttää käsitettä ”throwntogetherness” kuvaamaan paikan vaikutuksia siihen, minäkalaiset sosiaaliset suhteet ovat mahdollisia. Havainnoimimme nuorten yhdessä asuminen perustui marraskuussa 2015 tehtyyn viranomaispäätökseen, joka olisi hyvin voinut olla myös toisenlainen. Heidät oli siten konkreettisesti ”heitetty yhteen” tavalla, joka muokkasi heille mahdollisia sosiaalisia suhteita. Kuten alun kenttätökuvauksesta käy ilmi, olosuhteet huomioon ottaen nuoret tulevat keskenään toimeen pääsääntöisesti erittäin hyvin. Toki riitoja ja tappeluitakin on ollut, mutta kuten useampikin työntekijä meille huomautti, tilannetta tarkasteltaessa täytyy muistaa tietty suhteellisuudentaju: Laittakaa pa kymmeniä teinejä, olivatpa he mistä tahansa, asumaan keskenään epävarmuuksien keskelle, niin on ihme, jos ei kahnauksia synny.

Nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla mahdollisuudet valita arjessa läsnä olevia sosiaalisia suhteita ovat erityisen rajatut.

Vertaissuhteista seuraa ja yhdessä tekemistä, mutta ei välttämättä lohtua ja läheisyyttä

Konkreettisella tasolla poikien sosiaalista yhteiselämää asumisyksikössä järjestivät fyysiset puitteet: poikien jaetut huoneet sijaitsivat kolmessa vierekkäisessä rapussa, ja yksittäisen rapun asukkaat osallistuivat kaikille yhteisten asukaskokousten lisäksi muun muassa ”rappukokouksiin”. Pihaa, ruokalaa ja vapaaehtois- ja opiskelutoiminnalle varattua tilaa lukuun ottamatta yhteistä oleskeluhuonetta ei ollut. Kieli, kansallisuus ja uskonnolliset käytännöt – esimerkiksi Ramadan, jota osa nuorista vietti ja osa ei – rakenteistivat niin ikään sosiaalisuutta. Kolmantena tekijänä olivat harrastukset, joita oli pyritty järjestämään jokaiselle nuorelle heidän kiinnostustensa mukaan, mutta melko niukkojen taloudellisten reunaehtojujen puitteissa. Käytännössä jalkapalloa pelaavat nuoret muodostivat yhden löyhän ryhmän, kun taas ne, joita se ei kiinnostanut, tuntuivat harrastavan yksilöllisemmin muuta, joissain tapauksissa paikallisissa seuroissa.

Asumisyksikkö sijaitsee suhteellisen kaukana kauppa- ja kaupunkikeskuksesta, eikä valtaosalla nuorista ollut (taloudellista) mahdollisuutta päivittäiseen matkustamiseen. Asumisyksikössä asuvien poikien kesken muodostuva yhteisö olikin nuorille tärkeä ja pääasiallisesti myönteisesti kuvattu:

*Haastattelija: Entäs nää pojat, jotka asuu tässä, ootteko kavereita keskenänne?
N: Kyllä kaikkien kanssa olen kaveri, olemme melkein kuin perhe. (...)
Olemme kaikki yhdessä ja kaikki juttelemme, menemme huoneesta toiseen.*

Vaikka käsitys toimivista ja monin tavoin läheisistä suhteista välittyi meille nuorten haastatteluiden lisäksi sekä vapaaehtoistoiminnan että työntekijöiden haastattelujen kautta, nuorten haastatteluissa tätä käsitystä myös haastettiin ja monipuolistettiin. Nuoret toi yhteisön jäseneksi jaettu elämäntilanne. Vaikka monet lisäksi jakoivat saman kansalaisuuden, he olivat taustojensa, kielitaitonsa ja kiinnostuksen kohteidensa suhteen myös hyvin erilaisia. Ainakaan lähtökohtaisesti ei voida olettaa, että pelkän yhdessä asumisen kautta muodostuisi läheisyyteen ja vastavuoroisuuteen perustuvia suhteita. Vaikka sosiaaliset suhteet olisivatkin toimivia, se ei vielä välttämättä tarkoita ystävyysuhteiden syntymistä:

*Haastattelija: Onko löytynyt semmosii ystäviä, joiden kanssa voi jakaa asioita ja tehdä enemmän yhdessä asioista ja joista saa myös tukea?
K: Hän on kaikkien kanssa ihan niinku pelkkä, ihan ystävä, että ei oo erityisiä, niinku tosiystävää, jonka kanssa puhuu enemmän asioista ja muista. Että yleensä vaan moikataan ja kysytään kuulumisia...*

Osa haastatelluista nuorista kertoi kaipaavansa sellaisia sosiaalisia suhteita, joiden kautta voisi saada lohtua ja vahvistusta. Vaikka läheisiä suhteista olisikin löytynyt, joidenkin nuorten roolit saattoivat muotoutua sellaisiksi, että lohdutuksen etsiminen itselle tuntui vaikealta:

*Haastattelija: Jutteleeko pojat siitä keskenään, että ku kaikki on kuitenkin samanlaiset tilanteet, pystyykö siitä saamaan apua jos juttelee kaverin kanssa?
A: Kyllä se puhuminen auttaa ja kun hänellä on muutama kaveri täällä, hän lohduttaa heitä paljon, mut hänellä ei oo ketään joka lohduttaisi häntä.
Haastattelija: Aijaa. Et hän on se vastuunkantaja.
A: Kyllä, että hänellä on moni kaveri, jotka on, tota, kertoo omasta raskaista kokemuksistaan ja hän käy sääliksi ja hän lohduttaa heitä sitten.*

Suuri osa nuorista puhui samaa kieltä, mikä herätti meissä tutkija-vapaaehtoisissa ajatuksia vähemmistökielten puhujien joutumisesta erityisen hauraaseen asemaan ystävyysuhteiden edellytysten suhteen. Vaikka jaettu kieli väistämättä helpottaa kommunikointia ja siten sosiaalisten suhteiden syntyä ja ylläpitoa, sen paremmin haastatteluissa kuin havainnoissamme ei tullut esiin, että kieli olisi toiminut vahvana nuoria jakavana tekijänä. Nuoret olivat sen sijaan aktiivisesti kehittäneet strategioita ylittää kielellisiä rajoja myös asumisyksikön sisällä: "Nyt olemme jotenkin tottuneita toisiimme, että me puhumme toistemme kanssa vähän farsia ja suomeksi ja englantia ja jollakin tapaa tulemme ymmärretyksi."

Nuoret hyödynsivät teknologiaa aktiivisesti. Älypuhelimilla oli keskeinen rooli sekä nuorten keskinäisessä että nuorten ja ohjaajien ja vapaaehtoisten välisessä kommunikoinnissa: käännösohjelmat olivat aktiivisessa käytössä, asumisyksikön langattoman internetin kautta kuunneltiin musiikkia ja katsottiin

Asumisyksikössä asuvien poikien kesken muodostuva yhteisö olikin nuorille tärkeä ja pääasiallisesti myönteisesti kuvattu.

Nuoret toi yhteisön jäseneksi jaettu elämäntilanne. Vaikka monet lisäksi jakoivat saman kansalaisuuden, he olivat taustojensa, kielitaitonsa ja kiinnostuksen kohteidensa suhteen myös hyvin erilaisia.

musiikkivideoita. Musiikki yleisemminkin – kuuntelun lisäksi soittaminen ja laulaminen – vaikutti olevan usealle nuorelle kielirajat ylittävä elementti, joka mahdollisti menneen muistelun myönteisessä valossa ja jakamisen ja yhteyden saamisen kokemuksen ainakin meihin suomenkielisiin tutkija-vapaaehtoihin, mutta mahdollisesti myös toisiin nuoriin asumisyksikössä.

Tiiviit institutionaaliset, hauraat affektiiviset suhteet

Nuorten arkielämän kannalta keskeisimpiä aikuisia ovat asumisyksikön työntekijät. Suhteita näihin aikuisiin rakenteistivat ammatillisuus, instituutiokonteksti sekä omaohjaajajärjestelmä. Omaohjaajajärjestelmä tarkoittaa sitä, että kullekin ohjaajalle oli osoitettu 5–8 nuorta, joiden tarpeiden, näkemysten ja voimien kuuntelemisesta heillä oli erityinen vastuu. Toki silti kaikki ohjaajat keskustelivat kaikkien kanssa ja ohjaavat kaikkia asumisyksikössä asuvia nuoria tarpeen ja tilanteen mukaan.

Nuorten arkielämän kannalta keskeisimpiä aikuisia ovat asumisyksikön työntekijät. Suhteita näihin aikuisiin rakenteistivat ammatillisuus, instituutiokonteksti sekä omaohjaajajärjestelmä.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Asumisyksikön työntekijät kuuluivat kiinteällä tavalla yhteisöön, mutta ohjaajien rooli nuorille jäi usein päivittäisten rutiinien mahdollistajaksi sen sijaan, että se olisi kehittynyt erityisen läheiseksi ihmissuhteeksi. Tämä on ymmärrettävää ja välttämätöntäkin monesta näkökulmasta: vaikka ajan kuluessa nuorten ja työntekijöiden väliset suhteet saattavat vahvistua läheisiksi, työntekijöiden on oltava kaikille tasapuolisia, he eivät tiedä yksityiskohtia turvapaikkaprosesseista eivätkä voi ottaa niihin kantaa, ja oman jaksamisen ylläpitämisen nimissä työtä ei voi ”päästää liikaa ihon alle”. Arkisten rutiinien ylläpitäminen ja esimerkiksi harrastustoiminta ovat kuitenkin nuorten hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiä. ”Ajatusten muualle saaminen” toistui sekä työntekijöiden että poikien haastatteluissa yhtenä keskeisenä tapana selvittää vaikeassa elämäntilanteessa:

Haastattelija: Minkälaista tukea te toivoisitte henkilökunnalta siinä, kun on ikävä perhettä ja tuntuu vaikeelta ja on ehkä paha mieli?

R: He pystyvät ainoastaan auttamaan siinä, että suunnittelevat meille

ohjelmaa, arki-, arkipäivän ohjelmaa, että muuten eivät voi, auttaa muuten.
Haastattelija: Mikä siinä koti-ikävässä sitten autto?
R: Saada ajatukset muualle.

Toisaalta jotkut nuoret kertoivat kaivanneensa näiltä aikuisilta lohdutusta, jopa luottamuksen sävyttämiä isä- ja äitihahmoja arkielämäänsä (ks. [Husseinin teksti tässä kirjoitussarjassa](#)). Läheisyyden, luottamuksellisuuden ja yksityisyyden hallinnointi on osa nuorten ja työntekijöiden arkea institutionaalisten ja affektiivisten suhteiden rajapinnoilla.

Ammatillisuuden ja lainsäädännön asettamat rajat koskivat joissakin tapauksissa myös sitä, miten työntekijöiden oli mahdollista vaikuttaa nuorten välisiin jännitteisiin. Tämä konkretisoitui erityisellä tavalla asumisyksikön ainoassa vakavahkossa konfliktitilanteessa, jossa useampi nuori oli osallistunut tappeluun. Toisin kuin (suomalaisissa) lastensuojelulaitoksissa, työntekijöillä ei ole oikeutta kiinnipitämiseen, eikä konfliktitilannetta voinut rauhoittaa menemällä fyysisesti väliin, vaan paikalle oli kutsuttava poliisi. Vaikka työntekijät ymmärsivät hyvin tämän käytännön perustelut, ristiriitaisuutta aiheutti kokemus siitä, että tutut nuoret voisi helpoiten rauhoittaa ilmankin poliisia.

Työntekijä: Meidän turvallisuusohjeistushan on, et tappelun väliin ei saa mennä, tietenkään, että, pitää painaa hälytysnappia. Mut sit kun me ollaan täällä kohta seittemän kuukauttako me ollaan oltu ja tunnetaan nää pojat, niin ei se oo niin, että tässä nyt tappelee kaks turvapaikanhakijaa, että äkkiä vartija, vaan se on niin, että täällä tappelee, vaikka siinä tapauksessa, niin pieni [poika] ja toinen poika ja silloinhan siihen menee väliin, koska ajattelee, että tässä nyt nää meidän pienet lapset tappelee, että hei lopettakaas nyt.

Tämä rajoitus heijasti yleisempää ristiriitaisuutta alaikäisinä yksin tulleille nuorille turvapaikanhakijoille tarjottujen palveluiden ja muiden alaikäisten palveluita koskevan lainsäädännön välillä.

Suhteet asumisyksikön ohjaajiin olivat siis tiiviit ja toimivat – ammatillisuuden määrittelemissä rajoissa. Sen sijaan muut suhteet suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen ihmisiin näyttäytyivät hauraina, kuten myös muut tutkijaryhmän jäsenet ovat tuoneet esiin (ks. Honkasalon ja Maichen tekstit tässä kirjoitussarjassa). Kaikki nuoret – myös oppivelvollisuusiän ylittäneet 17-vuotiaat – kävivät koulua, ja osa nuorista kävi harrastuksessa, jossa oli myös suomalaisia nuoria. Silti läheisen ystävyyden mahdollistavien kontaktien luomiselle suomalaisiin nuoriin ei vaikuttanut löytyvän sopivia puitteita:

Haastattelija: Haluaisitko, et ois enemmän suomalaisia kavereita ja miten niihin suomalaisiin vois sun mielestä paremmin tutustua tai mitä me voitais tääl Suomessa paremmin tehdä, että löytyis kontakteja luontevasti?

S: En osaa sanoa, mutta on hyvä ottaa kontaktia kielen kannalta ja tutustua ja oppia kieltä, mutta en tiedä mitä tehdä.

Haastattelija: Mites vapaa-ajan, mitä yleensä teet koulun jälkeen vapaa-ajalla, onks siinä mahdollisuus tavata suomalaisia?

S: Meillä on paljon vapaa-aikaa, mutta ei ole mahdollista.

Haastattelija: Ei oo, tota, jos pelaat futista tai jotain, tai urheiluu, niin onks siinä, ne ei oo sitte suomalaisten kanssa yhdessä?

S: Me pelaamme poikien kanssa keskenään, että emme sekaannu.

Kuten haastattelukatkelmasta käy ilmi, nuoret eivät välttämättä osanneet nimetä yksittäistä syytä kontaktien vähäisyydelle, vaikka yhteisen kielen

Suhteet asumisyksikön ohjaajiin olivat siis tiiviit ja toimivat – ammatillisuuden määrittelemissä rajoissa. Sen sijaan muut suhteet suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen ihmisiin näyttäytyivät hauraina.

puutteeseen sekä suomalaisten sulkeutuneeseen ja ”kylmään” olemukseen viitattiin. Samoin keinoja rajojen ylittämiseen näytti olevan niukasti. Sukupuolittuneen poikkeuksen kontaktien vähäisyyteen suomalaisten kanssa muodostivat joidenkin nuorten romanttisen ihastuksen sävyttämät suhteet suomalaisiin tyttöihin. Vaikka suhteita samanikäisiin oli haastavaa rakentaa, monet arvostivat paikallisten (ja kauempaakin tulleiden) vapaaehtoisten aikuisten panosta ja valmiutta tukea heitä esimerkiksi suomen opinnoissa ja harrastusten ja lähiseuturetkeilyn järjestämisessä.

Lopuksi

Turvapaikanhakuprosessi on monia kuukausia, mahdollisine valitusprosessineen jopa useampia vuosia kestävä elämäntilanne. Tämä prosessi on pitkä aikuiselle turvapaikanhakijalle, mutta erityisen pitkältä se voi tuntua nuoresta turvapaikanhakijasta, joka on joutunut jättämään tutut perhe- ja ystäväverkostot taakseen – fyysisesti, vaikkei usein henkisesti – ja lähestyy siten aikuisuutta uudenlaisten sosiaalisten suhdeverkostojen keskellä. Tämän prosessin keskellä vertaissuhteet asumisyksikössä tarjoavat keskeisen arkisen yhteisön, mutta eivät kuitenkaan välttämättä jokaisen nuoren kaipaamaa läheisyyttä ja turvaa.

Olemme tässä kirjoituksessa tuoneet esiin turvapaikanhakijanuorten Suomessa syntyvien suhteiden dynamiikkaa erityisesti ystävyys-suhteiden näkökulmasta. Aineistomme valossa näyttää siltä, että nuorten arkisia sosiaalisia suhteita tässä elämänvaiheessa määrittävät vahvasti instituutiot, erityisesti asumisyksikkö, jonka ympärille järjestäytyvät niin suhteet ohjaajiin ja muihin henkilökuntaan, edustajiin, vapaaehtoisin kuin toisiin asumisyksikön nuoriin. Instituutio ei pyri estämään tai vaikeuttamaan nuorten affektiivisten, läheisyyteen perustuvien suhteiden syntyä – pikemminkin päinvastoin. Silti tässä väliaikaisuuden ja odotuksen leimaamassa elämänvaiheessa ponnistaminen kohti omaehtoisia ystävyys-suhteita, erityisesti asumisyksikön ulkopuolella, näyttää haastavalta.

Lähteet

- Allan, Graham (1989) *Friendship: Developing a sociological perspective*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Bell, Sandra & Coleman, Simon (1999) *The anthropology of friendship: Enduring themes and future possibilities*. Teoksessa Bell, Sandra & Simon Coleman (toim.) *The anthropology of friendship*. Oxford & New York: Berg.
- [Honkasalo, Veronika \(2016\) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyysverkostoja ja tietoa. *Näkökulma* 28, Nuorisotutkimusverkosto \(27.10.2016\)](#)
- [Maiche, Karim \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä. *Näkökulma* 30, Nuorisotutkimusverkosto \(27.10.2016\)](#)
- [Husseini, Naser \(2016\) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. *Näkökulma* 31, Nuorisotutkimusverkosto \(10.11.2016\).](#)
- Massey, Doreen (2005) *For Space*. Lontoo: Sage.

Tässä väliaikaisuuden ja odotuksen leimaamassa elämänvaiheessa ponnistaminen kohti omaehtoisia ystävyys-suhteita, erityisesti asumisyksikön ulkopuolella, näyttää haastavalta.

Kirjoittajat

Henri Onodera
VTT, tutkijatohtori
Helsingin yliopisto

Marja Peltola
VTT, tutkijatohtori
Nuorisotutkimusverkosto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Yksin tulleiden nuorten kohtaaminen ja sosiaalinen tuki arjessa

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen

Sotien ja konfliktien seurauksena lapsia ja nuoria on aina joutunut lähtemään liikkeelle yksin. Viime vuonna heitä saapui Euroopan unionin alueelle kuitenkin ennätysellisen paljon eli lähes 95 000. Yksin tulleiden määrällinen jakautuminen eri Euroopan valtioihin on ollut erittäin epätasaista. Esimerkiksi Ruotsista turvapaikkaa päätyi hakemaan vuonna 2015 yli 35 000 yksin tullutta lasta ja nuorta, Saksasta 14 400 ja Suomesta hieman yli 3 000. Uutiset yksin tulleiden epäinhimillisestä kohtelusta matkalla kohti Eurooppaa, raportit kadonneista alaikäisistä ja vihamielisistä hyökkäyksistä yksin tulleiden vastaanottokeskuksiin ovat arkipäiväistyneet. Vastaavasti suojelun- ja hoivantarpeen alimitoitus tai suoranainen laiminlyönti ovat hälyttävästi lisääntyneet useissa vastaanottavissa maissa.

Ajankohtainen esimerkki tästä tilanteesta on Calais'n epävirallinen ”viidakoksi” kutsuttu pakolaisleiri, jota Ranskan viranomaiset tyhjänsivät asukkaista ja purkivat loka-marraskuussa 2016. Kun leiri oli muuten lanattu maan tasalle, viimeisiksi asukkaiksi jäivät alaikäiset yksin tulleet nuoret. On ilmeistä, etteivät viranomaiset pystyneet hoitamaan yksin tulleiden ja perheistään eronneiden lasten ja nuorten siirtämistä vastaanottokeskuksiin vastuullisella tavalla. Useat vapaaehtoiset, alueella toimivat kansalaisjärjestöt sekä media raportoivat, kuinka puretun leirin viimeiset asukkaat, noin 1500 yksin tullutta 10–17-vuotiasta nuorta, oli jätetty asumaan kontteihin lähes oman onnensa nojaan. Näiden nuorten perustarpeita ei pystytty täyttämään millään tasolla. Nuorilla oli pula ruoasta ja vedestä, ja heidän asuinolonsa olivat täysin puutteelliset. Median mukaan osalta nuorista uupui jopa kengät ja tarvittavat vaatteet selviytyä kylmissä olosuhteissa ([England 2016](#)). Calais'n tapaus on esimerkki paitsi järkyttävästä, satoja alaikäisiä turvapaikanhakijoita koskevasta inhimillisestä tragediasta myös osoitus eurooppalaisen maahanmuuttopolitiikan epäonnistumisesta ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten ihmisoikeuksien polkemisesta.

On selvää, etteivät EU:n ja eri valtioiden kansalliset maahanmuuttojärjestelmät ole tarpeeksi joustavia kohtaamaan tämänkaltaisia tilanteita. Yhä kiristyvän maahanmuuton ja perheenyhdistämisen kansallisen ja kansainvälisen sääntelyn myötä Eurooppaan on syntynyt yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten sukupolvi, jonka hyvinvoinnista tai hoivasta ei mikään taho ota

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

kokonaisvastuuta. Tästä syystä on entistä tärkeämpää löytää pienimittakavaisia, arjesta ponnistavia keinoja näiden lasten ja nuorten eletyn kokemusmaailman syvälliseen ja analyttiseen ymmärtämiseen ja tämän kautta heidän auttamiseen.

Haasteena ylikulttuurisen ja ylipaikallisen kuulumisen tunnistaminen

Monet nykyiset tiedonkeruu- ja kuulemisjärjestelmät eivät tavoita marginaalisissa tai haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kokemustietoa. Näin on tapahtunut myös yksin tulleiden lasten ja nuorten osalta. Tämä kokemustiedon laiminlyönti on johtanut monenlaisiin väärintulkintoihin alaikäisille sopivan asumisen, läheisten suhteiden järjestämisen ja sosiaalisen tuen suhteen (Kuusisto-Arponen 2016a ja 2016b). Useat Euroopan maat perustavat hoiva- ja tukimekanisminsa kansallisiin ja jopa nationalistisiin integraatiotavoitteisiin, jotka eivät tue yksin maahan tulleiden nuorten toimijuuden ja ylikulttuurisen minuuden rakentumista uudessa paikassa.

Kokemusperäisen tiedon laiminlyönti ja yhteiskunnallisen myötätunnon puute voivat johtaa vakaviin henkilökohtaisiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin kuten yksinäisyyteen, marginalisoitumiseen tai mielenterveyshäiriöihin. Maahanmuuton määrällinen kasvu on luonut Suomessakin tilanteen, jossa mikään taho ei ole kokonaisvaltaisesti vastuussa yksin tulleiden alaikäisten elämän saamiseksi raiteilleen, vaan lapsen etu jää usein alisteiseksi yleiselle edulle kuten esimerkiksi valtiorajojen tai maahanmuuttajien kokonaislukumäärien kontrollille (Kuusisto-Arponen 2016a, Kaukko & Wernesjö 2016).

Useat Euroopan maat perustavat hoiva- ja tukimekanisminsa kansallisiin ja jopa nationalistisiin integraatiotavoitteisiin, jotka eivät tue yksin maahan tulleiden nuorten toimijuuden ja ylikulttuurisen minuuden rakentumista uudessa paikassa.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Yksin tulleet alaikäiset ovat haavoittuva ryhmä. Haavoittuva asema tarkoittaa suojelun tarvetta, joka hoivan näkökulmasta merkitsee usein lapsen ja nuoren määrittymistä avun kohteeksi tai jopa uhrin asemaan – eikä vain menneisyytensä vaan myös tässä ja nyt elämänsä arjen kokemusten suhteen (ks. aiemmat Näkökulmasarjan tekstit, [Honkasalo](#) ja [Maiche](#)). Uhriuttaminen kuitenkin häivyttää nuorten oman toimijuuden ja estää tunnistamasta niitä arkipäivän neuvotteluja, joissa toimijuutta rakennetaan ja uusia identiteetti-

määrittelyjä sekä minuutta luodaan (ks. myös Lalander & Sernhede 2011). Tästä johtuen yksin tulleita lapsia ja nuoria tarkastelevan tutkimuksen pitäisi tietoisesti tehdä ero nuoria uhriuttavaan puhetapaan ja nostaa nuorten moninaiset toimijuudet paremmin esille. Jotta tutkimus voi rakentaa ymmärrystä yksin tulleiden elämästä ilman jatkuvaa uhrin leimaa, on tutkimusprosessin ja vuorovaikutuksen perustuttava läsnäolon kautta syntyviin kohtaamisiin (Kuusisto-Arponen 2015, 2016b).

Suomen Akatemian rahoittaman ja allekirjoittajan johtaman TRUST-kärkihankkeen (2016–2018) lähtökohtana onkin havainto, että olemassa olevat järjestelmät ovat epäonnistuneet yksin tulleiden alaikäisten maahanmuuttajien kokemusperäisen tiedon tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. TRUST-hanke rakentaa syvällistä ymmärrystä yksin tulleiden elämästä ja niistä maailmoista, joita nämä nuoret kantavat sisällään (ks. myös Kohli 2006, 2014). Vain ymmärtämällä tätä ylikulttuurista ja ylipaikallista arkea on mahdollista parantaa heidän tilannettaan Suomessa ja laajemmin Euroopassa. Lisäksi hankkeessa tarkastellaan sitä, kuinka tukea tarjoavat tahot, esimerkiksi koulut, asumisyksiköt ja monikulttuurinen lapsi- ja nuorisotyö, voivat toimillaan edistää kestävä arjen rakentumista ja uuteen paikkaan kuulumisen tunnetta. Alttiuden ja myötätunnon avulla voidaan luoda uusia tapoja tunnistaa ja tukea yksintulleiden alaikäisten toimijuuksia sekä ymmärtää maahanmuuton kokemusta eletyn arjen kautta (Kuusisto-Arponen 2016b).

Yksin tulleiden arjen tukemisen kompastuskiviä Suomessa

Perheestä pakon edessä erilleen joutuminen on aina inhimillinen tragedia. Yksin tulleet lapset ja nuoret ovat entisissä kotimaissaan ja pakomatallaan kokeneet monia vaikeita tilanteita, pelkoa ja avuttomuutta. He ovat kuitenkin selvinneet. Suomessa he ovat moninaisen institutionaalisen hoivan kohteina ryhmäkodeissa, perheryhmäkodeissa, koulussa ja sosiaali- ja terveystalouksissa. He ovat oikeutettuja tähän suojeluun, hoivaan ja huolenpitoon.

Yksin tulleiden nuorten asumisen järjestäminen toimii Suomessa pääsääntöisesti hyvin. Sen sijaan haasteena on erityisesti kansallinen ja Euroopan unionin lainsäädäntö ja näiden kautta syntynyt Maahanmuuttoviraston (Migri) ymmärrys yksin tulleiden lasten ja nuorten oikeudesta läheisiin perhesuhteisiin. Migri näkee lapsen irrallisena suojelun kohteena, jonka läheiset sosiaaliset suhteet ja perhe tulkitaan hallintakäytänteissä jopa uhkiksi. Syksyllä 2016 voimaan tulleiden perheenyhdistämisen kriteereiden tiukennukset, kuten toimeentulovaatimus, käytännössä sinetöivät yksin tulleiden lasten ja nuorten kohtalot: heidän on mahdotonta elää ikinä tavallista perhe-elämää oman biologisen perheensä kanssa Suomessa. Näillä hallintakäytännöillä on valtavat inhimilliset ja yhteiskunnalliset seurauksensa. Yksin tulleet elävät ja asuvat koko nuoruutensa institutionaalisen hoivan varassa, jossa heidän ylikulttuuriset ja ylipaikalliset kuulumisen siteensä ja tarpeensa jäävät usein ilman tukea tai joskus jopa täysin tunnistamatta.

Ymmärrän hyvin, ettei esimerkiksi Migrin ylitarkastajien tehtävänä ole pohtia antamansa yksittäisen perheenyhdistämispäätöksen pitkäaikaisia seurauksia nuorten myöhemmässä elämässä. Tämä on myös virkatyötään tekevän henkilön päätäntävällän, virkavastuun ja inhimillisen kantokyvyn ulkopuolella. Sen sijaan Suomessa on selkeä tarve kehittää uusia sektorirajat ylittäviä toimintatapoja yksin tulleiden lasten ja nuorten tilanteen parempaan haltuunottoon. Tällä hetkellä nuorten elämän sirpaloituminen useiden eri viranomaisten toimialueille on ongelmallista. Tarvittaisiin siis laajempaa keskustelua siitä, tuleeko yksin tulleita kohdella perheenyhdistämisessä ensi-

Migri näkee lapsen irrallisena suojelun kohteena, jonka läheiset sosiaaliset suhteet ja perhe tulkitaan hallintakäytänteissä jopa uhkiksi. Syksyllä 2016 voimaan tulleiden perheenyhdistämisen kriteereiden tiukennukset, kuten toimeentulovaatimus, käytännössä sinetöivät yksin tulleiden lasten ja nuorten kohtalot: heidän on mahdotonta elää ikinä tavallista perhe-elämää oman biologisen perheensä kanssa Suomessa

sijaisesti ulkomaalaisina vai lapsina.

Tilanne vaatii yleisemminkin lainsäätäjän huomion herättämistä. Lisäksi tarvitaan eri viranomaisten näkemysten yhteen tuomista ja keskustelua sosiaaliviranomaisten, maahanmuuttoviranomaisten ja terveydenhuollon välillä. Tässä yhteistyössä ja yksin tulleiden vastaanoton sekä perheenyhdistämisen prosessien kehittämässä näkisin Migrin olevan keskeisessä roolissa. Käytäntöjen kehittäminen ja koordinointi vaatisi kuitenkin lisäresursseja, joita nykytilanteessa ei maahanmuuttoviranomaisilla ole, koska työn painopiste Migrissä on yhä ruuhkautuneiden turvapaikka- ja oleskelulupajonojen purkamisessa. Tämä on valtion taholta lyhytnäköistä toiminnanohjausta.

Käytännön hoivaketjun tasolla ryhmä- ja perheryhmäkotien lisäksi Suomessa pitäisi kehittää pysyviä rakenteita yksin tulleiden perhesijoituksen ja ystäväperhe toiminnan mahdollistamiseen. Samalla tulee pohtia Suomessa mahdollisesti asuvien muiden sukulaisten roolia nuoren elämässä. Näitä sukulaisverkostoja ei pitäisi missään tilanteessa tulkita esimerkiksi lapsen perheenyhdistämisen esteinä, vaan nimenomaan kotoutumista tukevin ja normaaleina sosiaalisina verkostoina. Perheyhteyden mahdollistaminen eri tavoin vähentäisi oleellisesti yksin tulleiden henkistä, sosiaalista ja maantieteellistä sijattomuutta (Kuusisto-Arponen 2015). Näin heistä tulisi ulkomaalaisten sijaan ensisijaisesti lapsia ja nuoria.

Pysyvien asumisratkaisuiden kehittäminen vastaanottovaiheen sekä oleskelulupavaiheen välillä on Suomessa vielä täysin kesken. Nuoren saadessa oleskeluluvan hän joutuu pääsääntöisesti siirtymään asuinyksiköstä toiseen. Samalla vaihtuvat usein koulu ja koulukaverit sekä pahimmassa tapauksessa myös paikkakunta. Nämä siirtymiset aiheuttavat nuorille paljon henkistä kuormaa, pelkoja ja romuttavat sen vähäisenkin sosiaalisen verkoston, joka kenties heille oli vastaanottovaiheessa ehtinyt kehittyä. Joissain tapauksissa yksin tulleita nuoria on saatettu siirtää kesken vastaanottovaiheen asuinyksiköstä toiseen tilapulan vuoksi, mutta tätä on tapahtunut myös niin sanottuina ”kurinpitotoimenpiteinä”. Tällainen kohtelu ei missään olosuhteissa voi olla lapsen edun mukaista.

Samoin erityisesti asumisyksiköiden henkilökuntamitoitukseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Vuoden 2015 aikana alaikäisyksiköiden määrä Suomessa yli kymmenkertaistui, ja samalla otettiin laajamittaisesti käyttöön yli 16-vuotiaiden tukiasuntolat sekä kansanopistomajoitus. Näissä yksiköissä nuoria saa olla enintään 40 ja henkilökuntaa kolme jokaista 10 nuorta kohden. Aiemmin vastaanotto on pääasiassa tapahtunut ryhmäkodeissa, joiden henkilöstön määrän mitoitus ja pätevyysvaatimukset perustuvat lastensuojelulakiin. Ryhmäkodit ovat maksimissaan 24 lapsen ja nuoren yksiköitä. Näissä pääsääntöisesti tulee olla seitsemää lasta kohden seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä (Lastensuojelulaki 59§). Olen aiemmassa tutkimuksessani todennut, kuinka nivelvaiheen nuoret (16–18-vuotiaat) tarvitsevat paljon sosiaalista tukea itsenäisyyteen kasvamisessa. Tämä tuki ei nähdäkseni toteudu tarvittavassa laajuudessa suuremmissa asumisyksiköissä (Kuusisto-Arponen 2016a).

Nuoret tarvitsevat eriasteisen sosiaalisen ja tarvittaessa psykologisen tuen lisäksi mahdollisuuksia rakentaa uutta sosiaalista verkostoa omien vertaisten, suomalaisnuorten ja luotettavien aikuisten kanssa. Tähän sosiaalisten verkostojen luomisen haasteeseen ei suomalainen kotouttamispolitiikka ja esimerkiksi koulujen valmistava opetus ole pystynyt tehokkaasti vastaamaan. Meneillään olevassa TRUST-hankkeessa kokeillaan muun muassa kouluympäristössä tapahtuvien suomalais- ja maahanmuuttajanuorille yhteis-

Käytännön hoivaketjun tasolla ryhmä- ja perheryhmäkotien lisäksi Suomessa pitäisi kehittää pysyviä rakenteita yksin tulleiden perhesijoituksen ja ystäväperhe toiminnan mahdollistamiseen.

Meneillään olevassa TRUST-hankkeessa kokeillaan muun muassa koulu- ympäristössä tapahtuvien suomalais- ja maahanmuuttajanuorille yhteisten taideprojektien mahdollisuuksia luoda mielekkäitä tekemisen tapoja ja luontevia sosiaalisia tilanteita tutustumiselle. Näissä arkisissa kohtaamisissa rakennetaan uusia kuulumisen siteitä ja samalla annetaan tilaa moninaisille ylikulttuurisille käytännöille.

ten taideprojektien mahdollisuuksia luoda mielekkäitä tekemisen tapoja ja luontevia sosiaalisia tilanteita tutustumiselle. Näissä arkisissa kohtaamisissa rakennetaan uusia kuulumisen siteitä ja samalla annetaan tilaa moninaisille ylikulttuurisille käytännöille. Kenttätyössä olemme huomanneet, että esimerkiksi kanssakäymisen monikielisyysmahdollistaminen antaa kaikille nuorille paljon enemmän itsevarmuutta ja rohkeutta luoda kontakteja kuin pelkän suomen kielen käyttäminen. Yhä liian usein monikielinen kommunikointi nähdään koulussa ”vaarana” suomen kielen oppimiselle.

Lopuksi

Yksin tulleiden lasten ja nuorten tilanne Euroopassa on päivänpolttava ilmiö. Tällä hetkellä heidän määränsä pelkästään Pohjoismaissa on kymmeniä tuhansia. Näiden lasten ja nuorten ylikulttuurisen ja ylirajaisen arjen ymmärtäminen on edellytys kotoutumisen tukemiselle. Erityisen tärkeitä on huomata, että Euroopalla ei ole varaa jatkaa vihamielistä suhtautumista yksin tulleiden lasten ja nuorten perheisiin ja heidän pyrkimyksiinsä päästä elämään yhdessä. Perheettömäksi suojelemisella ja tiukennetulla maahanmuuttopolitiikalla luodaan ainoastaan yksinäisten maahanmuuttajalasten ja -nuorten sukupolvi, joiden osallisuus yhteiskuntaan on heikko ja kustannukset moninkertaiset harkittuun perheenyhdistämiseen verrattuna.

Lähteitä:

- England, Charlotte (2016) Calais "Jungle" like "Lord of the Flies", with more than a thousand children in container compound, volunteers claim. *Independent* 30.10.2016.
- Kaukko, Mervi & Ulrika Wernesjö (2016) Belonging and participation in liminality. Unaccompanied children in Finland and Sweden. *Childhood*. DOI: 10.1177/0907568216649104.
- Kohli, Ravi (2006) The Sound of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do Not Say. *British Journal of Social Work* 36: 707–721.
- Kohli, Ravi (2014) Protecting Asylum Seeking Children on the Move. *Revue Européenne des Migrations Internationales* 30: 1, 83–104.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2015) Ajatuksia myötätunnosta ja kivusta. *Terra* 127:2, 83–89.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016a) Perheettömiksi suojellut. Yksin tulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa Outi Fingerroos, Anna-Maria Tapaninen & Marja Tiilikainen (toim.) *Perheenyhdistäminen: Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi?* Tampere: Vastapaino, 89–109.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016b) Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka Suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimisessa. *Sosiologia* 53:4 (painossa).
- Lalander, Philip & Ove Sernhede (2011) Social Mobilization or Street Crimes: Two Strategies Among Young Urban Outcasts in Contemporary Sweden. *Educare* 2, 99–121.

Kirjoittaja

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen
Akatemiatutkija
TRUST-kärkihankkeen johtaja
Tampereen yliopisto
anna-kaisa.kuusisto@uta.fi

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista

Saara Pihlaja

Kuluneen vuoden aikana mediassa, ministeriössä ja turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien keskuudessa on puhuttu paljon kotouttamisesta ja kotoutumisesta. Virallisesti kotouttamistoimet alkavat vasta vastaanottovaiheen päätyttyä, mutta alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa työskennelleenä olen kuitenkin saanut huomata, että noin vuoden mittaiseksi venyneen vastaanotto-prosessin aikana nuoren kotoutuminen alkaa todellisuudessa jo paljon ennen oleskelulupapäätöksen saamista. Nuoren elämäntilanteen vaikuttamiseksi kotoutumista pitäisi tukea ja auttaa siitäkin huolimatta, että tulevaisuuden suunnittelu on väliaikaisen vastaanottovaiheen aikana hankalaa. Perustiedot ja taidot, joiden ajatellaan olevan olennaisia suomalaisen yhteiskuntaan kiinnittymisessä, ovat useimmiten hyödyllisiä elämäntaitoja myös suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolella.

Kotoutumista pitäisi edistää jo vastaanottovaiheessa

Selvää on, että yksilön ja yhteiskunnan kannalta kotoutuminen on tärkeää. Sisäministeriö määrittelee kotouttamisen ja kotoutumisen seuraavasti:

Kotouttaminen on osa monen viranomaisen työtä valtiolla ja kunnissa. Viranomaisten kotouttamistoimien tavoite on, että Suomeen muuttanut henkilö tuntee yhteiskunnalliset oikeutensa ja velvollisuutensa ja tuntee olevansa suomalaisen yhteiskunnan tervetullut jäsen.

Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja omaksuu uusia tietoja, taitoja ja toimintatapoja, jotka auttavat häntä osallistumaan aktiivisesti uuden kotimaansa elämänmenoon. Toiset maahanmuuttajista kotoutuvat helposti, toiset tarvitsevat sopeutumiseen enemmän aikaa ja tukipalveluita eli kotouttamistoimia. Suomen tai ruotsin kielen taito ja tieto suomalaisesta yhteiskunnasta ovat kotoutumisen tärkeitä edellytyksiä.

Näitä määritelmiä voi konkretisoida erään Suomeen vuosia sitten turvapaikanhakijana tulleen henkilön kuvaus: hänelle kotoutuminen on sitä, että hallitsee itse oman elämänsä vieraassa maassa, tietää mistä hakea tarvittaessa apua ja osaa itsenäisesti asioida esimerkiksi Kelassa.

Kotouttaminen on työ- ja elinkeinoministeriön vastuualuetta. Käytännössä kotoutumistoimenpiteissä on vahvasti mukana myös opetus- ja

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö. Kotouttamistoimenpiteitä ohjaa vuonna 2011 voimaan tullut laki kotouttamisen edistämisestä.

Uskon kotoutumisen ja osallisuuden tunteen ennaltaehkäisevän nuoren turvapaikanhakijan riskiä syrjäytyä, tulla hyväksikäytetyksi tai kadota vastaanotto-prosessin aikana. Tavoitteena pitäisi olla, että nuori voi käyttää tukiasumisyksikössä viettämänsä ajan itselleen hyödyllisesti. Vastaanottovaiheen aikana nuorella tulisi olla mahdollisuus oppia ikätasolleen sopivalla tavalla tulevaisuuden kannalta tärkeitä tietoja ja taitoja riippumatta siitä, viettääkö hän tulevaisuutensa Suomessa vai Suomen ulkopuolella.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Tukiasumisyksikön henkilökunnan on vastaanotto-prosessiin liittyvän perustuksen lisäksi huolehdittava, että jokainen yksikössä asuva nuori saa tutkittua tietoa esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Monet heistä saavat tällaista tietoa kootusti ensimmäistä kertaa elämässään. Vastaanotto-prosessin aikana saatu kattava terveys-, seksuaali-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä keskustelu joidenkin kulttuuriperinteiden haitallisuudesta auttavat kotoutumista Suomeen, mutta ovat hyödyllisiä taitoja nuoren elämässä myös muualla maailmassa – samoin kuin atk- ja ensiaputaidot tai oman talouden suunnittelun opetteleminenkin. Tämä on paitsi kotoutumisen kannalta tärkeää nuorelle yksilölle myös yhteiskunnalle kannattavaa: usein tukiasumisyksiköiden henkilökunta koostuu ihmisistä, joilla on keskenään erilaiset taustat ja erityisosaamisalueet.

Keskuksen arjen puitteissa on mahdollista järjestää keskustelutuokioita ja opetusta tärkeistä aihepiireistä hyödyntäen henkilökunnan omaa osaamista. Lisäksi kuluneen vuoden aikana monet tukiasumisyksiköiden ulkopuoliset asiantuntijat ovat vapaaehtoisesti tai hankkeidensa puitteissa tulleet opettamaan nuorille erilaisia tärkeitä aiheita ja elämäntaitoja.

Tukiasumisyksikön henkilökunnan on vastaanotto-prosessiin liittyvän perustuksen lisäksi huolehdittava, että jokainen yksikössä asuva nuori saa tutkittua tietoa esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista, oikeuksista ja velvollisuuksista.

Vaikuttaa siltä, että nuoren kotoutuminen alkaa turvallisuuden tunteesta. Siitä, että pitkän ja raskaan, toisinaan traumaattisenkin matkan jälkeen saa asua ja olla tärkeä osa arkea paikassa, jossa on turvallisia aikuisia, arjen rutii-neja, sääntöjä ja rajoja sekä välittämistä ja kunnioittamista. Näistä huolehtii vastaanottokeskuksen henkilökunta ja osaltaan myös aktiivinen vapaaehtoisten joukko. Turvallisuuden tunteen lisäämiseksi henkilökunnan tärkeimpiä tavoitteita on olla läsnä ja auttaa tasapainoisen ja vakaan arjen syntymisessä ja elämänhallinnan oppimisessa.

Nuoren osallisuutta on tuettava vastuuttamalla ja välittämällä

Toisinaan tasapainottelu yhtäältä hoivaamisen ja auttamisen ja toisaalta nuoren vastuuttamisen ja rajaamisen välillä on haastavaa. Vastuuttaminen ja rajaaminen ovat kuitenkin mitä tärkeintä välittämistä: on varottava, ettei aikuisen hyvää tarkoittavat eleet ja tarmokas auttaminen hankaloita nuoren kotoutumista samaan aikaan kun nuoren omaa toimijuutta pitäisi osallisuuden nimissä tukea.

Oleskelulupapäätöksen saatuaan tai 18 vuotta täytettyään nuoren on pärjättävä suureksi osaksi omillaan ilman jatkuvasti arjessa läsnä olevien ohjaajien tukea. Vastaanottovaiheen ja turvapaikkapäätöksen jälkeisen ajan välille syntyy kuilu, jos nuorta ei vastaanottovaiheessa täsmällisesti tueta ja ohjata huolehtimaan itse alussa hankaliltakin tuntuvista asioista kuten aikatauluista kiinni pitämisestä, matkakortin lataamisesta ja julkisilla kulkuvälineillä liikkumisesta tai vastaanottorahan säästämisestä tavallista kalliimpia vaatteita tai harrastusmaksuja varten.

Nuoren on annettava elää myös ”huoletonta” nuoren elämää. Sen sijaan, että nuori ehtii laitostua turvapaikkaprosessin aikana eikä saa käsitystä ympäröivän yhteiskunnan toiminnasta, on kuitenkin syytä käyttää aikaa nuoren osallisuuden ja vastuunoton tukemiseen. Toisinaan tämä vie aikaa, mutta uskon sen olevan pitkällä tähtäimellä myös yhteiskunnalle taloudellisesti kannattavaa.

Nuorilla turvapaikanhakijoilla on taustallaan monenlaisia vaikeita kokemuksia. On tärkeää muistaa, että turvapaikanhakijanuoret ovat kuitenkin ennen kaikkea ihan tavallisia nuoria, joilla vain on erilainen tarina verrattuna moneen muuhun nuoreen. Ehkäpä näiden nuorten kohdalla kaikista tärkeimmät kotouttamistoimenpiteet ovatkin välittäminen, ikätasaisen kehityksen tukeminen ja itsenäiseen elämään kasvattaminen.

Lopuksi

Kotouttamistoimenpiteiden aloittaminen heti vastaanotto-prosessin alussa on tärkeää sekä yhteiskunnalle että nuorelle itselleen. Nuoren kohdalla kotouttamistoimenpiteiden pitäisi ennen kaikkea lähteä elämäntaitojen opettamisesta sekä ikätasaisen kehitystason ja osallisuuden tukemisesta. Tasapainottelu auttamishalun sekä vastuuttamisen ja rajaamisen välillä on toisinaan haastavaa. Samaan aikaan on hyvä muistaa, että vastuuttaminen ja rajaaminen ovat mitä tärkeintä välittämistä. Ne ehkäisevät nuoren laitostumista ja onnistuessaan tukevat osallisuutta ja kotoutumista. Turvapaikanhakijanuoretkin ovat ennen kaikkea ihan tavallisia nuoria.

Nuoren kotoutuminen alkaa turvallisuuden tunteesta.

Nuoren on annettava elää myös ”huoletonta” nuoren elämää.

Kirjoittaja

Saara Pihlaja
Pelastakaa Lapset ry

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet

Minna Lähteenmäki

Pohdin tässä kirjoituksessa yksintulleiden alaikäisten mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä ja psyykkisten ongelmien hoitoon liittyviä haasteita. Tietoisuuden lisääntyminen mielenterveyteen vaikuttavista asioista auttaa tunnistamaan haavoittuvassa asemassa olevien alaikäisten turvapaikanhakijoiden hoitoa vaativia psyykkisiä oireita. Varhainen puuttuminen ennaltaehkäisee mielenterveysongelmien lisääntymistä ja nopeuttaa tuen saamista ja hoitoon pääsemistä. Kirjoitus perustuu alaikäisiä turvapaikanhakijoita koskevaan väitöstutkimukseeni ([Lähteenmäki 2013](#)) ja käytännön kokemuksiini yksintulleiden parissa tehtävästä työstä Suomen Pakolaisapu ry:ssä vuosina 2014–2015.

”Mä en ajattele itseä, vaan mitä perheelle kuuluu” – Ero perheestä kuormittaa yksintulleiden lasten mielenterveyttä

Yksintulleiden lasten kohdalla vanhempien ja muiden perheenjäsenten muualla oleminen tai kuolema on tutkimusten mukaan (esim. [Björklund 2014](#); Kohli 2011) asia, joka aiheuttaa huolta, pelkoa, ikävää, surua, hätää ja syyllisyyttä. Hazimin sadutusmenetelmällä (esim. Karlsson 2003) kertoma tarina kuvaa hyvin tilannetta, jossa perheen kaipuu nousee pintaan juuri nukku- maan menon kynnyksellä (Hazimin nimi on muutettu). Hän kertoi tarinansa Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeen aikana.

Minun jokainen ilta

Koulusta tulen tänne. Puoli tuntia oon netissä, ja sitten tulee ikävä ja aika menee hitaasti minun mielestä. Sitten mä päättää vaihtaa paikkaa ja menen kuntosalille ja sitten uimaan vielä. Sitten tulen takaisin tänne uimahallin jälkeen, ja sitten mä meen internetiä käyttämään ja sitten meen Facebookin kautta viettämään aikaa. Siellä mä näin kavereita Facebookissa ja tulee hyvä olo mulle. Ja ne kaverit jotkut heistä ovat Ruotsissa ja jotkut heistä Iranissa. Keskustelen heidän kanssa arkisia asioita eli milloin tulet koulussa ja mitä teet koulun jälkeen. Tämmösiä kysymyksiä kysyn heiltä ja keskustel- laan keskenään.

Ja sitten sen jälkeen mä tuun omaan huoneeseen eli silloin kun mä meen sinne sänkyyn, aina ajatukset pyörii perheasioissa. Mulla on ajatuksia, mitä tekee mun vanhemmat, mitä he tekee tällä hetkellä, miten menee heillä.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimus- verkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheen- vuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimin- taan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

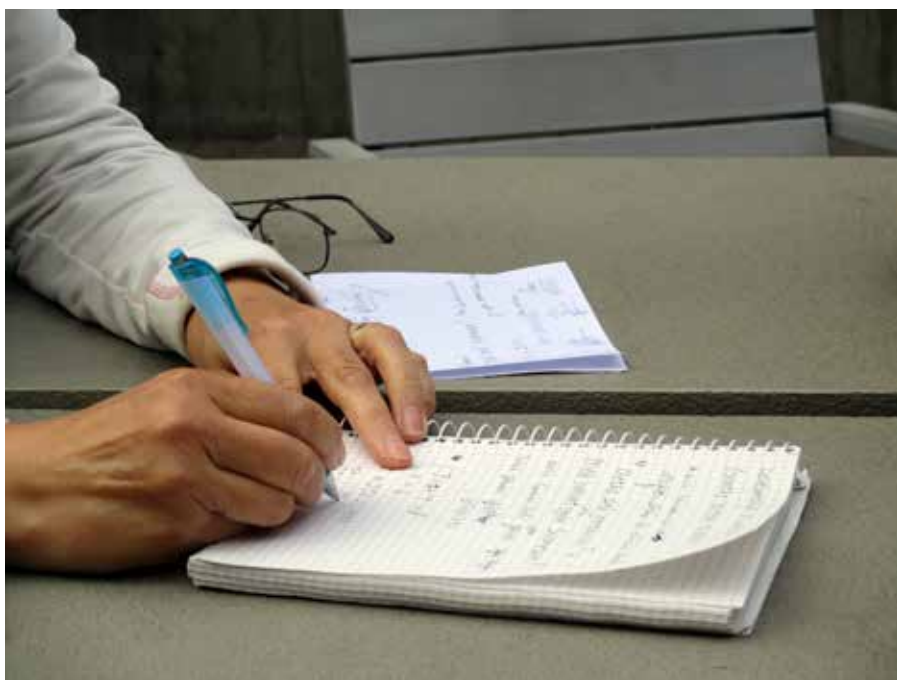
Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikan- hakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkok- set ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoi- vat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Tämän ajatuksen jälkeen tulee semmonen surullinen olo. Ja tämän ajatuksen jälkeen vaikka mä yritän nukkua kestää kauan ennen kun mä kerkeän nukkua. Puoltoista, pari tuntia kestää tämän ajatuksen jälkeen, vaikka mä olen sängyssä niin ei nukuta. Ja sen vielä haluaisin sanoa, nämä ajatukset mitä tulla mulla mieleen mä en ajattele itseä vaan mitä perheelle kuuluu. Ja sit mä rukoilen. Sitten mun pitää mennä kouluun seuraava päivä. Yritän nukkua, nää ajatukset pyörii mun päässä, mutta yritän nukkua.

Hazim, 15 vuotta (sadutettu persiaksi)

Huoli perheestä ja suvusta johtaa monen yksintulleen kohdalla siihen, että he seuraavat jatkuvasti kotimaan tapahtumia kännykän kautta. On vaikeaa saada unen päästä kiinni, jos on koko illan katsonut sota uutisia omalta synyinalueelta tai kuvia Välimerellä hukkuneista pakolaisista.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Jos lapsella tai nuorella on yhteys vanhempiinsa, hänellä voi olla todellisia tai kuviteltuja velvoitteita näitä kohtaan. Hän saattaa kokea tehtäväkseen auttaa näitä taloudellisesti. Tämä voi johtaa siihen, että hän luopuu opiskeluaa-veista ja pyrkii työllistymään mahdollisimman nopeasti. Vanhempia kunnioitetaan, heidän neuvojaan kuunnellaan ja toiveitaan noudatetaan mahdollisuuksien mukaan. Isomman sisaruksen velvollisuus on katsoa mukana mahdollisesti olevan pikkusiskon tai -veljen perään. Yksintulleiden kanssa työskentelevien tuleekin kiinnittää huomiota siihen, ettei nuoremmista huolehtiminen kasva liian suureksi taakaksi vanhemmalle sisarukselle. ([Lähteenmäki 2013.](#))

Halu saada vanhemmat ja sisarukset lähelle on usein suuri. Tieto perheen yhdistämisen vaikeudesta lisää usein näköalattomuuden kokemusta (vrt. [Förbom 2012](#)). Mitä nuorempi lapsi on, sitä epäoikeudenmukaisemmalta tuntuu se, ettei hän itse oleskeluluvan saatuaan voi saada vanhempaansa Suomeen. On tärkeää yrittää vaikuttaa poliittisiin päättäjiin ja viranomaisiin, jotta asiaan saadaan muutos ja keskeiset ihmisoikeudet toteutuisivat tältä osin.

Ne lapset ja nuoret, joilla ei ryhmäkodissa asu samaa kieltä puhuvia kumppaneita ja etenkin he, joiden yhteydenpito omiin sukulaisiin on syystä tai toisesta katkennut, ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. He tarvitsevat

Yksintulleiden kanssa työskentelevien tuleekin kiinnittää huomiota siihen, ettei nuoremmista huolehtiminen kasva liian suureksi taakaksi vanhemmalle sisarukselle

ihmisiä, joiden kanssa puhua omaa äidinkieltään. Suomessa on jokin verran kokeiltu vertaisryhmätoimintaa yksintulleiden alaikäisten tukimuotona, ja se on todettu hyväksi tavaksi auttaa perheistään huolta kantavia nuoria. Toimintaa on muun muassa mallinnettu Suomen Pakolaisapu ry:n *Tukiverkko*-hankkeessa vuosina 2013–2015 (Suomen Pakolaisapu 2015) ja Pelastakaa Lapset ry:n *Lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa* -hankkeessa vuosina 2015–2016 (Ritari & Piitulainen 2016).

”Näät ajatukset pyörii mun päässä, mutta yritän nukkua” – Lasten traumaoireiden tunnistaminen on haastavaa.

Erään vertaisohjaajan mukaan moni turvapaikanhakijanuori on kokenut lyhyen elämänsä aikana enemmän kuin 50-vuoden ikään ehtinyt kantasuomalainen. Useimmilla yksintulleilla löytyykin taustalta rankkoja sota- ja salakuljetuskokemuksia. Turvapaikkaa Suomesta hakevat lapset ovat usein kokeneet kotimaassaan ja pakomatalla nälkää ja eläneet kadulla varattomuuden takia. Osalla on myös lapsisotilaskokemuksia. Joidenkin arvioiden mukaan Suomeen viime aikoina tulleet lapset ovat aiempaa traumatisoituneimpia: he ovat olleet pitkiä aikoja pakomatalla, ja aiempaa useammilla on myös kokemuksia kidnappauksesta ja hyväksikäytöstä (esim. Mikkonen 2016).

Joillakin turvapaikanhakijoilla esiintyy traumaperäisen stressihäiriön oireita kuten jännittyneisyyttä, levottomuutta, kärsimättömyyttä, varuillanoloa, ärtyneisyyttä ja vihanpurkauksia, nukahtamis- ja nukkumisvaikeuksia, keskittymis- ja tarkkaavaisuusongelmia, eristäytymistä ja muiden ihmisten välttelyä (Halla 2007). Yksintulleet saattavat kokea myös pelkoa miehiä, poliisia ja armeijan sotilaita kohtaan. He ovat voineet joutua näiden pahoinpitelemiksi tai hyväksikäyttämiksi kotimaassaan tai pakomatkan aikana. Inhimillisen hintansa lisäksi psyykinen pahoinvointi hidastaa esimerkiksi kotoutumista, suomenkielen oppimista ja luottamuksellisten ystävä- ja aikuissuhteiden luomista. ([Lähteenmäki 2013](#).)

Usein turvapaikanhakijoiden psyykkisten ongelmien ajatellaan johtuvan kotimaassa ja pakomatalla tapahtuneista traumaattisista kokemuksista. Vähemmälle huomiolle on jäänyt vastaanottovaiheen aikaiset ikävät kokemukset, jotka lisäkuormittavat jo muutenkin haurasta vointia. ([Lähteenmäki 2013](#); Carswell ym. 2011; Craig ym. 2010.) Yksintulleille traumoja voivat Suomeen saapumisen jälkeen aiheuttaa esimerkiksi yksityisyydenloukkaukset ikämääritystestin ja poliisin toimesta tehdyn kännykän avaamisen yhteydessä, omaisen kuolema, asuinpaikan vaihdokset sekä toisten lasten psyykinen oireilu ja reagointi kielteisiin päätöksiin ja käännytystilanteisiin.

Suomesta turvapaikkaa hakevien psyykkisten oireiden tunnistaminen on usein vaikeaa (Halla 2007). Erityisen haasteellista se on yksityismajoituksessa asuvien lasten ja nuorten kohdalla. Samasta kulttuuristaustasta olevat ihmiset saattavat pyrkiä suojelemaan lasta häpeältä ja samalla estää hoitoon pääsemisen. Toisaalta perhemajoituksessa on myös hyvät puolensa, sillä se usein mahdollistaa tunteiden jakamisen omalla kielellä ja parhaimmillaan luo turvallisen asuinympäristön nuorelle.

Jotta lasta voidaan auttaa, on tiedettävä mitä hänelle on menneisyydessä tapahtunut, miten hän kokee turvapaikkaprosessin ja mitä hän ajattelee tulevaisuudestaan. Nuorten on kuitenkin usein vaikeaa ottaa puheeksi kipeitä asioita (Björklund 2014; [Lähteenmäki 2013](#); Vervliet 2013). Onneksi on olemassa hyväksi koettuja toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla vaikeidenkin asioiden jakaminen mahdollistuu. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset musiikkiin,

Turvapaikkaa Suomesta hakevat lapset ovat usein kokeneet kotimaassaan ja pakomatalla nälkää ja eläneet kadulla varattomuuden takia.

kerrontaan, kuvataiteeseen, liikuntaan ja valokuvaukseen liittyvät menetelmät ja terapiat.

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä psykiatriseen hoitoon pääseminen on viime aikoina vaikeutunut myös ilman huoltajaa tulleiden kohdalla. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen Paloma-hankkeessa selvitetään pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden mielenterveyspalveluiden toteutumista ja kehitetään toimintamalli palveluiden eri vaiheisiin. Tavoitteena on myös selvittää Suomesta turvapaikkaa hakevien alaikäisten tilannetta.

Yksintulleilla on oikeus samoihin terveyspalveluihin kuin maassa vakituisesti asuvilla lapsilla ja nuorilla (esim. Piitulainen 2016). Käytännössä mielenterveyspalveluita pystytään kuitenkin tarjoamaan vain pienelle osalle avun tarvitsijoista. Pakolaislasten mielenterveysongelmiin perehtyneitä asiantuntijoita on maassamme vain muutama, eivätkä he pysty pitkien etäisyyksien ja apua tarvitsevien suuren määrän vuoksi tarjoamaan apuaan kuin harvoille. Haasteena on myös mielenterveyskysymyksiin perehtyneiden tulkkien puute ja vaihtuvuus sekä psykiatrien ja psykologien kokemattomuus tulkin kanssa työskentelystä.

Jos nuori tarvitsee apua heikkoon psyykkiseen vointiinsa, on hänelle kuitenkin tarjottava apua, vaikka hoitopaikkojen löytäminen tuottaisi vaikeuksia. Mitä pikemmin avun antaminen aloitetaan, sitä nopeammin kuntoutuminen lähtee käyntiin. Koska ryhmäkodit sijaitsevat usein pienillä paikkakunnilla, hoitopaikkoihin kulkemiseen joudutaan usein käyttämään aikaa. Joskus myös alaikäisille on syytä määrätä mieliala- tai nukahtamislääkkeitä. Nämä eivät saa jäädä lasten ainoaksi hoitomuodoksi – psyykelääkkeiden käytön ohella on aina tarjottava myös keskusteluapua.

”Näin kavereita Facebookissa ja tulee hyvä olo mulle” – Arjen sujuminen, osallisuus ja onnistumiset tukevat mielenterveyttä.

Ryhmäkodit ja muut yksintulleita turvapaikanhakijalapsia tukevat tahot tekevät arvokasta työtä varmistamalla sen, että lasten ja nuorten arjen rutiinit hoituvat. Arjen sujuminen on tärkeä elämää rauhoittava tekijä etenkin traumatisoituneiden ihmisten kohdalla. Syöminen, nukkuminen, koulunkäynti sekä opiskeleminen, liikunta ja harrastukset ovat keskeisiä tekijöitä mielen-terveydelle. ([Mielenterveysseura 2016](#).)

Turvallisuus, kuulumisen tunne ja onnistumisen kokemukset ovat ensiarvoisen tärkeitä turvapaikanhakijalasten hyvinvoinnin rakentumiselle. Usein kuitenkin keskitytään vain turvallisuuden ja kuulumisen tunteiden mahdollistamiseen, kun taas osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen monesti unohtuu. (Kohli 2010.)

Opiskelu- ja harrastuspaikat antavat hyviä mahdollisuuksia osallistua ja sitä kautta kokea onnistumisen elämyksiä. Yhdessä tekeminen suomalaisten kanssa on kuitenkin vähäistä, sillä turvapaikanhakijalasten ja -nuorten on hankalaa tutustua suomenkielisiin ikätovereihinsa ([Honkasalo 2016](#) ja [Onodera & Peltola 2016](#)). Kouluissa ja muissa opiskelupaikoissa lyöttäytyään mieluummin yhteen ryhmäkodissa asuvien nuorten kanssa, vaikka olisikin kiinnostusta viettää aikaa myös muiden nuorten parissa ([Lähteenmäki 2013](#)). Tuttuus luo turvallisuutta ja kynnys käyttää vasta opittuja suomen kielen sanoja ja lauseita on usein korkea. Myös asuin-, opiskelu- tai harrastuspaikan asenneilmapiiri saattaa estää tutustumisyhteykset.

Ryhmäkodin sijainnilla on ratkaiseva merkitys suhteessa siihen, millaisia harrastusmahdollisuuksia niiden asukkaille voidaan tarjota. Siksi onkin syytä tarkkaan miettiä, mihin ryhmä- ja perheryhmäkoteja sekä tuetun asu-

Yksintulleilla on oikeus samoihin terveyspalveluihin kuin maassa vakituisesti asuvilla lapsilla ja nuorilla

Opiskelu- ja harrastuspaikat antavat hyviä mahdollisuuksia osallistua ja sitä kautta kokea onnistumisen elämyksiä. Yhdessä tekeminen suomalaisten kanssa on kuitenkin vähäistä, sillä turvapaikanhakijalasten ja -nuorten on hankalaa tutustua suomenkielisiin ikätovereihinsa

misen yksiköitä perustetaan. Erilaiset osallistumisen mahdollisuudet voivat olla ratkaisevassa roolissa yksintulleiden kuntoutuessa traumakokemuksistaan. Myöskään hoitopaikkojen saavuttavuuden vuoksi nuorten asuinpaikkojen ei tule sijaita kaukana toimivasta julkisesta liikenteestä. Monilla pienillä paikkakunnilla mietitään tällä hetkellä perheryhmäkodin perustamista yksintulleille turvapaikanhakijalapsille tyhjiksi jääneisiin vanhainkoti- ja koulurakennuksiin. Toivottavasti lapsen etu menee kuntien talousahdingon edelle, eikä lapsia ja nuoria osoiteta asumaan rakennuksiin, joita ei ole tarkoitettu perheasumiseen ja jotka syrjäisen sijaintinsa vuoksi saattavat traumatoida nuoria entisestään.

Lähies jokainen yksintullut turvapaikanhakijalapsi- ja nuori oirehtii jossain vaiheessa vaikeaa tilannettaan. Silloin tärkeintä on lähellä oleminen, syliin ottaminen, rauhoittaminen, toisin sanoen turvallisuuden tunteen aikaansaaminen. Empaattisuus, kuuntelemisen taito ja tunneäly ovatkin ensiarvoisen tärkeitä ominaisuuksia kaikilla niillä työntekijöillä ja vapaaehtoisilla, jotka toimivat ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten parissa ryhmäkodeissa, opiskelu- ja harrastuspaikoissa ja kaikissa niissä toimipisteissä, joissa he viettävät aikaansa.

Lähteet

- [Björklund, Krister \(2014\) "Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa". Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Siirtolaisinstituutti.](#)
- Carswell, Kenneth & Blackburn, Pennie & Barker, Chris (2011) The relationship between trauma, post-migration problems and the psychological well-being of refugees and asylum seekers. *International Journal of Social Psychiatry* 57(2), 107–119.
- Craig, Tom (2010) Mental distress and psychological interventions in refugee populations. Teoksessa Dinesh Bhugra & Tom Craig & Kamaldeep Bhui (toim.) *Mental health of refugees and asylum seekers*. New York: Oxford University Press, 9–21.
- [Förbom, Jussi \(2012\) Älä hylkää ainuttakaan. Kolumni, Maailma.net.](#)
- [Halla, Tapio \(2007\) Psykykkisesti sairas maahanmuuttaja. Duodecim 123, 469–475.](#)
- [Honkasalo, Veronika \(2016\) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyydenverkostoja ja tietoa. Näkökulma 28, Nuoristotutkimusverkosto.](#)
- Karlsson, Liisa (2003) *Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Juva: PS-kustannus.
- Kohli, Ravi (2011) Working to ensure Safety, Belonging and success for Unaccompanied Asylum-seeking children. *Child Abuse Review* 20 (5), 311–323.
- Kohli, Ravi (2010) Safety, belonging and success in the lives of unaccompanied asylum seeking children. Esitelmä, Nordic Network for Research on Refugee Children 2.12.2010, Göteborg.
- [Lähteenmäki, Minna \(2013\) Lapsi turvapaikanhakijana: etnografisia näkökulmia vastaanotokeskuksen ja koulun arjesta. Helsinki: Helsingin yliopisto.](#)
- [Mielenterveysseura \(2016\) Opas maahanmuuttajien parissa toimiville.](#)
- [Mikkonen, Anna \(2016\) Kommenttipuheenvuoro Suomen Mielenterveysseuran Miniseminaarissa Helsingissä 8.9.2016.](#)
- [Onodera, Henri & Peltola, Marja \(2016\) Ystävyyden, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. Näkökulma 32, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Piitulainen, Mirja \(2016\) Kansainvälisen suojelun periaatteista ei voi alaikäisten kohdalla tinkä. Näkökulma 29, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Ritari, Anni & Piitulainen, Mirja \(2016\) Ilman huoltajaa saapuneen lapset ja nuoret. Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämisessä. Helsinki: Pelastakaa lapset.](#)
- [Suomen Pakolaisapu \(2015\) Lasten tukiverkko. Vertaiset alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukena.](#)
- [THL \(2016\) PALOMA kehittää pakolaisten mielenterveyspalveluita.](#)
- Vervliet, Marianne (2013) *The Trajectories of Unaccompanied Refugee Minors: Aspirations, Agency and Psychosocial Well-Being*. Gent: Academia Press.

Kirjoittaja

Minna Lähteenmäki
Projektisuunnittelija
Mielenterveysseura

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

”Kun on vain tavallinen minä ja tavallinen sinä”: ääniä vapaaehtoistyön kentältä

Mervi Kaukko, Jennina Lahti ja Esko Nummenmaa

Tässä kirjoituksessa neljä yksin maahan tullutta 17-vuotiasta afganistanilaista turvapaikanhakijaa Ahad, Sameer, Navid ja Aarif (nimet muutettu) sekä kaksi Oulun Yliopiston Intercultural Teacher Education -linjan luokanopettajaopiskelijaa, Jennina ja Esko, kertovat näkemyksensä siitä, miten syksyllä 2015 aloitettu tukihenkilötoiminta saavutti tavoitteensa.

*Tämä laskiainen tuntuu naurulta,
sellaiselta kuplivalta ja kutittelevalta.
Se alkaa varpaista, leviää sormenpäihin ja kutittelee ripsiä.
Se näkyy huulia hyväilevänä hymynä,
punaisina poskina, lumisina vaatteina.
Se kuulostaa kikatukselta,
sellaiselta sydämenpohjasta kumpuavalta,
aidolta ja maailman kauneimmalta ääneltä.
Tämä laskiainen tuntuu naurulta ja näyttää onnelta.
(Yhteinen laskiainen, 2016, Jennina Lahti)*

Tukihenkilötoiminnassa noin 20 yksintullutta turvapaikanhakijaa ja kymmenen kasvatustieteen opiskelijaa tapasivat toisiaan säännöllisesti seitsemän kuukauden ajan, joulukuusta 2015 toukokuuhun 2016. Nuorten määrä vaihteli, ja uusia nuoria tuli välillä mukaan. Tapaamisissa vaihtelivat suunnitelmallinen toiminta ja vapaa yhdessäolo. Ryhmän toiminta loppui virallisesti toukokuun lopussa, mutta tukihenkilöt ja nuoret jatkoivat kesällä tapaamisia vapaamuotoisesti grillailun, pelailun ja muun yhdessäolon merkeissä. Tukihenkilötoiminnassa mukana olleet opiskelijat valittiin motivaatiokirjeiden perusteella Oulun yliopiston kasvatustieteen opiskelijoista. Kaikki saivat yliopiston ja vastaanottokeskuksen järjestämän perehdytyksen ja vapaavalintaisen kurssimerkinnän toiminnan lopuksi.

Turvapaikanhakijanuoret haastateltiin tätä kirjoitusta varten lokakuussa 2016. Nuoret olivat haastattelijalle (Jennina) tuttuja, mutta haastattelut olivat heidän ensimmäinen mahdollisuutensa kertoa ajatuksistaan yhteisen ajan merkityksestä omalla kielellään, tulkin välityksellä. Olemme täydentäneet Jenninan ja Eskon pohdintoja muiden toiminnassa olleiden opiskelijoiden ajatuksilla, jotka on otettu vapaaehtoistyön alussa ja lopussa tehdystä reflektiotehtävästä.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Kuva: Jennina Lahti

“Parasta oli tutustua teihin ja keskustella teidän kanssanne”

Kaikki toimintaan osallistuneet nuoret miehet olivat vastikään tulleet Suomeen. He totuttelivat uudenlaiseen arkeen uusien ihmisten kanssa. Navid muistelee vapaaehtoisten toiminnan aloitusta näin:

Navid: Kun te tulitte, me olimme juuri tulleet Suomeen. Meillä oli vaikeaa ja te autoitte meitä. Ulkoilimme, retkeilimme ja teimme erilaisia asioita yhdessä ja se auttoi meitä paljon. Kun te olitte meidän kanssamme, meillä oli hauskaa, tuli hauska ilmapiiri.

Myös vapaaehtoiset olivat uudessa tilanteessa ja uudessa paikassa astuessaan vastaanottokeskuksen arkeen. Monet kohtasivat ensimmäistä kertaa turvapaikanhakijoiden maailman päästessään vierailemaan nuorten kodissa ja odotuksen tilassa. Vapaaehtoisten toiminnan merkityksen turvapaikanhakijoiden näkökulmasta kiteyttävät Aarif ja Navid seuraavanlaisesti:

Aarif: Elämme elämää aika paljon niin, että olemme ulkomaalaisten ympäröiminä, eikä ole hirveästi mahdollisuuksia saada suomalaisia kavereita. Koulussa ja kodissa on vain ulkomaalaisia, ja se tekee haastavaksi tutustua suomalaisiin.

Navid: Mietin, että kuka tekee töitä ja auttaa ilman että saa palkkaa. Mutta te autoitte. Te oikeasti halusitte auttaa ja olla meidän kanssa. Minulla oli paljon ongelmia sisälläni ja sitten huomasin, että te tulette vaikka teidän ei ole pakko. Vaikka oli kylmä, satoi vettä, satoi lunta ja oli pimeää, te tulitte silti. Minulle tuli siitä hyvä tunne, on ihmisiä, jotka oikeasti haluavat tehdä ja auttaa. (...) Oli vaikeaa ottaa kontaktia muihin ihmisiin, ja muiden ihmisten oli vaikeaa ottaa yhteyttä meihin. Te annoitte meille aikaa, oli hyvä olla, ja se auttoi siinä, ettei tule masennus.

Aika tuntui vastaanottokeskuksessa käsin kosketeltavalta. Nuorten arki vastaanottokeskuksessa sujui pääosin odotellessa. Odotusta rytmittivät pienemmät odotuksen etapit: koulu, tulkatut keskustelut omaohjaajan kanssa ja turvapaikkaprosessiin liittyvät toimenpiteet, kuten Maahanmuuttoviraston puhuttelut. Aikaa oli silti enemmän kuin tarpeeksi, eikä aikaa voinut aina käyttää hyödyksi. Odotuksen tunnelmaa voisi kuvata Rebecca Rotterin (2016, 85) sanoin:

The idea that "nothing happens" when waiting may relate not only to restrictions on the ability to act in spatial terms but also to a sense of suspension of movement in time.

Joskus aika todella vaikutti pysähtyneen. Vapaaehtoisten tehtävä oli tuoda odotteluun sisältöä ja arkeen taukoja, antaa nuorille mahdollisuus olla hetken ihan tavallinen nuori toisten ihan tavallisten nuorten kanssa. Aarifin mukaan tässä onnistuttiin:

Aarif: Kaikilla meillä oli vaikeaa. Olimme lähteneet kotoa ensimmäistä kertaa pois perheen luota. Takanamme oli jännittävä ja pelottava retki Suomeen, ja meillä oli ikävä perhettä ja kotia. Yhdessä teidän kanssanne meillä oli hauskaa ja saatoimme unohtaa kaiken ikävän.

Opiskelijoiden suunnittelemat pelit, leikit ja muu ohjattu toiminta tekivät toiminnasta merkityksellistä. Vaikka turvapaikanhakijanuorten omaehtoisen osallisuuden tärkeyttä aiheellisesti korostetaan, merkityksellinen osallisuus ei turvapaikkaprosessin aiheuttamassa "välitilassa" tapahdu "sormia napsauttamalla" (ks. [Honkasalo tässä kirjoitussarjassa](#)). Turvapaikkaprosessin alussa osallisuus voi olla vähemmän omaehtoista, enemmän toisten suunnittelemaa. Se voi olla mitä tahansa, mikä tarjoaa pieniä odotuksia ison odotuksen sisällä (ks. myös esim. Brighter Futures 2013). Tulevilta luokanopettajilta toiminnan suunnittelu ja yhdessä tekeminen luonnistuivat hyvin.

*Sameer: Parasta oli se, että te pelasitte meidän kanssa. Kaikki oli hauskaa.
Navid: Teillä oli hyviä ja monimutkaisia juttuja ja joka kerta oli hauskaa. Joka kerta oli uusia juttuja ja teimme erilaisia asioita.
Ahad: Teillä oli monimutkaisia suunnitelmia, siksi meillä oli hauskaa. Jos olisi ollut vain yksinkertaisia suunnitelmia, olisi ollut tylsää.*

Yhteisen kielen puutteita kompensoi opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden yhteinen tahto ymmärtää ja luoda siteitä toisiinsa. Monimutkaiset suunnitelmat eivät olisi riittäneet, jos tunne toiminnan molemminpuolisuudesta olisi puuttunut.

"Ja teilläkin oli hauskaa"

Navid: Teillä oli luonnollisia tunteita, jos teimme yhdessä jotain, tuli sellainen olo että haluatte ihan oikeasti tehdä. Ette tehneet vain koska se oli työtä, teillä oli oikea ja aito tahto ja halu olla ja tehdä meidän kanssa. Ja teilläkin oli hauskaa.

Ravi Kohlin (2015) sanoin: "Fun is a serious commitment." Tämä tuli todistettua toiminnassa kerta toisensa jälkeen. Haastattelussa luonnolliset tunteet,

Vapaaehtoisten tehtävä oli tuoda odotteluun sisältöä ja arkeen taukoja, antaa nuorille mahdollisuus olla hetken ihan tavallinen nuori toisten ihan tavallisten nuorten kanssa.

aito halu tehdä ja olla nuorten kanssa sekä kontaktin ottaminen nousivat esiin usein. Navid kertoi eräästä kerrasta, jolloin vastaanottokeskuksella kävi kaksi vapaaehtoista, jotka vain istuivat sohvalla. Vaikka tämä saattoi johtua vapaaehtoisten omasta arkuudesta astua toimintaan mukaan, turvapaikanhakijoille tilanne näyttäytyi erilaisena. Navidin mukaan heille tuli tunne, etteivät vapaaehtoiset oikeasti halunneet olla sillä hetkellä siinä paikassa, vaan odottivat pääsyä jonnekin muualle. Vapaaehtoiset ja tutkijat ymmärtävät ”kentälle pääsyn” vaikeuden ja hetkittäiset ajatukset siitä, että olisi helpompaa olla missä tahansa muualla. Toisaalta pitempään vapaaehtoistyötä tai tutkimusta tehneet tietävät myös sen, että heittäytyminen kannattaa. Kohlin peräänkuuluttama sitoutuminen, *commitment*, tarkoittaa, että sohvalla istutaan useammin kuin kerran: tullaan tutuksi, kutsutaan luokse ja tuodaan koko oma persoona toimintaan mukaan. Toisinaan on tarpeen antaa nuorille aikaa tulla mukaan toimintaan itselle sopivassa tahdissa, toisinaan taas voi ottaa itse ensimmäisen askeleen. Järjestyksestä riippumatta on tärkeää olla aidosti läsnä.

Ajan kuluessa sanoja löytyi lisää, luottamus lisääntyi ja löyhät siteet muuttuivat vahvemmiksi. Epävarmassa elämänvaiheessa hyvänpäiväntutut, ystävälliset kasvot ja tieto siitä, että on hyväksytty, luovat toivoa (ks. esim. Honkasalo 2011, Kivijärvi 2015; [Maiche tässä kirjoitussarjassa](#)). Tätä ihmisyyden perustunutta voi edistää ihan tavallinen arki yhdessä toisten kanssa: oleminen, ruoan tekeminen tai kitaran soittaminen ja laulaminen seurassa, jossa tuntee olevansa kotonaan.

Epävarmassa elämänvaiheessa hyvänpäiväntutut, ystävälliset kasvot ja tieto siitä, että on hyväksytty, luovat toivoa.

Ahad: Parasta oli tutustua teihin ja keskustella teidän kanssanne. Oli tosi hauskaa aina ja pojat uskalsivat puhua ja jutella teidän kanssa. Oli myös tosi hyvä saada tutustua kulttuuriin.

Navid: Parasta oli se että kävitte, se vaikutti koko elämään. Siihen miten pärjätään ja osataan.

Navidin kanssa samansuuntaisesti toinen nuori kiitti vapaaehtoisia sanoin: ”Kiitos, että te autatte minua tulemaan taas onnelliseksi.” Opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden yhteislaulut kertoivat tunnelmasta, jota leimasi elämäntilanteen tuoma kaipaus ja haikeus (”Maailman toisella puolen”), mutta toisaalta toivo paremmasta (”My heart will go on”, ”Todella kaunis”). Tämä muistuttaa siitä, että vaikka turvapaikanhakijoiden elämäntilanteeseen liittyvä odotus voi näyttää tyhjältä ja tarpeettomalta, se on kuitenkin samalla myös toiveikasta. Odotus sisältää aina toiveen paremmasta. Tämä tekee odotuksesta myös henkilökohtaista ja tunteellista (Brun 2016, 82).

Tukihenkilötoiminnan suunnittelussa ja sitä edeltävässä perehdytyksessä mietittiin vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa, mitä ”tuen” kohde, turvapaikanhakijanuori voisi tarvita. Tuki osoittautui kuitenkin vastavuoroiseksi ja tuettavien ja tukijoiden roolit joustaviksi. Navid kysyi Jenninalta:

Navid: Mutta minä haluaisin kysyä sinulta, mitä te ajattelitte kun tulitte tänne?

Jennina: Aluksi meitä jännitti, mutta tosi nopeasti ei enää jännittänyt. Meistä oli aina hirveän kivaa tulla tänne ja olla teidän kanssa. Teistä tuli meille tosi tärkeitä – ihan kuin ainakin 20 uutta pikkuveljeä. Me olemme tosi kiitollisia, että olemme saaneet tutustua teihin ja meidän yhteiset hetket on olleet hirveän tärkeitä meille.

Perheessä ei tarvita yhteistä kieltä tai samoja sanoja, riittää kun on oma itsensä ja välittää. Sekä tukihenkilöt että nuoret kuvasivat ryhmää perheenä:

Navid: Ihan kuin meillä olisi uusia siskoja ja veljiä, siltä se tuntuu.

Alun jännitys, toiminnan tärkeys ja sisarelliset tunteet leimasivat myös muiden opiskelijoiden muistelmia toiminnasta. Seuraavaksi siirryimme toiminnan opiskelijanäkökuuluihin.

Kuva: Jennina Lahti

Ihmisenä ihmiselle

*Hei sinä tärkeä ja ihana,
kiitos, että olet olemassa.
Kiitos, että tahdot välittää,
pajata, halata ja huolta pitää.
Ei sun tarvitse itseäsi enemmän olla ja ymmärtää,
vain vierellä kulkea, mukana nauraa ja lähellä olla.
Se jo riittää.
(riittämättömyydestä, 2016, Jenninan blogikirjoitus)*

Vapaaehtoistyötä tehdessämme huomasimme, että siinä tunteet usein kulkevat vuoristorataa. Roolit muovautuvat ja kanssakäyminen on vuorovai-
kutteista. On vaikeita tunteita, jotka täytyy työn edetessä kohdata ja käsitellä.
Enemmän on kuitenkin onnea, naurua, iloa ja aitoa välittämistä.

Tukihenkilökurssille osallistuessamme olimme viidennen vuoden opiskelijoina. Verrattuna kaikkiin kursseihin kulttuurisensitiivisyydestä, ihmisten kanssa työskentelystä ja kasvatuksen etiikasta, tämä kurssi oli yksi erityislaatu-
tuisimmista sen mahdollistamien kohtaamisten vuoksi. Kurssi oli merkityksellinen myös siksi, että se määritteli omaa opettajuutta ja tuki itseksi kasvamista.

Vapaaehtoistyö vastaanottokeskuksessa opetti tekijöilleen asioita itsestä: se näytti meille millaista elämä vastaanottokeskuksessa on, mutta samalla sen aikana kävi ilmi millaista elämä ylipäätään voi kaikkein raadollisimmillaan mutta myös parhaimmillaan olla. Toiminta oli vastavuoroista: se oli opettamista ja oppimista, lähellä olemista ja lähelle päästämistä, kuuntelemista ja kertomista, välittämistä ja merkityksellisyyden tunnetta. Toiminta tähtäsi siihen, että turvapaikanhakijoiden odottamiseen, pelkäämiseen sekä tuntemattoman ja epä tietoisien tulevaisuuden pohtimiseen tulisi pieni tauko, jonka puitteissa saa olla ihan tavallinen. Meille tavoite oli se, että ymmärtäisimme tätä odotusta ja meidän mahdollisuuttamme olla hyödyksi. Yhteinen tavoite

oli olla tavallisia nuoria, tehdä ruokaa, nauraa, leikkiä, pelleillä ja elää yhdessä ihan tavallista elämää. Vastaanottokeskuksen nuorten sydämelliset kiitokset yhteisestä ajasta tuntuivat hämmäntäviltä, sillä meistä tuntui, että pikemmin nimenomaan meidän pitäisi kiittää heitä ja että näille kiitoksillemme ei ole olemassa tarpeeksi suurta sanaa.

Toiminta osoittautui kuitenkin ajoittain myös yllättävän rankaksi. Toimimme erittäin epävarmassa elämäntilanteessa elävien nuorten kanssa. Nuorten päivittäisen elämän taustalla pyörivät ajatukset omasta perheestä ja Maahanmuuttovirastolta tulevasta turvapaikkapäätöksestä. Tukihenkilöiden ja nuorten välinen luottamussuhde syveni ajan kuluessa, ja nuoret alkoivat jakaa ajatuksiaan. Aloimme kohdata tarinoiden sijaan tunteita. Tähän kohtaamiseen ei mikään yksittäinen opintojakso tai kirja valmista. Valmistautumista auttoi kuitenkin ennen toimintaa järjestetty perehdytysjakso, jossa kentän ammattilaiset kertoivat tilanteista, joita toiminnassa saattaa kohdata. Omia ja kohdattuja tunteita käsiteltiin myös yhdessä. Tähän on hyvä varata riittävästi aikaa ja muita resursseja vastaavaa toimintaa suunnitellessa.

Vaikeiden tunteiden lisäksi monet muut ihmistyöhön kuuluvat haasteet tulivat tutuksi. Opiskelijoiden reflektiotehtävissä korostuivat tunteet riittämättömyydestä. Samalla turvapaikanhakijanuorten tilanteen epävarmuus projisoitui vapaaehtoisten tunnemaailmaan. Vapaaehtoiset kommentoivat näitä tunteita seuraavasti:

Välillä on myös henkisesti raskasta, kun koskaan ei tiedä mitä tapahtuu ja miten asiat nuorilla menee. On vaikeaa olla ottamatta nuorten ongelmia omille harteille ja jotenkin hyväksyä että niin moniin asioihin ei voi ite vaikuttaa.

On joutunut kohtaamaan oman riittämättömyytensä. Se on monella tapaa aivan uskomattoman riipivä ja raskas tunne. Haluaisi olla ja tehdä niin paljon enemmän, mutta kaikkea ei pysty mitenkään tekemään. Siihen liittyy myös tunne siitä, ettei pysty yksilöllisesti tarjoamaan kaikille sitä, mitä ne tarvii. On tavallaan annettava itselleen anteeksi, että pystyy tekemään asioita vain tiettyjen rajojen puitteissa.

Nuorten päivittäisen elämän taustalla pyörivät ajatukset omasta perheestä ja Maahanmuuttovirastolta tulevasta turvapaikkapäätöksestä.

Kuva: Jennina Lahti

Ihan tavalliset hetket olivat kaikista parhaimpia. Sellaiset yhdessä tekemisen, oppimisen ja harjoittamisen hetket, joissa kyyneleet nousevat silmiin jo pelkästä välittämisestä. Joka kerta saa tuntea hämmästyksiä siitä, miten paljon pakahduttavan hyvää mahtuu yhteen huoneeseen. On myös merkityksellistä tietää ja nähdä, että sillä, mitä teemme, on oikeasti merkitystä.

Tärkein hetki on kuitenkin se, kun tilanteen konteksti ja kulissit siirtyvät taka-alalle, kun kaikki riisutaan pois. Kun merkityksellisiä eivät enää ole yliopisto ja yliopiston kurssi, vastaanottokeskus ja turvapaikkahakemuksen käsittelyaika, mennyt vaara ja epävarma tulevaisuus. Kun on vain tavallinen ”minä” ja tavallinen ”sinä”. Se hetki on merkityksellisin, sillä siinä hetkessä yksi kohtaa toisen. Siinä hetkessä ollaan kokonaisuena läsnä: kyse ei enää ole säälistä tai ylemmyyden tunteesta. Se on ihan vain sitä, että ollaan ihmisenä ihmiselle. Tuohon hetkeen kiteytyy koko tukihenkilötoiminta.

*Miten toiselle sanoisi
kiitos, että olet sinä
kiitos, että olet siinä
kiitos että olen saanut sinut tavata,
yhdessä aikaa viettää, laulaa ja halata?
Kiitos, että osuit matkalleni,
annoit jotain korvaamatonta elämänpolulleni.
Kiitos, että sain sinut kohdata
kiitos, että sinä kohtasit minut.
Kiitos, olet ihana, ainutlaatuinen mestaripeerros.
Miten kertoisi
pidä huolta itsestäsi
toteuta toiveitasi, elä unelmiasi
koe, näe, uskalla
naura?
Miten sanoiksi pukisi
älä anna kenenkään viedä sinulta sisintäsi, sitä mitä sinä olet,
sillä sinä sinuna olet huikean mahtava, kerrassaan älyttömän upea.
Miten elämään toivottaisi
rakkautta, onnea, iloa
hyviä hetkiä?
Miten matkaan lähettäisi, tiukasti halaisi ja pyytäisi pitämään yhteyttä?
(Jennina Lahti)*

Lähteet

- Brighter Futures (2013) *The cost of waiting. How waiting in limbo for immigration resolution affects the lives of young asylum seekers and young migrants in the UK.* Brighter Futures Report, London.
- Brun, Cathrine (2015) Active Waiting and Changing Hopes: Toward a Time Perspective on Protracted Displacement. *Social Analysis* 59(1), 19–37.
- [Honkasalo, Veronika \(2016\) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyydenverkostoja ja tietoa. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimuseura.](#)
- Honkasalo, Veronika (2011) *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä.* Helsinki: Nuorisotutkimuseura.
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaisuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kohli, Ravi (2015) Väitöstilaisuuden loppupuheenvuoro. 28.11.2015, Oulun yliopisto.
- [Maiche, Karim \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- Rotter, Rebecca (2016) Waiting in the asylum determination process: Just an empty interlude? *Time & Society* 25(1), 80–101.

Mervi Kaukko (KT, tutkija) oli tukihenkilökurssin pilottivaiheen vastuopettaja. Mervi oli vapaaehtoisena vastaanottokeskuksella etenkin ennen tukihenkilötoiminnan alkua.

Jennina Lahti (KM, luokanopettaja) oli yksi aktiivisista tukihenkilöistä. Jennina on haastatellut turvapaikanhakijanuoret tähän kirjoitukseen.

Esko Nummenmaa on vapaaehtoinen ja luokanopettajaopiskelija. Esko on ollut avainasemassa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja jatkuvuuden varmistamisessa.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Ensisijaisesti lapsia?

Hanna Laari & Sanna Rummakko

Ihannetilanteessa ilman huoltajaa maahan tulleita, turvapaikkaa hakevia lapsia kohdeltaisiin ensisijaisesti lapsina ja lapsen edun toteutumista arvioitaisiin yksilöllisesti prosessin kaikissa vaiheissa kuten lapsen oikeuksien yleissopimus ja Suomen kansalliset lait edellyttävät. Tosi asiassa turvapaikanhakijalapsen ovat enemmänkin hallinnollisten toimenpiteiden kohteita, joilla on samat oikeusturvariskit ja pelot kuin aikuisillakin turvapaikanhakijoilla. Tämä on erityisen merkillepantavaa, kun Suomen turvapaikkapolitiikkaa on kiristetty kauttaaltaan vuoden 2015 jälkeen.

Moni viime ja tänä vuonna saapunut turvapaikanhakijalapsi on voinut joutua odottamaan edustajamääräystä ja turvapaikkapuhuttelua poikkeuksellisen pitkään ja siirtymään useitakin kertoja vastaanottokeskuksesta toiseen. Lapsen edustaja on saattanut ollut tehtävässään kokematon ja vaihtua kesken prosessin. Lapselle ei ole aina hankittu lakimiestä avustamaan, vaikka sille olisi prosessissa ollut tarvetta. Vuonna 2016 oikeusavun saamista on rajoitettu ja alkuvaiheen avustaminen on siirtynyt pakolaisoikeuteen erikoistuneilta toimijoilta lähes kokonaan julkisille oikeusaputoimistoille.

Uusien lähtömaalinjausten ja ulkomaalaislain muutosten (humanitaarisen suojelun kategorian poistaminen) myötä on tehty kymmeniä kielteisiä päätöksiä myös Afganistanista, Irakista ja Somaliasta tulleille alaikäisille. Näin ei ole aiemmin Suomessa toimittu. Vaikka lapsen oma päätös olisikin myönteinen, moni heistä järkyttyy tiedosta, etteivät perheenjäsenet tule koskaan Suomeen pääsemään. Viimeisimmät perheenyhdistämistä koskevan lainsäädännön kiristykset tekevät perheenjäsenten Suomeen saamisesta käytännössä mahdotonta, sillä toimeentulo vaatimukset koskevat myös alaikäisiä. Kaikkien näiden kiristysten kasaantuminen vaikutuksineen näkyy alaikäisinä yksin tulneiden lasten ja nuorten elämässä juuri nyt.

Jatkuvia lakimuutoksia

Vuoden 2016 lopulla eletään yhä sitä poikkeuksellista ajanjaksoa, joka alkoi turvapaikanhakijamäärän kymmenkertaistuttua Suomessa syksyllä 2015. Poikkeuksellinen tilanne on myllertänyt turvapaikanhakijoiden vastaanoton kenttää, päätöksentekoa, oikeusapua ja myös kansalaisyhteiskuntaa. Kuten kaikkien turvapaikanhakijoiden, myös alaikäisten ilman huoltajaa tulneiden

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheen- vuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

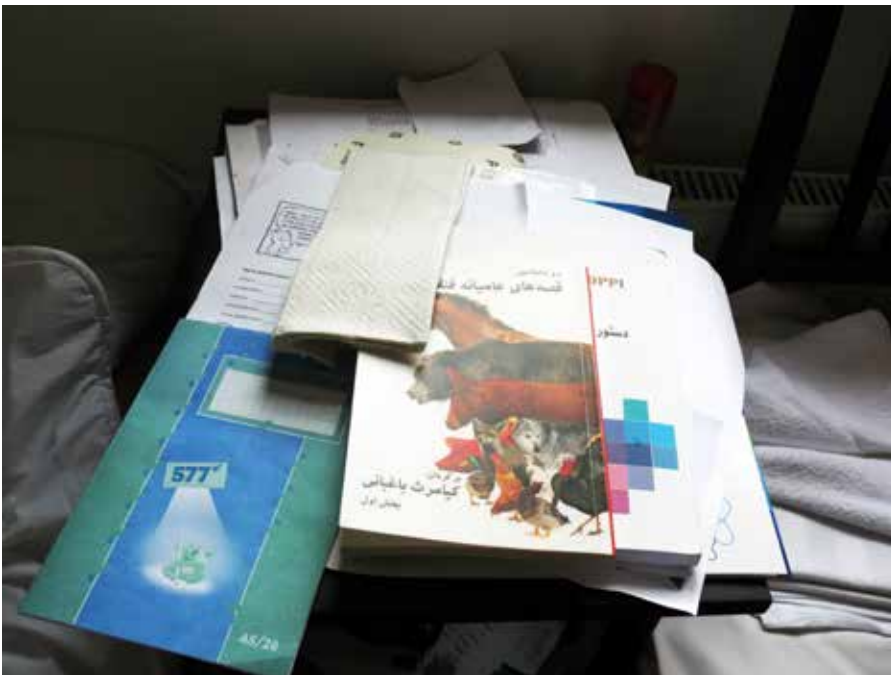
Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

lasten määrä kasvoi ennätysmäisen suureksi vuonna 2015. Siihen saakka Suomi oli 2010-luvulla vastaanottanut keskimäärin 200 alaikäistä ilman huoltajaa tulevaa turvapaikanhakijaa vuosittain, mutta vuonna 2015 heitä saapui yli 3000.

Poikkeuksellinen tilanne johti lukuisiin lakien ja käytäntöjen muutoksiin lyhyessä ajassa. Juha Sipilän hallitus julkaisi joulukuussa 2015 moniin tiukennuksiin tähtäävän turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelman, jota ryhdyttiin toteuttamaan tiukalla aikataululla. Vielä suurempien turvapaikanhakijamäärien kanssa painivissa naapurimaissa tehtiin samanlaisia toimia. Kilpailu huonoimman kohtelun tarjoavan maan asemasta eli ”race to the bottom” muuttui kielikuvasta todellisuudeksi Pohjoismaissakin, joissa aiemmin on ollut korkeat standardit turvapaikanhakijoiden kohtelussa. Toteutettujen tiukennusten kasautuminen lyhyelle ajanjaksolle on kasvattanut kaikkien turvapaikanhakijoiden oikeusturvariskejä.

Kilpailu huonoimman kohtelun tarjoavan maan asemasta eli ”race to the bottom” muuttui kielikuvasta todellisuudeksi Pohjoismaissakin, joissa aiemmin on ollut korkeat standardit turvapaikanhakijoiden kohtelussa.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Suurin osa turvapaikanhakijan asemaa koskevista säädöksistä löytyy Suomen ulkomaalaislaista. Kansainvälisen suojelun tasoa Suomessa laskettiin, kun alkuvuodesta 2016 laista poistettiin kokonaan humanitaarisen suojelun pykälä, eikä oleskelulupaa näin ollen enää voida myöntää kotimaan huonon turvallisuustilanteen perusteella. Humanitaarista suojelua on aiemmin myönnetty vain vähän alaikäisille, mutta sen perusteella oleskeluluvan saaneilla on tämän muutoksen takia edessään ongelma ensimmäisen vuoden määräaikaisen luvan umpeutuessa. Jatkolupaa ei nimittäin voida myöntää samalla perusteella, koska kyseistä lainkohtaa ei enää ole olemassa. Oleskeluluvan perusteen on nyt oltava jotakin muuta. Aiemmin suojeluperusteisen luvan jatkuminen oli käytännössä varmaa.

Kansainvälisen suojelun myöntämisen kriteereitä on tiukennettu huomattavasti erityisesti maalinjausten muuttamisen myötä. Vain Syyrian osalta on maan turvallisuustilanne riittänyt suojelun saamiseen. Muista maista tulevilta on vaadittu aiempaa enemmän yksilöön itseensä liittyviä perusteita. Suurimpia lähtömaita Irakia, Afganistania ja Somaliaa koskevia linjauksia kiristetty

niin, että yhä harvemmalle hakijalle myönnetään suojelua lainkaan. Alaikäisistä kielteisiä päätöksiä saavat ne, joilla on kontakti perheenjäseniinsä kotimaassa. Aiemmin tällaisia päätöksiä ei tehty juuri koskaan. Suomen kiristäessä linjaansa on esimerkiksi Ruotsi tarkastanut arviotaan Irakista todellisen turvallisuustilanteen heikennyttyä entisestään. Myös YK:n pakolaisjärjestö UNHCR kehottaa pidättäytymään tahdonvastaisista palautuksista useille alueille Irakissa ja Afganistanissa.

Perheenyhdistämistä oli vaikeutettu jo kahdella edellisellä hallituskaudella huomattavasti, mikä laski perhesidehakemusten määrää reilusti. Kun vuonna 2016 ulkomaalaislain toimeentuloedellytys ulotettiin (tietyin rajoituksin) myös pakolaisiin ja toissijaista suojelua saaviin perheenkokoajiin alaikäiset mukaan luettuna, perheenyhdistämisestä on tullut alaikäiselle yksintulleelle käytännössä mahdotonta. Uusi laki on ollut voimassa vasta 1.7.2016 alkaen, eikä vielä ole juurikaan tietoa Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännöstä siinä, tullaanko alaikäisiltä käytännössä vaatimaan perheenjäsenten elättämiseen vaadittavia tuloja. Ulkomaalaislaki nimittäin antaa mahdollisuuden myös joustavampaan tulkintaan alaikäisten tapauksissa.

Turvapaikanhakijoita koskevaa oikeusapua uudistettiin vuonna 2016 jo toistamiseen muutaman vuoden aikana. Alaikäiset ilman huoltajaa olevat saavat edelleen tarvittaessa avustajan mukaan puhutteluun julkisen oikeusavun korvaamana, mutta syyskuussa 2016 käyttöön otettu kiinteä asiakohdainen palkkio rajoittaa kaikkien hakijoiden mahdollisuutta saada riittävästi lakimiehen apua. Avustamisesta maksetaan kiinteä taksa, joka korvaa vain rajatun määrän lakimiehen työtä. Useissa tapauksissa taksa ei riitä korvaamaan kaikkea vaadittavaa lakimiehen työtä asiassa, jolloin lakimies tekee työn korvauksetta *pro bono* – tai huonommassa tapauksessa jättää tarvittavan työn tekemättä. Kokonaisuudessaan oikeusasema on joka tapauksessa heikompi kuin ennen.

Lakimuutoksiakin merkittävämpiä saattavat olla käytäntöjen ja lähtömaalinjausten muutokset. Tehostamis- ja kiristämispaineiden alla olevassa Maahanmuuttovirastossa turvapaikkapuhuttelut pyritään puristamaan alle neljään tuntiin, mikä ei useinkaan riitä perusteiden riittävään selvittämiseen. Hakijoita saatetaan kutsua jatkopuhutteluihin useitakin kertoja. Alaikäisille puhuttelutilanteen pitkittyminen voi jo sinänsä olla stressaavaa. Lisäksi he ovat usein peloissaan ja joutuvat kertaamaan traumaattisia tapahtumia.

Turvapaikanhakijalapsikin tarvitsee vakautta

Jokaiselle alaikäiselle ilman huoltajaa olevalle turvapaikanhakijalle määrätään käräjäoikeudessa edustaja, jonka tehtävä on käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lasta koskevissa asioissa ja huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Suomessa edustajilta ei vaadita erityistä taustaa tai koulutusta. Eräissä Euroopan maissa edustajat ovat sosiaalialan palkattuja ammattilaisia. Suomen edustajajärjestelmässä myönteisenä puolena voi pitää sitä, että monet edustajina toimivat ovat omistautuneita ja taitavia oman kiinnostuksensa vuoksi. Toisaalta järjestelmä on myös haavoittuvainen, sillä hakijamäärien kasvaessa edustajia ei aina ole ollut tarpeeksi, koulutusta ei ole pystytty järjestämään riittävästi eikä siihen osallistuminen ole pakollista. Edustajien säännölliseen koulutukseen pitäisikin panostaa enemmän.

Vastaanottopalveluiden käytäntöjä voitaisiin kehittää alaikäiset paremmin huomioivaan suuntaan. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen allekirjoittajamaana Suomella on tähän myös velvollisuus pyrkiä. Sopimuksessa säädetään syrjimättömyydestä, lapsen edun huomioimisesta, oikeudesta elämään ja ke-

Vastaanottopalveluiden käytäntöjä voitaisiin kehittää alaikäiset paremmin huomioivaan suuntaan. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen allekirjoittajamaana Suomella on tähän myös velvollisuus pyrkiä.

hittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittamisesta. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR korostaa omissa suosituksissaan sitä, että lapsia koskevien päätöksentekoprosessien tulisi olla viivytyksettömiä ja suojeluperusteisen oleskeluluvan saaneiden lasten tapauksissa tulisi pyrkiä pitkäkestoiisiin järjestelyihin ja ratkaisuihin.

Moni yksin tullut nuori joutuu muuttamaan uudelle paikkakunnalle turvapaikkaprosessinsa aikana ja viimeistään oleskeluluvan myöntämisen jälkeen. Oleskeluluvan jatkumisestakaan ei ole takeita, kun lakeja ja käytäntöjä kiristetään jatkuvasti. Pelot ja epävarmuudet siis jatkuvat. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten edustajavaihdoksia ja siirtoja vastaanottokeskuksesta toiseen tulisi välttää mahdollisimman pitkälle, jotta lapsella olisi Suomessa ainakin tältä osin mahdollisimman vakaa ympäristö.

Lääketieteellistä iänmäärittystä ei pitäisi käyttää automaationa, kuten teini-ikäisten turvapaikanhakijoiden tapauksissa usein tällä hetkellä tapahtuu. Menetelmää on laajasti kritisoitu eikä sitä käytetä esimerkiksi Ruotsissa. Tällä hetkellä käytössä oleva hampaiden kehitysasteen ja luustoikämittaukseen perustuvan menetelmän tuloksena on vain ikäarvio, jonka vaihteluväli on plus miinus kaksi vuotta eli neljä vuotta. Lapselle ikätestin tulos voi aiheuttaa identiteettikriisin, ja epävarman tuloksen seurauksena hän saattaa menettää lapselle kuuluvat ja lapsena tarvitsemansa palvelut vastaanottojärjestelmässä.

Ilman huoltajaa Suomeen tulleilla turvapaikanhakijalapsilla on lähes aina taustallaan traumaattisia kokemuksia sekä kotimaasta että matkan varrella, joten psyykkiselle hoidolle on paljon tarvetta. Erityisesti tilanteessa, jossa on perustettu lukuisia kokonaan uusia vastaanottoyksiköitä ja palkattu niihin kokematon henkilökunta, vastaanottojärjestelmän haasteena on tunnistaa erityisen tuen tarpeessa olevat. Myös hoidon saatavuus vaihtelee alueittain eri puolilla Suomea, ja sitä tulisikin yhtenäistää, jotta eri puolella maata asuvat olisivat tasavertaisessa asemassa.

Suomessa sijaishuollossa tai lastensuojelutoimien kohteena olleella nuorella on oikeus niin sanotun ”jälkihuollon” toimenpiteisiin, joilla tuetaan nuoren itsenäistymistä. Kotoutuslain 26 §:n mukaan kunta järjestää tarvittaessa myös alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle lastensuojelun jälkihuollon toimenpiteitä ja palveluja. Juuri täysi-ikäisyyden saavuttaneita yksin tulleita nuoria vastassa on kova yhteiskunta, jossa pitäisi pärjätä ja tehdä tärkeitä tulevaisuutta koskevia ratkaisuja ilman oman perheen tukea. Jälkihuolto voi olla esimerkiksi tuettua asumista ja muuta elämänhallintaa tukevaa toimintaa, ja sen tuottajina voivat olla sekä kunnat että kolmas sektori.

Vuoden 2015 poikkeuksellinen turvapaikanhakijatilanne on tuonut mukanaan myönteisiäkin ilmiöitä. Vapaaehtoiset kautta maan ovat aktivoituneet turvapaikanhakijoiden vastaanoton tukemisessa, erilaisten aktiviteettien järjestämisessä ja kontaktien luomisessa kantaväestöön. Tämä on iso muutos Suomessa ja edistää varmasti monien kotoutumista vaikeassa tilanteessa.

Lähteet ja lisätietoa:

[Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301](#)

[Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.](#)

[Lapsen oikeuksien yleissopimus](#)

[Lastensuojelun käsikirja / Turvapaikanhakijat lastensuojelun asiakkaina.](#)

[UNHCR Safe and Sound: What states can do to ensure respect for the best interest of unaccompanied and separated children in Europe.](#)

Ilman huoltajaa olevien alaikäisten edustajavaihdoksia ja siirtoja vastaanottokeskuksesta toiseen tulisi välttää mahdollisimman pitkälle, jotta lapsella olisi Suomessa ainakin tältä osin mahdollisimman vakaa ympäristö.

Kirjoittajat

Hanna Laari,
Lakimies
Pakolaisneuvonta ry, Helsinki

Sanna Rummakko
Tiedottaja
Pakolaisneuvonta ry, Helsinki

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Alaikäisen turvapaikanhakijan kuulemiseen liittyviä haasteita oikeuspsykologisesta näkökulmasta

Julia Korkman

Turvapaikanhakuprosessi, kuten rikosprosessikin, on lähtökohtaisesti luotu aikuisia varten. Sen tavoitteena on tuottaa objektiivista tietoa, jonka perusteella voidaan tehdä juridisia – usein koko elämään vaikuttavia – ratkaisuja. Kumpaakin näistä prosesseista voi syystä kritisoida siitä, että niitä ei ole luotu tavalla, joka kovinkaan hyvin huomioisi aikuisenkaan inhimillisen toiminnan näkökulmaa, esimerkiksi sitä, kuinka ihminen ajattelee, muistaa ja toimii kuormittavissa tilanteissa. Lisäksi kummassakin prosessissa on usein kyse psyykkisesti erittäin kuormittavien tapahtumien muistamisesta, mikä edellyttää tietämystä stressin ja traumaattisten kokemusten vaikutuksista muistamiseen.

Lapsen kuuleminen turvapaikanhakuprosessissa on monella tapaa verrattavissa tilanteeseen, jossa lasta kuullaan rikosepäilyjen selvittämisen yhteydessä.¹ Kummassakin tilanteessa lapselta edellytetään kykyä kertoa yksityiskohtaisesti henkilökohtaisista, usein vaikeista kokemuksista melko lyhyessä ajassa tuntemattomalle viranomaiselle, ja näiden kertomusten perusteella tehdään usein lapsen tulevaisuutta ajatellen ratkaisevia päätöksiä. Kummassakin tilanteessa kuuleminen edellyttää sensitiivisyyttä, taitoa kohdata lapsi vaikeassa tilanteessa sekä kykyä huomioida lapsen kehityksen ja inhimillisen muistin asettamat rajoitukset kuulemistilanteessa.

Näin ollen voisi väittää, että alaikäisen turvapaikanhakijan kuulemiseen liittyvissä kysymyksissä olisi opittavaa siitä, mitä tiedämme lasten osallistumisesta rikosprosessiin ja siihen liittyvistä haasteista. Kun alaikäisten turvapaikkahakijoiden kuulemisesta on melko vähän tutkittua tietoa, on lapsen kuulemista rikosepäilyjä selvittäessä tutkittu runsaasti.

Rikosprosessien kehittämisessä näihin teemoihin kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Lasten kuuleminen rikosprosesseissa on Suomessa saanut kiittävän paljon huomiota, ja niin tieteen tuloksiin pohjautuvia ohjeistuksia kuin tiiviitä, pitkäkestoisia koulutuksiakin on kehitetty. Suomi lienee ainoa maa, jossa esitutkintalain mukaan lapsia kuulevalla poliisilla on oltava erityistä koulutusta tätä tehtävää varten.² Erityisen haavoittuvassa tilanteessa olevia lapsia (esim. nuoren iän tai kehityksellisten ongelmien vuoksi) kuulevat Suomessa asiantuntijat poliisin pyynnöstä. Samankaltainen linjanveto olisi toivottava myös alaikäisten turvapaikanhakijoiden osalta.³

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Inhimillinen muisti ja sen huomioiminen turvapaikanhakuprosessissa ja haastattelussa

Haastattelussa on kyse tilanteesta, jossa ihmistä kuullaan hänen muistikuvistaan itse koetuista tapahtumista. Tällöin puhutaan niin sanotusta *episodisesta muistista*. Muistiprosessi on kuitenkin monimutkainen ja poikkeaa huomattavasti siitä, miten ”muistaminen” mielletään yleisesti. Muistikuvat ovat herkkiä vääristymään ja alttiita muutoksille, joita muistettavien tilanteiden ulkopuolinen tieto tuottaa. Esimerkiksi ikävien tilanteiden ajattelun vältteleminen saattaa heikentää muistikuvia ja muiden kanssa käydyt keskustelut vääristää niitä.

Lapsen kyky muodostaa muistikuvia tapahtumista on vahvasti sidoksissa puhekykyyn ja lapsen sosiaaliseen ympäristöön, esimerkiksi siihen, kuinka vanhemmat ja muu sosiaalinen ympäristö keskustelee lapsen kanssa. Jo kaksivuotias osaa usein viitata koettuihin tapahtumiin – vaikka harvemmin niin, että asiasta tietämätön aikuinen ymmärtäisi tästä mitään. Alle kouluikäisen lapsen episodinen muisti on kuitenkin erityisen haavoittuvainen muistivääristymille ja väärintulkinnolle, koska lapsi esimerkiksi yhdistää usein väärin muistisisällön ja myöhemmin kuulemansa tulkinnan jostain tapahtumasta.

Episodinen muisti kehittyy nuoreen aikuisuuteen saakka. Viimeisten vuosikymmenten aikana on todettu, että nuoruusiässä aivoissa tapahtuu merkittäviä muutoksia aivojen anatomiasa ja toiminnassa paljon pidempään kuin aiemmin on arvioitu. Muiden henkilöiden motiivien ja näkökulmien, syyseuraussuhteiden ymmärrys, kyky arvioida eri käyttäytymisten mahdollisia riskejä ja hyötyjä, tunnesäätely, itsekontrolli ja looginen päättely kehittyvät myöhään. Toisaalta ihmisillä on kuitenkin myös taipumus yliarvioida murrosikäisten kykyjä tietyissä tilanteissa.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Ongelmallisuutta lisää se, että pitkään on jo tiedetty nuorten olevan erityisen haavoittuvia johdattelulle, esimerkiksi siten, että he herkästi saattavat muuttaa kertomustaan kohdatessaan kielteistä palautetta kuulustelijan taholta (Katso esim. Richardson, Gudjonson & Kelly 1995 sekä Redlich & Goodman 2003). Tilanne, jossa kuulustelija epäilee lapsen kertomusta ja mahdollisesti avoimesti kyseenalaistaa tätä, saattaa siis aiheuttaa sen, että lapsi muuttaa kertomustaan. Kertomuksen muuttumista taas pidetään usein merkinä sen epäluotettavuudesta.

Tilanne, jossa kuulustelija epäilee lapsen kertomusta ja mahdollisesti avoimesti kyseenalaistaa tätä, saattaa siis aiheuttaa sen, että lapsi muuttaa kertomustaan.

Muistikuvien arviointiin liittyviä mahdollisia virhelähteitä

Myös kyky jäsentää kokemuksia suhteessa muihin tapahtumiin tai tiettyjen teemojen ympärille kehittyy myöhään ja hyvin yksilöllisellä eli toisin sanoen vaihtelevalla tavalla. Tähän vaikuttavat niin henkilökohtaiset kuin sosiokulttuurisetkin kasvuolosuhteet. Eri kulttuureissa on esimerkiksi erilaisia tapoja määritellä ajan kulku ja tapahtumien ajallinen ulottuvuus. Kulttuurien ja yhteiskuntien välillä on myös suuria eroja siinä, millainen rooli itse- ja ryhmäkeskeisyydellä on: kun länsimaissa kokemusmaailma vaikuttaa olevan yksilökeskeinen, mielletään kokemukset monissa muissa kulttuureissa pikemminkin ryhmätasolla (Katso esim. Nelson 2003).

Muistinäkökulmasta on tärkeää tehdä ero yksittäisten ja toistettujen tapahtumien välille. Toistetuista tapahtumista luodaan usein niin sanottuja *skeemamuistoja* (*script memory*), eli muistikuvia siitä, kuinka jokin asia ”tyypillisesti” tapahtui. Paradoksaalista kyllä, tällaiset skeemamuistot saattavat olla vähemmän yksityiskohtaisia kuin yksittäisten kokemusten muistikuvat. Kun arvioidaan henkilön kertomusta pitkään jatkuneesta turvattomuudesta tai lukuisista väkivallan teoista, voivat kertomukset siis vaikuttaa yllättävänkin pelkistetyiltä ja vailla oletettuja ”luotettavuuden viitteitä”.⁴

Traumaattisten tilanteiden muistamiseen liittyy piirteitä, jotka myös ovat omiaan johtamaan traumatisointiin perehtymättömän arvioitsijan harhaan. Hyvin stressaavien tai traumaattisten (uhkaavien, pelottavien) tilanteiden muistaminen eroaa tavanomaisempien tilanteiden muistamisesta. Muutenkin ihminen tyypillisesti painaa mieleen kokemusten keskeisiä piirteitä sivuseikkojen unohtuessa helpommin, ja tämä ominaisuus saattaa vahvistua uhkaavassa tilanteessa, esimerkiksi niin että huomio kiinnittyy uhkaavaan elementtiin eikä muita yksityiskohtia paineta mieleen yhtä hyvin.⁵ Usein myös vältetään ikävien tai ahdistavien kokemusten ajattelemista, mikä itessään saattaa heikentää muistikuvaa tapahtumasta – vaikkakin ahdistava kokemus voi edelleen vaikuttaa merkittävästi henkilön hyvinvointiin. Turvapaikkahaastattelussa haastateltavan tarina voi tällaisessa tilanteessa vaikuttaa vähemmän yksityiskohtaiselta ja sekavalta kertomukselta, ja se saatetaan näin ollen tulkita vähemmän luotettavaksi.

Lapsuudessa koettu pitkäaikainen stressi on omiaan heikentämään muistia. Kaoottisessa ympäristössä varttuvan lapsen on vaikeaa muodostaa eheitä muistikuvia kokemuksista, koska ympäristöstä puuttuu ennakoitavuus ja usein myös vanhempien tarjoama tulkinta-apu tapahtumien ymmärtämiseksi.

Kertomusten ”luotettavuuden” arviointi

Turvapaikanhakijan kertomuksen tulkinnessa – riippumatta siitä, onko kuultava lapsi tai aikuinen – lähtökohdan on oltava se, että kertomuksen luotettavuutta ei arvioida pelkästään annettujen vastausten perusteella. Kertomuksen luotettavuutta tulisi sen sijaan arvioida haastattelijan ja haastateltavan yhteisen tuotoksen pohjalta. Haastattelussa käytetyt kysymykset ovat avainasemassa kertomuksen luotettavuutta arvioitaessa.⁶

Tiedetään, että ihminen on taipuvainen etsimään omaa ennakkokäsitystään vahvistavaa tietoa (Katso esimerkiksi Kahneman 2011). Esimerkiksi jos tutkijoilla on vahva oletamus siitä, että lapsi on joutunut rikoksen uhriksi, hänelle esitetään vain tähän tapahtumaan viittaavaa tietoa ja jätetään huomiotta ne maininnat, jotka saattaisivat viitata johonkin toiseen selitykseen epäilylle. Tämä näkyy usein hyvin konkreettisella tavalla haastattelussa siten, että muotoillaan kysymyksiä, jotka vahvistavat omaa näkökulmaa, tai reagoi-

Haastattelussa käytetyt kysymykset ovat avainasemassa kertomuksen luotettavuutta arvioitaessa

daan eri tavoin lapsen antamiin vastauksiin riippuen siitä, kuinka hyvin ne sopivat omaan käsitykseen asiasta. Mitä vähemmän meillä on ilmiöistä tietoa, sitä enemmän meitä ohjaavat – usein väärin – omat intuiot ja ennakkokäsitykset.

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR laati vuonna 2014 raportin lasten kuulemisesta turvapaikanhakuprosessissa (UNHCR 2014). Raportissa analysoidaan neljän eri maan (Alankomaat, Italia, Itävalta ja Ruotsi) käytäntöjä. Raportissa on lukuisia esimerkkejä lasten haastatteluista, joissa lapsilla oletetaan olevan tietoa, jota he eivät pysty tuottamaan, ja joissa he saavat näin kielteistä palautetta haastattelijan taholta.

Haastattelijoilla on todettu olevan usein oletus siitä, että lasten tulisi näyttää kielteisiä tunteita kertoessaan ikävistä kokemuksista. Tämä ei ole yllättävää, sillä niin sanottu *emotional victim effect* (suomeksi ”tunteellisen uhrin ilmiö”) on tunnettu ilmiö (oikeus)psykologian kirjallisuudessa. Ilmiö viittaa siihen, että rikoksen uhria pidetään uskottavampana jos hän ilmentää tunteita kertoessaan kokemuksissaan (Ask & Landström 2010). Haastattelijaa saattaa hämmentää, jos henkilö kertoo järkyttävistä kokemuksista ilman näkyvää tunneilmaisua, ja intuitiivisesti tämä voi vaikuttaa epäuskottavalta kertomukselta. Intuitio saattaa kuitenkin johtaa harhaan tässäkin tilanteessa: traumaattisiin kokemuksiin reagoidaan eri tavoin riippuen monista eri tekijöistä. Etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa traumaattisia kokemuksia on ollut lukuisia tai joissa psyykettä kuormittava tilanne on kestänyt kauan ja kokemuksista on puhuttu useaan otteeseen eri tahoille, voi olla, ettei henkilö reagoi näkyvästi kertoessaan kokemuksistaan.

UNHCR:n raportissa kuvataan tilanteita, joissa lapsen kertomusta ei pidetä luotettavana juuri siitä syystä, että se ei sisällä tarpeeksi tunneilmaisua. Esimerkiksi 14-vuotiaalle pojalle todettiin: *”Se, mitä kerroit, ei ole uskottavaa. Kuvaat pakosi syitä niin pinnallisella tavalla, etten voi uskoa että olet itse kokenut tämän.”* 17-vuotiaalle tytölle taas todettiin: *”Kerroit tarinasi näyttämättä minkäänlaisia tunteita. Viranomaiset pitävät tätä viitteenä keksitystä kertomuksesta.”*

Viranomaisten olisi kuitenkin oltava tietoisia esimerkiksi siitä, että masentuneisuus ja pitkään jatkunut stressi lapsuudessa usein vaikuttavat muistiin siten, että muistikuvista tulee yleistyneitä ja ne sisältävät vähemmän yksityiskohtia. Kun yksityiskohtia pidetään luotettavan kertomuksen merkinä, on tämä omiaan heikentämään erityisesti psyykkisesti huonosti voivien turvapaikkahakijoiden tilannetta.

Kertomusten arvioinnissa kiinnitetään usein huomiota kertomuksen ristiriitaisuuteen tai ristiriidattomuuteen. Yleisesti ottaen muistamiseen liittyy muistikuvien uudelleen hahmottamista, ja yksityiskohtiin liittyvät seikat saatetaan muistaa eri tavalla eri tilanteissa, kun taas keskeisiä yksityiskohtia muistetaan usein johdonmukaisemmin. On kuitenkin näyttöä siitä, että ristiriitaisuuksia ilmenee useammin traumaattisiin muistikuviin liittyen, etenkin pidemmän ajan päästä (Herlihy, Scragg & Turner 2002). Ihmisen kertomusta ei voi siis arvioida tunnereaktioiden perusteella eikä välttämättä aina edes yksityiskohtien runsauden tai ristiriidattomuuden perusteella.

Haastatteluissa saatetaan pyrkiä saamaan lapsi kertomaan kotipaikkakuntansa asioista. UNHCR:n raportissa tuodaan esille sekä onnistuneita että vähemmän onnistuneita yrityksiä selvittää tämänkaltaista tietoa. Esimerkiksi 11-vuotiaana Afganistanista paenneelta pojalta kysyttiin:

Haastattelija: Oliko alueellanne ”pyhää paikkaa”?

Lapsi: Ei muistaakseni, siellä oli vaan moskeija...

Haastattelija: Missä pankki oli?

Lapsi: Ei siellä ollut pankkia. En muista nähneeni pankkia.

Mitä vähemmän meillä on ilmiöistä tietoa, sitä enemmän meitä ohjaavat – usein väärin – omat intuiot ja ennakkokäsitykset

Haastattelija: Jos tulisin vierailulle sinne, mitä näyttäisit minulle?

Lapsi: Ei mitään. En ole käynyt siellä neljään vuoteen.

13-vuotiaalta kotimaastaan vuosia sitten paenneelta tytöltä kysyttiin:

Haastattelija: Mikä oli valuutta Somaliassa?

Lapsi: En muista. Muistan vaan Etiopian ja Sudanin valuutat.

Haastattelija: Mutta etkä muista mitä valuuttaa käytit kun olit siellä?

Lapsi: En ole ikinä pitänyt sitä kädessäni. Olin pieni.

Sen sijaan erään nuoren pojan haastattelussa haastattelija onnistui tavoittamaan lapsen kokemusmaailmaa ja siinä merkityksellistä tietoa:

Haastattelija: Katsoitko yleensä urheilua Syyriassa, kuten täällä odotustilassa?

Lapsi: Kyllä, Syyriassa katsoin Al-Jazeeran urheilukanavaa.

Haastattelija: Osaatko nimetä joitain syyrialaisia joukkueita?

Lapsi: Niitä on 14. Sitä kutstuaan Premier Leagueksi.

Haastattelija: Osaatko nimetä tunnetuimpia joukkueita?

Lapsi: Al Itad, Al Kamara, Al Wakada, Jabla, Afrain, Nawair.

Haastattelija: Kuka on tunnettu pelaaja?

Lapsi: Maalivahti Misib Balhoes, parhaat kolme pelaajaa ovat Jihad Husayn, Atif Dginyat, Firas Al Kathib. Kaikki neljä ovat Syyrian joukkueessa.

Haastattelija: Pystytkö nimeämään kurdilaisen pelaajan Syyriassa?

Lapsi: Siellä on joku nimeltään Jihan. En tiedä hänen sukunimeään. Hän on puolustaja. Kazzafi Uzmat on hyvä kurdilainen pelaaja. Hän pelaa Jihadissa. Se on Al-Hassaka-provinssin joukkue.

Faktojen tarkastelussa tulisi siis varmistaa, että käytetyt sanat ovat ymmärrettäviä lapselle ja että käsiteltävä konteksti on lapselle olennainen. Arvioitaessa sitä, ”mitä lapsen tulisi tietää” kotialueestaan on todettava, että itse asiassa tiedämme melko vähän siitä, millaisia asioita eri-ikäiset ja eri kulttuureissa varttuvat ihmiset normaalisti tietävät kotialueistaan. Tätäkin ongelmaa voidaan osaksi ratkoa esittämällä avoimia kysymyksiä, jotka lähtevät lapsen kokemusmaailmasta ja sitä kautta etsitään esimerkiksi tarkistettavissa olevia faktoja.

Arvioitaessa lapsen kertomusta saattaa arvioitsija törmätä muihinkin ajatusvääristymiin. Ensinnäkin alaikäinen turvapaikanhakija saattaa olemukseltaan poiketa merkittävästi arvioitsijan käsityksestä siitä, millainen lapsi ”normaalisti” on. Länsimaissa lapsuus yhdistetään tyypillisesti viattomuuteen ja spontaanuuteen. Alaikäinen turvapaikanhakija saattaa poiketa tästä kuvasta ja hän saattaa olla Suomessa kasvaneita lapsia itsenäisempi ja kyvykkäämpi huolehtimaan itsestään. Samalla hänellä saattaa olla vähemmän kehittyneet kognitiiviset taidot, koska koulunkäyntimahdollisuudet ovat saattaneet olla rajoitetut ja kasvuolosuhteet kaoottiset ja ennakoimattomat. Onkin esitetty, että alaikäisten turvapaikkahakijoiden usein epätyypillinen kehityskaari saattaa vaikuttaa arvioitsijoihin siten, että nämä yliarvioivat lapsen ikää tai kehitysvaihetta, ja että tämä käsitys saattaa johtaa epärealistisiin odotuksiin suhteessa lapsen kykyyn kertoa kokemuksistaan (UNHCR 2014).

Lopuksi

Turvapaikanhakuprosessiin liittyvät lasten kuulemistilanteet ovat haasteellisuudeltaan monella tapaa verrattavissa rikosprosessissa tapahtuvaan

Faktojen tarkastelussa tulisi siis varmistaa, että käytetyt sanat ovat ymmärrettäviä lapselle ja että käsiteltävä konteksti on lapselle olennainen.

kuulemiseen: lapselta odotetaan tarkkaa tietoa asioista, joista voi monesta syystä olla vaikea kertoa ja joita hänen voi olla vaikea muistaa. Lapsen kuulemista rikosprosessissa on Suomessa varsin kattavasti ohjeistettu, ja lapsia kuuleville tahoille tarjotaan tehtävään erikoistuvaa koulutusta. Alaikäisen turvapaikanhakijan kuuleminen vaatisi vastaavaa erikoistumista. Tämän lisäksi tehtävään liittyy haasteita kulttuurierojen ja tulkin kautta haastattelemisen takia.⁷ Haastateltavalla on taustallaan usein kuormittavia tai traumaattisia kokemuksia, joiden vaikutuksia kykyyn muistaa ja kertoa olisi osattava ottaa huomioon asianmukaisesti. Ottaen huomioon turvapaikka haastattelun koko elämää ratkaisevan merkityksen on kohtuutonta, etteivät näitä haastatteluja suorittavat tahot saa tehtävään tarkoituksenmukaista koulutusta. Tutkimusnäyttöä on runsaasti siitä, että ilman merkittävää panostusta haastattelijoiden koulutukseen ja työnohjaukseen haastattelujen laatu on usein ala-arvoinen ja saattaa edustaa kuulevan tahon ennakkokäsityksiä pikemminkin kuin kuulun omakohtaisia kokemuksia.

Viitteet

- 1 Lapsella tarkoitetaan tässä kirjoitelmassa kaikkia alaikäisiä eli alle 18-vuotiaisia.
- 2 Esitutkintalain 4 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet tulisi mahdollisuuksien mukaan antaa tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille.
- 3 Suomessa on tosin julkaistu jo vuonna 2002 monella tapaa varsin hyvät suositukset yksintulleiden lasten kuulemisesta, joissa mm. avataan toivottua kyselytyyliä. Sen sijaan alaikäisiä turvapaikanhakijoita haastatteleville ei liene olemassa mitään kattavaa koulutusta.
- 4 On kuitenkin todettava, että yleiset uskomukset liittyen ”luotettavuuden” viitteisiin ovat usein ristiriidassa tieteellisen tiedon kanssa ja perustuvat joskus väärinkäsityksiin ihmisen havainnoinnista ja muistista. Juridisessa kontekstissa tätä voidaan esim. artikkelissa Väisänen & Korkman, 2014.
- 5 Oikeuspsykologian kirjallisuudessa on pitkään tunnettu käsite ”weapon focus effect”. Jos henkilöä uhataan aseella, kiinnittyy hänen huomionsa aseeseen muun tiedon kustannuksella, ja hänen on vaikeampi muistaa muita asioita myöhemmin. Huomio siis kapeenee. Konkreettisesti tämä tarkoittaa myös sitä, että koko tilanteesta saatetaan muistaa vähemmän yksityiskohtia.
- 6 Vahva konsensus vallitsee siitä, että tilanteesta riippumatta avointen kysymysten käyttö olisi suotavaa suljettujen tai johdattelevien sijaan. Katso esim. Vrij & Granhag 2012, ja lapsiin liittyen esimerkiksi suomalaiset Käypä hoito-suositukset seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisestä (Duodecim 2013).
- 7 Haastattelemisen tulkin avustuksella on itsessään haastattelutilannetta monimutkainen tekijä sekä kontaktin luomisen, haastattelun keston, että esitettyjen kysymysten varmistamisen kannalta.

Lähteet

- Ask, K. & Landström, S. (2010) Why emotions matter: Expectancy violation and affective response mediate the emotional victim effect. *Law and Human Behavior*, 34, 392–401. [Duodecim \(2013\). Käypä hoito-suositukset. Lasten seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen.](#)
- Herlihy, J., Scragg, P. & Turner, S. (2002) Discrepancies in autobiographical memories – Implications for the assessment of asylum seekers: Repeated interviews study. *British Medical Journal*, 324–327.
- Nelson, K. (2003) Self and social functions: Individual autobiographical memory and collective narrative. *Memory*, 11, 125–136.
- Redlich, A.D. & Goodman, G.S. (2003) Taking responsibility for an act not committed: The influence of age and suggestibility. *Law and Human Behavior*, 27, 141–156.
- UNHCR (2014) *The heart of the matter. Assessing credibility when children apply for asylum in the European Union.*
- Vrij, A. & Granhag, P.A. (2012) Eliciting cues to deception and truth: What matters are the questions asked. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 1, 110–117.
- Väisänen, T. & Korkman, J. (2014) Eräitä todistajan kertomuksen arviointiin liittyviä kipukohdia oikeuspsykologisen tiedon valossa. *Defensor Legis*, 5, 721–739.

Kirjoittaja

Julia Korkman
Oikeuspsykologian dosentti (Helsingin yliopisto)
PI (Vastuututkija) silminnäkijätunnistuksiin liittyvässä Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa (Psykologian laitos, Åbo Akademi)
Psykologi, Lasten ja nuorten oikeuspsykologian yksikkö (HUS)

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Pieni ja suuri ikäero: kiistanalaiset ikämääritykset nuorten turvapaikanhakijoiden elämässä

Leena Suurpää

”Lapsista pidetään Suomessa hyvää huolta.” Näin toteaa yksi nuori turvapaikanhakija asumisyksikössä, jossa teimme kenttätöitä keväällä ja kesällä 2016. Hänen kiittelevään lausumaansa yhdistyvät kokemukset katkeilevasta elämäkulusta, jota leimaa kaivattu lapsuus ja nuoruus. Elämänhistorian katkosten ohella myös venynyt odottelu Suomessa koettelee alaikäisten turvapaikanhakijoiden nuoruuden kokemuksia ja aikuisuuteen valmistautumista. Iästä muodostuu tässä epävarmuuksilla kyllästetyssä elämänvaiheessa erityisen ratkaiseva tekijä, niin henkilökohtaisesti kuin turvapaikkaprosessin, oikeuksien toteutumisen ja tulevaisuuden suunnittelunkin kannalta.

Ikäepäilyksen kulttuuri leimaa nuorten turvapaikanhakijoiden arkea

Tässä kirjoituksessa tuon esille iän kiistanalaisia merkityksiä nuorten turvapaikanhakijoiden elämässä. Peräänkuulutan yksiselitteisten ikärajojen kriittistä arviointia erityisesti nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla, joiden elämäkulussa on epätavanomaisen paljon katkoksia ja limittäisiä siirtymiä.

Saimme kuulla nuorten asumisyksikössä nuorten ja yksikön työntekijöiden monia kertomuksia ikään liittyvistä neuvotteluista, epäilyistä ja tarkistuksista. Turvapaikanhakijan iän selvittäminen on tärkeä osa turvapaikkatutkintaa, joka on nuorten oikeuksien toteutumisen ja turvapaikkapäätöksen kannalta olennaista. Henkilökohtaisena kokemuksena tutkinta on erityislaatuinen. Nuoret turvapaikanhakijat eivät välttämättä omista virallisia henkilöpapereita tullessaan Suomeen, tai he voivat olla kotoisin maasta, josta on ollut mahdotonta saada mukaan henkilöpapereita. Osa ei tiedä ikäänsä, osa ei uskalla sitä kertoa. Ikäepäilyksen kulttuuri on nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla erityislaatuinen, koska siihen nivoutuu olennaisella tavalla kysymys oikeudellisesta asemasta, elämäkulun katkoksista ja haavoittuvasta positios- ta suomalaisessa yhteiskunnassa. Myös täysi-ikäistyminen on nähtävä osana tätä katkeilevaa elämänpolkua.

Käytössä olevia mittaamenetelmiä (luuston ja hampaiden kuvaukset) on kritisoitu niiden näennäisestä täsmällisyydestä. Tilalle on ehdotettu moninaisempaa psykologista arviota, jossa nuoren kokemukset ja kokonaistilanne otettaisiin sensitiivisesti huomioon (Räsänen 2016). Nuorten raskaat elämäkokemukset näkyvät monin tavoin nuoren kehossa. ”Sota jättää jäljet” on Suomen historiassa paljon käytetty ilmaisu, joka ei saa unohtua nuorten turvapaikanhakijoiden ikäarviointeja tehtäessä. [Johanna Hiitola ja Riikka Korkiamäki](#)

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimus- verkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheen- vuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimin- taan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Ikäepäilyksen kulttuuri on nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla erityislaatuinen, koska siihen nivoutuu olennaisella tavalla kysymys oikeudellisesta asemasta, elämäkulun katkoksista ja haavoittuvasta positios- ta suomalaisessa yhteiskunnassa.

toteavat (2016), että ikätutkimuksia voidaan pitää ihmisoikeuskysymyksenä, sillä niiden perusteella määritellään nuorten oikeus elää, kasvaa ja asua hänelle sopivassa ikäryhmässä.

Kysymystä nuorten turvapaikanhakijoiden iästä voi luonnehtia paradoksaaliseksi. Monen lapsuus on väkivaltaisesti katkennut, ja vastuuta omasta elämästä on ollut pakko kantaa hyvin nuorena. Osa on joutunut oppimaan nuorena ammatin ja tekemään töitä, osa on Suomeen saapuessaan luku- ja kirjoitustaidottomia. Suomessa turvapaikanhakijat kohtaavat toisenlaisen ikäkategorisoinnin, jossa heidän biologinen ikänsä – olipa se todennettu, oletettu tai kuviteltu – muuttuu elämää ja oikeuksia määrittäväksi tekijäksi. Ikämäärittelyjen historiallisuudesta ja kulttuurisidonnaisuudesta sekä niiden vaikutuksista yksittäisten turvapaikanhakijoiden elämään tulisi käydä nykyistä punnitumpaa keskustelua.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Täysi-ikäistymisen sudenkuopat nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla todellisia

18 vuotta on Suomessa rajapyykki, joka avaa nuorille pääsyn aikuisten oikeuksien piiriin. Asetelma on hyvin toisenlainen nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla. Nuorten asumisyksikössä 18 vuoden iän saavuttamista paitsi juhlittiin, myös pelättiin. Monet Suomeen marraskuussa 2015 tulleista nuorista ehti täyttää 18 vuotta odottaessaan kesällä 2016 turvapaikkaprosessin etenemistä ja turvapaikkakuulusteluja, mikä vaikuttaa olennaisesti heidän mahdollisuuksiinsa saada myönteinen turvapaikkapäätös. Pitkä odotusaika Suomessa, nuorista riippumattomista syistä, saattaa siis olla ratkaiseva tekijä nuorten turvapaikkapäätöksen ja tätä kautta heidän koko tulevaisuutensa kannalta (ks. [Honkasalo](#), [Maiche](#) ja [Pihlaja](#) tässä kirjoitussarjassa).

Täysi-ikäisyys merkitsee myös pakotettua muuttoa pois alaikäisille nuorille tarkoitettua asumisyksiköstä aikuisten vastaanottokeskukseen, mikä oli haastateltujen nuorten näkökulmasta pelottava ja epäoikeudenmukaiseksi koettu siirtymä. Työ- ja elinkeinoministeriön Kotouttaminen.fi -sivustolla ko-

18 vuotta on Suomessa rajapyykki, joka avaa nuorille pääsyn aikuisten oikeuksien piiriin. Asetelma on hyvin toisenlainen nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla.

rostetaan Suomeen turvapaikanhakijoina tulleiden nuorten kasvuympäristön pysyvyyden merkitystä: ”On tärkeää, ettei alaikäisen turvapaikanhakijan tarvitsisi oleskeluluvan saamisen jälkeen siirtyä toiseen kuntaan, vaan hän voisi pysyä samassa kasvuympäristössä tai samalla paikkakunnalla, jossa hän on hakenut turvapaikkaa” (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016). Jos tällainen nuorten pysyvien sosiaalisten verkostojen huomioimisen tärkeä lähtökohta koskee oleskeluluvan saaneita, on vaikeaa löytää perusteita sille, että 18 vuotta täyttänyt nuori turvapaikanhakija voi joutua jättämään paikallisyhteisönsä ja muuttamaan toiselle paikkakunnalle.

Suomessa hyvinvointipalveluiden saamisen perusteena on lasten ja nuorten osalta pitkälti biologinen ikä, joka vaikuttaa ratkaisevasti institutionaalisen tuen saamisen oikeuksiin: kenellä on oikeus saada erityistä turvaa, kenellä on oikeus osallistua perusopetukseen tai lastensuojelupalveluihin, kuka pääsee osalliseksi nuorille tarkoitettuihin vapaa-ajan palveluihin? Erilaiset nuorisotutkimukset ovat kuitenkin jo pitkään todentaneet biologisen iän riittämättömyyden nuorten elämäntilanteen ja -kokemusten tai tuen tarpeen määrittelijänä. Tarvitaan kokonaisarviota siitä, miten ikärajoja voitaisiin tulkita nykyistä laaja-alaisemmin, jotta nuorten monikerroksiset elämänpolut voidaan ottaa huomioon nuorille suunnatuissa palveluissa ja tukitoimissa nuoren ja hänen elämäntilanteensa kannalta mielekkäällä tavalla (ks. [Hussein](#) ja [Kuusisto-Arponen](#) tässä kirjoitussarjassa).

Biologiset ikäraajat tulevat erityisen rajusti vastaan nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla. Heidän tilanteensa todistaa vastaansanomattomasti, että dikotominen lapsi–aikuinen-jaottelu ei toimi. Myös kansainvälisen lastensuojelu- ja lastenoikeuskeskustelun on todettu tunnistavan heikosti nuoruuden kompleksisen elämänvaiheen ja päällekkäiset siirtymät aikuisuuteen, johon nivoutuvat biologisten ja juridisten tekijöiden ohella sosiaaliset, kulttuuriset, henkiset ja taloudelliset reunaehdot. (Skivenes 2015.)

Nuorisotutkimukset osoittavat nuorten aikuisten elämäntilanteeseen liittyvän erityisen paljon päällekkäisiä epävarmuuksia – niin taloudellisia kuin sosiaalisia ja mentaalisiaakin. Nuorisobarometri on toistuvasti osoittanut monien hyvinvointi-indikaattorien notkahtavan alaspäin nuorten aikuisten kohdalla, joten 18 vuotta täyttäneet nuoret turvapaikanhakijat ovat tästäkin näkökulmasta katsoen erityisen haavoittuva ryhmä. Tämä uhka konkretisoituu esimerkiksi siinä, että alaikäisenä yksin maahan tulleilla nuorilla on oikeus jälkihuoltoon, mutta lastensuojelulain mukaan Suomessa 18 vuotta täyttäneiden nuorten aikuisten jälkihuolto kuitenkin katkeaa, kun he täyttävät 21 vuotta.

Nuorisotutkimusten valossa jälkihuollon ikärajaa olisi syytä nostaa 21 ikävuodesta ylöspäin. Samaa tarvetta korostaa myös alaikäisten tukiasumisyksikön johtaja Tuulia Vainio Pelastakaa Lapset ry:stä. Vainio toteaa jälkihuoltoikärajan nostamisen tarpeen tulevan erityisen näkyväksi nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla. ”Suomeen tulleiden nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla vaatimusta siitä, että täytettyään 21 vuotta he kykenisivät ongelmitta toimimaan Suomen järjestelmässä ilman erityistukea, voidaan pitää erityisen kohtuuttomana”, arvioi Vainio. Mikäli nuori turvapaikanhakija on ilmoittanut iäkseen yli 18 vuotta tullessaan maahan tai mikäli hänet myöhemmin iänmäärityksessä on todettu sen ikäiseksi, että nuori on maahan tullessaan ollut yli 18-vuotias, hän ei ole oikeutettu jälkihuoltopalveluihin, vaikka ei olisikaan vielä 21-vuotias. Nuorille turvapaikanhakijoille suomalaiset jälkihuoltopalvelut avautuvat siis erityisen vaikeasti, vaikka tarve on erityisen suuri.

Muiden lakien ohella Suomen ulkomaalaislaki (301/2004) velvoittaa kiinnittämään erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja

Tarvitaan kokonaisarviota siitä, miten ikärajoja voitaisiin tulkita nykyistä laaja-alaisemmin, jotta nuorten monikerroksiset elämänpolut voidaan ottaa huomioon nuorille suunnatuissa palveluissa ja tukitoimissa nuoren ja hänen elämäntilanteensa kannalta mielekkäällä tavalla.

terveyteensä liittyviin seikkoihin kaikessa alle 18-vuotiaasta lasta koskevassa päätöksenteossa (ks. [Alanko & Marttinen & Mustonen 2011](#) ja [Parsons 2010](#)). Myös kansainväliset ohjeistukset (mm. UNHCR) korostavat alaikäisten turvapaikanhakijoiden kokemusten arvioimista lapsen näkökulmasta. Kiistanalaisen ”lapsen edun” ensisijaisuus ei voi minkään inhimillisen arvion mukaan päättyä siihen, kun yksin Suomeen tullut, hauraassa elämäntilanteessa oleva henkilö määritellään täysi-ikäiseksi.

Turvapaikanhakijat ja vailla juridista kansalaisstatusta olevat nuoret nuorisopolitiikan keskiöön

Euroopan pakolaispolitiikkaa ja -tilannetta nuorten näkökulmasta tutkinut [Maria Pisani](#) tuo puhuttelevasti esille vailla juridisia oikeuksia olevien nuorten näkymättömyyden poliittisessa keskustelussa ympäri Eurooppaa (ks. myös [Hiitola ja Korkiamäki 2016](#)). Käsitteellä ”kansalaisuusoletus” (*citizenship assumption*) Pisani korostaa, että EU:n ja sen jäsenvaltioiden julkisessa keskustelussa vain harvoin pysähdytään arvioimaan täysi-ikäistymistä niiden nuorten kohdalla, joilta puuttuu virallinen kansalaisstatus tai oleskelulupa. Vaikka vailla oleskelulupaa olevien paperittomien nuorten joukko kasvaa Euroopassa jatkuvasti, yleisenä oletuksena on edelleen se, että täysi-ikäistyminen merkitsee automaattisesti oikeuksien lisääntymistä ja vahvistumista. Näin se on EU:n jäsenmaiden kansalaisten tai tietyssä määrin myös myönteisen oleskeluluvan saaneiden kohdalla, mutta tämän oletuksen yleispätevyyttä ei voi nykyisessä globaalissa tilanteessa ottaa annettuna.

Aikuistuminen on siis myös kansalaisoikeuksien näkökulmasta eriarvoisesti jaettu ja koettu. Vailla EU-jäsenmaan kansalaisuutta tai oleskelulupaa olevalle nuorelle täysi-ikäistyminen voi merkitä uusia epävarmuuksia, kun juridinen asema puuttuu tai asema on epävarma jopa vuosien pituisten oleskelulupaa koskevien haku- ja valitusprosessien aikana. Kyse ei ole vain maahanmuutto- tai turvallisuuspoliittisesta aihealueesta, jollaisena niin turvapaikkailmiötä kuin paperittomuuttakin on Euroopassa pitkälti käsitelty. Ikä on nähtävä keskeisenä osana kysymystä ihmisoikeuksien toteutumisesta – tai niiden puutteesta. Kysymys on myös nuorisopoliittinen, ja sen perusteellisesta käsittelystä kuuluu vastuu sekä nuorisopoliitiikan että käytännön nuorisotyön toimijoille. Nykyisen globaalin muuttoliikkeen aikakaudella täysi-ikäisyyden mukanaan tuomia kansalaisoikeuksia ei voi myöskään nuorisopoliittisessa keskustelussa pitää annettuina vaan pikemminkin saavutettuina etuoikeuksina. Vailla oleskelulupaa oleville nuorille täysi-ikäisyys tuo lisää epävarmuuksia jo valmiiksi hauraaseen elämäntilanteeseen.

Kysymys siitä, miten nuori ilman oleskelulupaa tai juridista kansalaisstatusta voi saada näkemyksensä ja kokemuksensa kuuluviin on mitä ilmeisimminkin myös nuorisopoliittinen – ja ajankohtainen. Yhtäältä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden, Suomessa oleskelevien nuorten aikuisten määrä tulee oletettavasti kasvamaan, toisaalta [1.1.2017 käyttöön otettava uusi nuorisolaki](#) korostaa aiempaa lakia vahvemmin valtion, kuntien ja järjestöjen vastuuta nuorten oikeuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumisesta kaikkien alle 29-vuotiaiden kohdalla.

Uuden nuorisolain (Nuorisolaki 2 §) tavoitteina on: 1) edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, 2) tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista, 3) tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, 4) edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista, 5) sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Aikuistuminen on siis myös kansalaisoikeuksien näkökulmasta eriarvoisesti jaettu ja koettu.

Kysymys siitä, miten nuori ilman oleskelulupaa tai juridista kansalaisstatusta voi saada näkemyksensä ja kokemuksensa kuuluviin on mitä ilmeisimminkin myös nuorisopoliittinen – ja ajankohtainen.

Nuorisotoimialalla tarvitaan perusteellista keskustelua siitä, millä edellytyksillä uuden nuorisolain tärkeät tavoitteet kattavat myös Suomessa asuvien turvapaikanhakijoiden, oleskeluluvan vastikään saaneiden sekä paperittomien nuorten ja nuorten aikuisten ryhmän. Vastuu ei saa jäädä nuorten itsensä tai yksittäisten toimijoiden kannettavaksi.

Lähteet

- [Alanko, Salli & Marttinen, Irma & Mustonen, Henna \(2011\) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry](#)
- [Björklund, Krister \(2015\) Yksintulleet alaikäiset pakolaiset – huolehditaanko heistä, kuten pitäisi? Etmu-blogi](#)
- [Hiitola, Johanna & Korkiamäki, Riikka \(2016\) Näkymättömät nuoret – täysi-ikäisiksi määriteltujen alaikäisten turvapaikanhakijoiden tilanne on vaikea.](#)
- [Honkasalo, Veronika \(2016\) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyydenverkostoja ja tietoa. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Husseini, Naser \(2016\) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa \(2016\) Yksin tulleiden nuorten kohtaaminen ja sosiaalinen tuki arjessa. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto](#)
- [Maiche, Karim \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- Nuorisolaki (astuu voimaan 1.1.2017)
- [Parsons, Annika \(2010\) Selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. Vähemmistövaltuutetun toimiston julkaisu 6:2010.](#)
- [Peltola, Marja & Onodera, Henri \(2016\) Ystävyyden, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Pihlaja, Saara \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista. Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Pisani, Maria \(2016\) The invasion of dark illegalized youth armed with a smart phone. Plenary-luento Nuorisotutkimuspäivillä 7.11.2016.](#)
- [Räsänen, Saara \(2016\) Turvapaikanhakijalasten elämä Suomessa on haasteita täynnä. Ihmiä muuttoliikkeessä -blogi.](#)
- [Skivenes, Marit & Barn, Ravinder & Kritz, Katrin & Pösö, Tarja \(toim.\) \(2015\) Child welfare systems and migrant children. A cross country study of policies and practices. Oxford: Oxford University Press.](#)

Kirjoittaja

Leena Suurpää
Tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden yhteistyö yliopiston kolmanteen tehtävään vastaamisena

Mervi Kaukko, Jennina Lahti ja Esko Nummenmaa

Tässä kirjoituksessa pohdimme Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan opiskelijoiden tukihenkilötoimintaa Oulun vastaanottokeskuksessa järjestäjien näkökulmasta. Esitämme tekstissä kymmenen kysymystä, jotka järjestäjien kannattaa kysyä vastaavanlaista toimintaa suunnitellessa. Kysymykset koskevat kahta teemaa: toiminnan motiiveita ja pitkäjänteisyyttä. Oppilaitosten ja vastaanottokeskusten voimien yhdistäminen voi tuoda käyttöön monipuoliset resurssit yhteisten päämäärien saavuttamiseksi, mutta toiminnan pitää olla harkittua, hallittua ja pitkäjänteistä. Lisäksi toiminnan täytyy lähteä turvapaikanhakijanuorten omista tarpeista, ei esimerkiksi tutkijan tutkimusintressistä. Yhteistyö on kestävä, jos toimijoiden luovuutta ja intoa ruokitaan kannustuksella ja välttämättömillä resursseilla. Jos toiminta suunnitellaan mahdollisimman itseohjautuvaksi, vaadittavien resurssien määrä ei ole suuri..

Poikkeustilanteen hätäavusta tukihenkilötoimintaan

Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan ja Oulun vastaanottokeskuksen alaikäisyksikön yhteistyö sai sysäyksen syksyllä 2015, kun vastaanottokeskukseen tuli ennätysmäärä yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Vastaanottokeskuksen akuutti apuvoiman tarve ja Oulun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan resurssit kohtasivat, kun opiskelijat ja henkilökunta ryhtyivät tekemään ruokapaketteja, peittopussukoita ja muuta tarvittavaa pahimman kaaoksen keskellä. Vapaaehtoistyö pyöri kolmessa vuorossa noin kolmen viikon ajan. Yhteiskunnallisen tilanteen muutos, opiskelijoiden innokkuus ja yhteistyön sujuvuus johtivat toiminnan laajentamiseen hätäavusta turvapaikanhakijanuorten tukihenkilötoimintaan osana Oulun yliopiston kasvatustieteen vapaavalintaisia opintoja.

Tukihenkilötoiminnassa kymmenen kasvatustieteen opiskelijaa toimi noin kahdenkymmenen yksintulleen turvapaikanhakijan kanssa säännöllisesti, pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti noin puolen vuoden ajan. Opiskelijat valittiin motivaatiokirjeiden perusteella ja kaikki valitut saivat yliopiston ja vastaanottokeskuksen järjestämän perehdytyksen. Toiminta oli pilottijaksoksi nyt käynnissä olevalle, laajennetulle kurssille *Volunteer field work at the reception center*.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Toiminta nuorten kanssa edellyttää herkkyyttä, heittäytymistä ja luottamusta

Toimintakokemuksemme tärkein huomio voi vaikuttaa itsestään selvältä, mutta siitä on syytä muistuttaa: lasten ja nuorten edun pitää olla toiminnan lähtökohta. Yhteistyön rakentamisen päätavoitteena ei saa olla esimerkiksi resurssien säästö lisäkäsien toivossa, uusien kokemusten hakeminen eikä opintosuoritus.

Tavoite ei saa myöskään olla pelkästään tutkimuksellinen. Toiminnan alussa turvapaikanhakijatilanne oli näkyvästi esillä mediassa. Opiskelijat mainitsivat mediahuomion ja yhteiskunnallisen tilanteen kiinnostavuuden tärkeiksi syiksi hakeutua toimintaan (Kinnunen & Pirhonen 2016). Mediahuomio vaikutti myös siihen, että aiheesta haluttiin tehdä ajankohtaisia opinnäytteitä. Tämä saattaa puolestaan johtaa siihen, että tutkimuksen motivaatio syntyy kokonaan tutkimusaiheen ulkopuolisista tekijöistä. Vastaavalla tavalla myös huonosti valmisteltu tai väärin perustein aloitettu tutkimus turvapaikanhakijoiden kanssa saattaa esittää turvapaikanhakijoiden ääniä väristellen ja eksotisoiden tai heidän ”kurjuuttaan” korostaen. Hyvää tarkoittava mutta huonosti valmistautunut opiskelija saattaa esimerkiksi lähestyä turvapaikanhakijoita tutkimusmielessä ja kertoa, että heiltä kerätty tieto on luottamuksellista ja kuvat (tai vielä pahempaa, videot) tulevat vain tutkimuskäyttöön. Jos luottamusta ei ole rakennettu ennen tätä kohtaamista, tai jos turvapaikanhakijanuori ei täysin ymmärrä tutkimuskäytäntöjä tai tutkimuksen tavoitetta, lupaukset nimettömyydestä tai luottamuksellisuudesta eivät merkitse mitään.

Turvapaikanhakijoiden silmissä minkä tahansa tiedon jakaminen tuntemattoman kanssa voi vaikuttaa riskiltä (Dona 2007; Kohli 2006). Tämän vuoksi tietoa on kerättävä harkiten, etenkin nuorten maassaolon alkuvaiheessa. Jos tietoa päätetään kerätä, menetelmillä on väliä. On hyvä pohtia, onko esimerkiksi nauhoitus välttämätöntä vai olisiko pelkkä muistiinpanojen teko parempi tapa saada nuorten ”äänet” kuuluviin (Kuusisto-Arponen 2016). Turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria koskevista tutkimuseettisistä periaatteista on runsaasti kirjallisuutta (ks. esim. *Journal of Refugee Studies*, 2016 ja sen erikoisnumero *Unaccompanied Minors*) johon on hyvä perehtyä. Tärkeintä on kuitenkin tilanteeseen sidotut, eettiset ja harkitut päätökset siitä, mikä on parasta tässä hetkessä ja tämän ryhmän kanssa.

Opiskelijat, joiden ainoa tavoite oli päästä keräämään graduaineistoa, jättyivät pois tukihenkilötoiminnasta. Toiminta suunniteltiin niin, ettei sillä loukattu turvapaikanhakijanuorten yksityisyyttä eikä turvallisuuden tunnetta. Luottamusta vahvistettiin toiminnan pitkäjänteisyydellä. Tietoa toiminnan kehittämiseksi kerättiin nuorten ehdoilla, harkiten ja vasta luottamuksen rakennuttua.

Tämän huomion tarkoituksena ei ole aliarvioida tutkimusta turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kanssa. Tutkittua tietoa sekä nuorten että heidän kanssaan toimivien näkökulmista tarvitaan. Toimintamme kuitenkin muistutti siitä, että hyvät tarkoitukset ja into eivät riitä toiminnan tai tutkimuksen pohjaksi. Tutkimuksen pitää rakentua luottamukselle, ja luottamukseen tarvitaan aikaa, heittäytymistä ja lapsi- tai nuorisolähtöistä toimintaa. Toiminnasta rakentuva tieto on moniäänistä, monitasoista, paikkaan ja aikaan sidottua: sitä ei voi saada yksittäisten haastattelujen tai lyhyiden havainnointien kautta. Lapsi- tai nuorisolähtöisyyden varmistaminen vaatii aikaa ja järjestelyä, mutta on lopulta melko yksinkertaista. Kuten useat kirjoitukset tässä sarjassa osoittavat, turvapaikanhakijanuorten kanssa ja heidän puolellaan voi toimia eettisesti ja järkevästi monella tavoin (esim. Maichen ja Husseinin kirjoitukset tässä sarjassa).

Lasten ja nuorten edun pitää olla toiminnan lähtökohta.

Huonosti valmisteltu tai väärin perustein aloitettu tutkimus turvapaikanhakijoiden kanssa saattaa esittää turvapaikanhakijoiden ääniä väristellen ja eksotisoiden tai heidän ”kurjuuttaan” korostaen.

Toiminnasta rakentuva tieto on moniäänistä, monitasoista, paikkaan ja aikaan sidottua: sitä ei voi saada yksittäisten haastattelujen tai lyhyiden havainnointien kautta.

Ilo, into ja autonomisuus resurssien säästönä ja jatkuvuuden tukena

Toinen huomiomme liittyy siihen, miten toiminta saadaan vakiinnutettua ja kestäväksi alkuinnon laannuttua. Meidän toimintamme alkoi vastaanottokeskuksen turvapaikanhakijatilanteen ollessa poikkeuksellinen. Vapaaehtoisia otettiin tuolloin vastaanottokeskukseen kiireen keskellä tarkkaan harkiten, sillä uusien ihmisten perehdyttäminen vaatii vastaanottokeskuksen resurssien käyttämistä. Tukihenkilötoiminta saatiin käyntiin, koska tässä tapauksessa perehdytys hoidettiin enimmäkseen vastaanottokeskuksen ulkopuolella ja koska tavoitteista ja toteutuksesta sovittiin ennen toiminnan aloitusta. Toiminta onnistui, koska perehdytyksen jälkeen se toimi lähes pelkästään vapaaehtoisten varassa. Vapaaehtoiset koordinoivat ja kehittivät itse toimintaansa. Kun toimintaa esimerkiksi haluttiin laajentaa, vapaaehtoiset hakivat ulkoista rahoitusta, keräsivät lahjoituksia ja järjestivät myyjäisiä.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Vapaaehtoisten hyvän perehdytyksen ja sitoutumisen vuoksi toimintaan tarvittiin vain vähän muita resursseja. Välttämätöntä oli se, että kurssin tarpeellisuuteen uskottiin sekä tiedekunnassa että vastaanottokeskuksessa, ja se että kurssille löytyi paikka ja osaavat opettajat. Tärkeintä oli kuitenkin se, että vapaaehtoiset itse suhtautuivat toimintaan positiivisesti ja innokkaasti. Toiminnasta versoi lukuisia muita projekteja, joissa turvapaikanhakijat, tulevat luokanopettajat, vastaanottokeskuksen henkilökunta ja tutkijat toimivat yhdessä tiedon levityksen tai hyvien käytäntöjen kehityksen puolesta. Yksi esimerkki on yliopiston, vastaanottokeskuksen, viranomaisten ja kolmannen sektorin asiantuntijoiden luentosarja maahanmuutosta ja turvapaikkatilanteesta (ks. esim. Esa Holapan luento). Yhteistyöstä sai alkunsa myös vastaanottokeskuksen tiedonhallinnan menetelmien kehittämisprojekti, jossa pyritään hyödyntämään ja siirtämään ammattilaisten hiljaista tietoa. Tiedon ja hyvien käytänteiden sujuva siirto seuraaville tekijöille on oleellinen osa vapaaehtoistyön kehittämisessä. (ks. myös edellinen näkökulmakirjoituksemme).

Ihmistyön opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden hyvin harkittu yhteistyö on teorian ja käytännön yhdistämistä parhaimmillaan. Se on myös

Ihmistyön opiskelijoiden ja turvapaikanhakijoiden hyvin harkittu yhteistyö on teorian ja käytännön yhdistämistä parhaimmillaan. Se on myös yliopiston kolmannen tehtävän täyttämistä eli osa yliopiston panosta yhteiskunnan kehittämisessä (Yliopistolaki 2009, 1. luku 2§).

yliopiston kolmannen tehtävän täyttämistä eli osa yliopiston panosta yhteiskunnan kehittämisessä (Yliopistolaki 2009, 1. luku 2§). Tässä kirjoituksessa kuvatus toiminnan kenttä on vastaanottokeskus, mutta vastaavaa yhteistyötä voisi hyvin rakentaa muidenkin tahojen kanssa.

Kymmenen kysymystä

Tämän näkökulmasarjan kirjoituksissa olemme päässeet tarkastelemaan nuorten elämää vastaanottokeskuksessa monien äänien kautta. Tarvitsemme myös käytännön tietoa siitä, miten turvapaikanhakijanuorten elämään voi osallistua niin, että se palvelee turvapaikanhakijanuorten tarpeita. Kutsu vastaanottokeskuksiin vaatii usein olemassa olevat suhteet tai organisaation, kuten yliopiston, tuen. Toiminta vaatii lähtökohtien huolellista punnitsemista ja sitoutuneita toimijoita, mutta toiminta myös antaa paljon. Vapaaehtoistoiminnan myötä vapaaehtoiset saivat huomata, että pienestä toiminnasta voi tulla suurta, ja omat pienet teot voivat olla toiselle suuria. Pitkäkestoisia kohtaamisia tai hiljaista, käytännön tietoa eivät päihitä kirjoista opitut faktat maahanmuutosta, kulttuurisensitiivisyydestä tai lapsi- tai nuorisolähtöisestä otteesta, mutta yhdessä nämä muodostuvat aika hyvän perehdytyksen turvapaikanhakijalapsen tai -nuoren kanssa työskentelemiseen. Kokemuksemme mukaan opiskelijoilla on intoa ja taitoa olla mukana turvapaikanhakijanuorten elämässä, ja turvapaikanhakijanuoret kaipaavat kontakteja muihin nuoriin (ks. esim. Peltola ja Onodera tässä kirjoitussarjassa).

Vaikka jokainen yhteistyöprojekti on yksilöllinen ja jokaisen projektin tavoitteet ja reunaehdot on pohdittava erikseen, esitämme alla kymmenen kysymystä, jotka voivat auttaa suunnitella yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa.

- 1. Kenen tarpeista lähdetään liikkeelle, opiskelijoiden, oppilaitoksen, vastaanottokeskuksen vai turvapaikanhakijoiden?*
- 2. Millaisia käytännön asioita (esim. vakuutukset, perehdytykset, logistiikka, vastuu, salassapitovelvollisuus) täytyy järjestää?*
- 3. Löytyykö kultakin yhteistyötaholta pysyvään henkilökuntaan kuuluva vastuuhenkilö?*
- 4. Miten vapaaehtoisten ja henkilökunnan sitoutumista toimintaan tuetaan?*
- 5. Miten tuetaan vapaaehtoistoiminnan autonomisuutta ja minimoidaan resurssien käyttö?*
- 6. Miten vapaaehtoisten vaikeiden kokemusten käsittelyä tuetaan?*
- 7. Miten toimintaa kehitetään sen aloittamisen jälkeen?*
- 8. Miten toiminnassa syntyvä tieto saadaan tallennettua ja hyödynnettyä?*
- 9. Jos tietoa kerätään myös lapsilta/nuorilta, miten tutkimusetiikka varmistetaan?*
- 10. Miten varmistetaan toiminnan kestävyys ja pitkäjänteisyys?*

Esittämämme lista ei ole kaikenkattava eikä kaikkiin tilanteisiin soveltuva, mutta se voi tässä kirjoituksessa kuvatus yhteistyöprojektin kokemusten perusteella tasoittaa vastaavissa hankkeissa joitain eteen tulevia kompastuskiviä.

Lähteet

- Doná, Giorgina (2007) The Microphysics of Participation in Refugee Research. *Journal of Refugee Studies*, 20 (2), 210–229.
- [Journal of Refugee Studies \(2016\) Virtual issue Unaccompanied Minors.](#)
- [Husseini, Naser \(2016\) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. Näkökulma 31, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- Kinnunen, Maria & Pirhonen, Jatta-Lotta (2016) *Vapaaehtoistyö vastaanottokeskuksessa: kasvatustieteiden opiskelijoiden motiiveja turvapaikanhakijoiden parissa toimimiseen.* Kasvatustieteen pro-gradu tutkielma, Oulun yliopisto.
- Kohli Ravi (2006) The Sound Of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do Not Say. *British Journal of Social Work* 36 (5), 707–721.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016) Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka Suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimisessä. *Sosiologia* 53 (4) (painos).
- [Maiche, Karim \(2016\) Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännössä. Näkökulma 30, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Peltola, Marja Peltola & Onodera, Henri \(2016\) Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. Näkökulma 32, Nuorisotutkimusverkosto.](#)

Kirjoittajat

Mervi Kaukko (KT, tutkija) oli tukihenkilökurssin pilottivaiheen vastuopettaja. Mervi oli vapaaehtoisena vastaanottokeskuksella etenkin ennen tukihenkilötoiminnan alkua.

Jennina Lahti (KM, luokanopettaja) oli yksi aktiivisista tukihenkilöistä. Jennina on haastatellut turvapaikanhakijanuoret tähän kirjoitukseen.

Esko Nummenmaa on vapaaehtoinen ja luokanopettajaopiskelija. Esko on ollut avainasemassa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja jatkuvuuden varmistamisessa.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Odottamisen monimuotoisuus nuorten turvapaikan hakijoiden arjessa

Henri Onodera

Turvapaikanhakijoihin liittyvä julkinen keskustelu nojaa usein maantieteen sidottuihin, Eurooppa-keskeisiin näkökulmiin. Yhtäältä tiedotusvälineet ja poliittiset kannanotot keskittyvät lähtömaihin, esimerkiksi niiden turvallisuustilanteeseen, toisaalta pakolaisia vastaanottaviin maihin sekä pakolaisten kulkureitteihin Eurooppaan. Tässä yhteydessä jää usein huomioimatta se, että kriisialueiden vierusvaltiot – kuten Turkki, Libanon, Iran tai Pakistan – kantavat ylivoimaisesti suurimman vastuun globaalista pakolaismäärästä. Keskustelun rajautuessa paikkaan ajan kulkua huomioivat kannanotot liittyvät pääosin viranomaisten hallinnalliseen huoleen turvapaikkapäätösten pitkittymisestä sekä siihen liittyvistä valmiuksista ja resurssipulasta.

Erityisesti nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla aika ja ajallisuuden kokemus ovat jääneet vähemmälle tarkastelulle. Varsinkin alaikäisten näkökulmasta tulevaisuus on heidän olemassaoloaan määrittävä tekijä – heille elämä on monessa mielessä vasta alkamassa.

Tässä kirjoitussarjassa useat kirjoittajat huomioivat, että nuorten arkielämää ja olemassaoloa varjostavat epävarmuus turvapaikkaprosessin eri vaiheista ja huoli siitä, saako oleskeluluvan lopulta vai ei ([Honkasalo 2016](#); [Onodera & Peltola 2016](#)). Yleisesti voikin sanoa, että turvapaikanhakijana oleminen on odottamista ja siihen liittyvien epävarmuuksien hallintaa. Mutta kuinka odottavuuden välitila näyttäytyy juuri alaikäisille turvapaikanhakijoille? Tässä tekstissä tarkastelen odottamisen kokemusta turvapaikkaprosessin ja nuorten elämäntilanteen näkökulmista.

”Kun tulee oleskelulupa, niin sitten mietitään tulevaisuutta”: odottava pakolaisuus, pitkittynyt nuoruus

Kuten Veronika Honkasalo painottaa, odottaminen on kokonaisvaltainen ja läpileikkaava asia nuorten turvapaikanhakijoiden elämässä, ja siihen liittyvät epävarmuudet ovat suorassa yhteydessä heidän osallisuuteensa niin asuinyksikössä kuin laajemminkin yhteiskunnassa (ks. [Honkasalo tässä kirjoitussarjassa](#)). Nuoruuteen ja odottamiseen keskittyvää tutkimusta on virinnyt viime aikoina globaalissa mittakaavassa. Antropologi Alcinda Honwana (2012) on esittänyt ajatuksen nuorten kokemasta *odottavuudesta* (*waithood*) yhteis-

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

kunnallisena ilmiönä, joka on nykyään pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Hänen tutkimissaan Afrikan maissa (Etelä-Afrikka, Mosambik, Senegal ja Tunisia) nuorten siirtymät kohti aikuisuutta ovat tällä vuosituhanella pitkittyneet. Kasvava osa nuorisoa – etenkin nuoret miehet globaalissa etelässä – ei löydä koulutustaan vastaavaa työtä, jos työtä laisinkaan, eikä näin pääse asettumaan aloilleen ja käsiksi elämän mahdollisuuksiin. Siirtymiset koulu- ja yliopistomaailmasta työelämään ja myöhemmin taloudellisesti itsenäiseen avioliittoon ja oman perheen perustamiseen ovat kasvavalle osalle nuorisoa taloudellisesti mahdottomia. Toisin kuin hyväosaisempien ikätoverien kohdalla, heille pitkittynyt nuoruus ei ole niinkään henkilökohtainen valinta kuin vaikeiden olosuhteiden sanelemia pakko.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Vaikka odottavuus liittyy monitahoiseen pitkittyneen nuoruuden ilmiöön, on tärkeää huomioida, että se koskee vain epäsuorasti tapaamiemme turvapaikanhakijoiden poikkeuksellista elämäntilannetta. He ovat saapuneet sodan runtelemista, hauraista valtioista, ja suunnitelmat aloilleen asettumisesta ja perhe-elämästä ovat heillä vasta kaukana edessä. Ajatus odottavasta nuoruudesta on kuitenkin hyödyllinen heidän elämänkulkujensa – tai niihin liittyvän pysähtyneisyyden – tarkastelussa. Se kääntää huomion kysymykseen aikuisuuteen siirtymisestä ja olosuhteista, joissa oman tulevaisuuden rakentaminen tai edes ajatteleminen on mahdollista. Haastatteluissa useat nuoret kertovatkin, että tärkeintä heille on pyrkiä olemaan ajattelematta liikaa, ”saa da ajatukset muualle”. 16-vuotias ”A” kertoo ryhmähaastattelussa:

A: “Kaikki ajattelevat oleskelulupaa ja odottavat päätöstä ja sitten, kun tulee oleskelulupa, niin sitten mietitään tulevaisuutta.”

Arjen välittömällä, konkreettisella tasolla nuorten odottaminen liittyy suoraan turvapaikkaprosessiin. Heidän odotushorisontissaan siintävät sen eri vaiheet, kuulusteluista päätöksentekoon ja mahdolliseen valitusprosessiin, eikä heillä ole varmuutta siitä, milloin ne tapahtuvat. 17-vuotias ”K” kertoo, että turvapaikka-asia hallitsee hänen arkeaan, ja sen edistymisen odottaminen tuntuu vaikealta:

K: "Kaikki mitä tekisin, kuitenkin ne ajatukset ei häviä mielestä, vaikka olisin muiden kanssa leikkimässä tai viettämässä aikaa."

Vapaaehtoistyö- ja tutkimusjaksomme kuluessa pohdimmekin tutkijaryhmässä nuorten turvapaikanhakijoiden arkielämän herkkyyttä ja ristiriitaisuutta. Yhtäältä nelisenkymmentä poikaa muodostaa yhteisön, jonka yhteiselo on pääosin rauhallista: heidän arkeaan rytmittävät opiskelu, harrastukset sekä hengailu muiden kanssa. Asumisyksikköä ympäröi metsäalue, pihapiiri sijaitsee kaukana kauppa- ja kaupunkikeskusten hälystä, ja läheiset lentopallo- ja jalkapallokentät ja piha-alue ovat sään salliessa – etenkin kesällä – tiiviissä käytössä. Samalla arjen säännöllisyys, turvallisuus ja luonnonrauha tuntuvat asettuvan ristiriitaan niiden surullisten ja ahdistavien tapahtumien kanssa, joita nuoret ovat kokeneet ennen Suomeen tuloaan. Monilla on takanaan matka ja menneisyys, johon liittyy traumaattisia kokemuksia, intensiivisiä ja vaarallisiakin tilanteita sekä toisinaan pitkittynyttä pakolaisuutta. Eräät olivat jo ennestään kasvaneet pakolaisuudessa, toisille matkanteko Suomeen oli kestänyt parikin vuotta.

"Haluaisin keskittyä mitä minulla on tässä": nykyhetken pysähtyneisyys

Vaikka asia ei välttämättä nouse paljon puheeksi poikien arjessa, kaikki heistä ovat korostuneen tietoisia siitä, että nykyhetki on väliaikaista ja että heidän matkansa vielä jatkuu – joko Suomeen, muualle tai takaisin kotimaahan. Matka jatkuu myös ajassa, ja elämänkulun näkökulmasta se on vasta aluillaan. Samalla menneisyyden, taakse jääneiden perheiden ja matkan traumaattisten tapahtumien miettiminen voi tuntua joillekin asialta, joka hankaloittaa keskittymistä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen:

T: "Minä itse olen jättänyt kaikki ystävät, kaikki minun veljet ja perheeni sinne, ja olen ainoastaan vanhempini yhteydessä kerran kuukaudessa, ja mielellään en haluaisi enempää olla yhteydessä, koska ongelmia tulee lisää ja haluaisin keskittyä mitä minulla on tässä."

Suomen kielen lisäksi "T" haluaisi opiskella myös fysiikkaa ja kemiaa, mutta epävarman tulevaisuuden ja elämänkulun valossa nykyhetki tuntuu monella tapaa pysähtyneen. Hänelle, kuten muillekin asumisyksikön nuorille, päivät toisensa jälkeen kuluvat, eikä turvapaikka-asiassa oikein tunnu tapahtuvan mitään.

Tätä ajallisuuden kokemusta turvapaikanhakijoiden arjessa Griffiths, Roberts ja Anderson (2013) kutsuvat käsitteellä *stasis*: samalla kun muu maailma jatkaa kulkuaan, oman elämän kulku tuntuu pysähtyneen. Tässä valossa seesteinen arkielämä asumisyksikössä näyttäytyy suurena vastakohtana nopearytmisille ja kiivaille ajanjaksoille, joita moni on kohdannut vastaanottovaihetta. Matkansa aikana he ovat kokeneet useita käänteentekeviä ja elämää mullistavia tapahtumia nopeasti ja ennalta-arvaamattomasti. Muistot näistä äkillisistä elämänmuutoksista liittyvät yhtäältä kotimaahan, kuten väkivaltaan tai perheenjäsenten äkilliseen menetykseen, toisaalta matkantekoon ja pakolaisuuteen, esimerkiksi salakuljetukseen auton takakontissa tai veden yli veneellä. Vastaanottovaiheeseen liittyvien epävarmuuksien ohella odottamiseen liittyvä henkinen paine, yhdistettynä traumaattisiin kokemuksiin, on tuonut joillekin turvapaikanhakijanuorille univaikeuksien ja

Samalla kun muu maailma jatkaa kulkuaan, oman elämän kulku tuntuu pysähtyneen.

masentuneisuuden kaltaisia psykosomaattisia oireita (ks. myös [Lähteenmäki tässä kirjoitussarjassa](#)).

Vaikka yhteisöllisyyttä, turvallista arkea ja säännöllisyyttä tukeva ympäristö ovat nuorten ja heidän parissaan työskentelevien aikuisten määrätietoisien toiminnan tulosta, se ei sulje pois sitä, että jokainen nuori on poikkeuksellisen elämänvaiheensa ja epävarman tulevaisuutensa edessä yksin. Lähitulevaisuutta värittää tieto siitä, että turvapaikkaprosessissa jokainen heistä käsitellään erillisenä yksilönä, joka avaa henkilöllisyytensä, elämänsähistoriansa ja tulevaisuutensa viranomaisten arvioitavaksi ja päätettäväksi. Tutkimus- ja vapaaehtoistyöjaksomme lopulla nuoret olivat olleet Suomessa kahdeksan kuukautta, ja vain muutama oli päässyt prosessin ensimmäiseen vaiheeseen eli turvapaikkakuulusteluun.

”Haluaisin olla mekaanikko” – Lupa-asiasta taitojen kartuttamiseen

Vaikka tulevaisuutta on hankala pohtia epävarmuuksien ja turvapaikkaprosessin keskellä, monilla nuorilla on henkilökohtaisia haaveita ja valmista tietotaitoa, jota he haluaisivat kartuttaa jo vastaanottovaiheessa (ks. myös Husseini 2016).

A: ”Tietysti ajattelemme tulevaisuutta, että mitä meistä tulee, ja mietimme menestystä tulevaisuudessa.”

A:lle henkilökohtainen menestys tulevaisuudessa merkitsee ensisijaisesti suomenkielen oppimista mutta myös sen jälkeistä koulumenestystä sekä mahdollisuuksia saada mekaanikon töitä tulevaisuudessa. Kysyttäessä mitä nuoret haluavat tehdä tulevaisuudessa, monilla on haaveammatteja. Joku haluaa lääkäriksi, toinen sairaanhoitajaksi, kolmas junan kuljettajaksi. Toisilla on harrastuksia ja kiinnostuksenkohteita, joiden parista heillä saattaisi olla mahdollisuuksia löytää työtä. Eräs on lahjakas jalkapallossa ja saanut paikan paikallisessa joukkueessa, toinen kantaa ottava rap-artisti, joka räppää kotimaansa oloista.

Ison-Britannian kontekstissa Rebecca Rotter (2015) huomauttaa, että turvapaikkaprosessien pitkittyessä odottamisen välivaiheen ei tarvitse välttämättä merkitä passivisuutta ja näköalojen kaventumista. Institutionaalisesti pakotettu joutilaisuus voi olla mahdollista kääntää myös itselle edulliseksi, mikäli turvapaikanhakijat voivat turvapaikkaprosessin aikana kartuttaa sosiaalista pääomaa ja taitoja, jotka kantavat myöhemmin elämässä – ellei Suomessa, niin muualla. Näihin niin sanottuihin ”ylimääräisiin toimintoihin” on vastaanottokeskuksissa kuitenkin hyvin rajalliset resurssit, joskin vapaaehtoistoiminnalla pystytään tilannetta paikkaamaan.

Tapaamiemme nuorten näkökulmasta suomen kieli, jota he opiskelivat koulussa ja vapaaehtoisten kanssa, näyttäytyi ymmärrettävästi keskeisenä edellytyksenä elämän rakentamiseen ja kokemuspiirin laajentamiseen Suomessa. Valtaosa tapaamistamme nuorista oli motivoituneita opiskelemaan ja tapaamaan suomalaisia, vaikka sitten kännyköiden sanakirjasovellusten varassa. Oleskeluluvan saamisen epävarmuudet kuitenkin vaikuttivat nuorten opiskeluuntoon. Ne, jotka jaksoivat uskoa, että saavat turvapaikan, olivat yleisesti motivoituneempia suomen opiskeluun kuin ne, jotka olivat menettämässä toivonsa prosessin etenemiseen. Nuoresta iästä huolimatta nuorten joukossa on esimerkiksi räätäleinä ja automekaanikkoina työkokemusta hankkineita ammattilaisia, mutta ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen Suomessa

Jokainen nuori on poikkeuksellisen elämänvaiheensa ja epävarman tulevaisuutensa edessä yksin.

Jokainen heistä käsitellään erillisenä yksilönä, joka avaa henkilöllisyytensä, elämänsähistoriansa ja tulevaisuutensa viranomaisten arvioitavaksi ja päätettäväksi.

Valtaosa tapaamistamme nuorista oli motivoituneita opiskelemaan ja tapaamaan suomalaisia, vaikka sitten kännyköiden sanakirjasovellusten varassa. Oleskeluluvan saamisen epävarmuudet kuitenkin vaikuttivat nuorten opiskeluuntoon.

on haasteellista. Vaikka he oppisivatkin suomen kielen nopeasti, heillä ei ole vielä muodollista pätevyyttä, toisin sanoen koulutustodistusta, joka avaisi työ- ja työharjoittelumahdollisuuksia tulevaisuudessa. Erään työntekijän mielestä esimerkiksi oppisopimuskoulutukset voisivat olla oiva keino ylläpitää ja kartuttaa nuorten tietotaitoa ja rakentaa merkityksellistä tekemistä nuorille itselleen. Samalla se olisi keino käyttää odottaminen ja institutionaalisesti pakotettu joutilaisuus hyväksi.

Lopuksi

Suomeen saapuessaan nuorilla turvapaikanhakijoilla on takanaan usein pitkä, uuvuttava ja tapahtumarikas matka. Tietyissä mielessä he ovat saapuneet perille, maahan ja asumisyksikköön, jossa yhteisöllisyyttä kannattelevat arjen rutiinit rakentavat elämään turvaa ja säännöllisyyttä. Pääkaupunkiseudulle saapuminen on merkinnyt heille pysähtymistä, mutta samalla kuitenkin myös merkittävää ”odottavuuden” välitilaa ja katkosta heidän elämänsä kulkunsa kannalta.

Odottaminen on usein raskasta ja voimia vievää, ja se on suoraan sidoksissa turvapaikkaprosessiin, jonka lopputulos – olipa se kielteinen tai myönteinen – tulee olemaan loppuelämän kannalta käänteentekevä. Nuorten arjessa menneisyys piiryy raskaana taustana nykyhetkeä ja näennäisen seesteistä arkea vasten, mutta samalla myös tulevaisuutta on vaikea ajatella, sillä kirjaimellisesti kaikki riippuu siitä, saavatko he oleskeluluvan vai ei.

Odottamisen kokemuksia ei kuitenkaan voi yleistää liian pitkälle. Aineistomme valossa nuorilla on hyvin erilaisia odotushorisontteja tulevaisuuden suhteen. Toisilla on valmiimpia haaveita ja suunnitelmiakin tulevaisuuden varalle kuin toisilla – kuten nuorilla kaikkialla. Henkilökohtainen usko siihen, että oleskelulupa järjestyy, näyttää määrittävän heidän innostustaan varsinkin suomenkielen oppimiseen ensimmäisenä askeleena elämään Suomessa. Samaan aikaan monilla on iästään huolimatta monenkirjavia kiinnostuksia, tietotaitoja ja työkokemustakin – epävarmuuksien keskellä näitä on kuitenkin haasteellista ylläpitää tai kartuttaa, eikä siihen ole välttämättä resurssejakaan.

Odottavuuden välitilaan liittyvät olennaisesti niin konkreettinen turvapaikkaprosessi kuin myöhemmän elämänsä mahdollisuudet, kuten koulutus, työpaikka, asunto ja perheenperustaminen. Nämä ovat merkittävällä tavalla toisiinsa kietoutuneita asioita, jotka tuovat mukanaan jälleen uusia odottavuuden ajanjaksoja tulevaisuudessa.

Lähteet

- Griffits, Melanie, Ali Rogers & Bridget Anderson (2013) *Migration, time and temporalities*. COMPAS Research Resources Paper.
- Honkasalo, Veronika (2016) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyydenverkostoja ja tietoa. *Näkökulma 28, Nuorisotutkimusverkosto*.
- Honwana, Alcinda (2012) *Time of Youth: Work, Social Change, and Politics in Africa*. Boulder, CO: Kumarian Press.
- Husseini, Naser (2016) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. *Näkökulma 31, Nuorisotutkimusverkosto*.
- Lähtenmäki, Minna (2016) Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet. *Näkökulma 35, Nuorisotutkimusverkosto*.
- Onodera, Henri & Peltola, Marja (2016) Ystävyyden, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. *Näkökulma 32, Nuorisotutkimusverkosto*.
- Rotter, Rebecca (2015) "Waiting in the asylum determination process: Just an empty interlude?" *Time & Society 25(1)*, 80–101.

Kirjoittaja

Henri Onodera
VTT, tutkijatohtori
Helsingin yliopisto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää

Toimenpide-ehdotuksia nuorten turvapaikanhakijoiden arjen turvaamiseksi

Herttaliisa Tuure

Ajatus yhteistyöstä Nuorisotutkimusverkoston kanssa syntyi loppusyksystä 2015. Tuolloin turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa oli merkittävässä kasvussa. Julkisuudessa keskusteltiin paljon alaikäisistä ja nuorista turvapaikanhakijoista, heidän turvattomuudestaan ja tulevaisuuden näkymistään.

Nuoret vastaanottokeskuksissa -kirjoitussarja syntyi tutkimus- ja vapaaehtoishankkeena. Kirjoitussarjaa ei olisi syntynyt ilman loistavia tutkijoita Veronika Honkasaloa, Karim Maichea, Henri Onoderaa, Marja Peltolaa ja Leena Suurpäää. Kiitos teille kaikille! Kiitos myös Pelastakaa Lapset ry:lle, jonka vapaaehtoisina tutkijat pääsivät pääkaupunkiseudulla sijainneeseen nuorten asumisyksikköön tutustumaan toimintaan ja ennen kaikkea siellä oleviin nuoriin. Tutkimustyötä tehtiin tammi-heinäkuussa 2016. Valtion nuorisoneuvoston (ent. valtion nuorisosiain neuvottelukunta) rooli hankkeessa oli tukea rahoituksella muun muassa tulkkien palkkioita sekä käännättää kirjoitussarjan tekstit englanniksi.

Kirjoitussarjan pohjalta valtion nuorisoneuvosto ja Nuorisotutkimusverkosto järjestivät työpajan tammikuussa 2017. Tarkoituksena on viedä kirjoitussarjasta nousseita kehittämisehdotuksia eteenpäin valtioneuvostolle ja vastuuministeriöille. Työpajaan osallistui tutkijoita, virkamiehiä ja nuorten turvapaikka-asioiden parissa toimivia asiantuntijoita.

Työpajassa osallistujat pohtivat, analysoivat ja työstivät kirjoitussarjassa esiin nousseita nuorten arkeen liittyviä haasteita. Teemoja nousi esiin paljon ja ne jaettiin neljän suuremman otsikon alle: 1) koulutus 2) lastenoikeuksien toteutuminen, oikeusturva ja koko järjestelmä 3) palvelut, mielenterveys ja jälkihuolto sekä 4) kotoutuminen ja osallisuus odottaessa ja päätösten jälkeen. Työryhmätyöskentelyn pohjalta laaditut toimenpide-ehdotukset, jotka valtion nuorisoneuvosto esittää valtioneuvostolle huhtikuussa 2017, ovat tämän julkaisun liitteenä.

Valtion nuorisoneuvosto koosti työpajan pohjalta toimintasuunnitelma valtioneuvostolle esitettäväksi. Esityksessään valtion nuorisoneuvosto korosti, että hallituksen tulee käynnistää toimenpiteet riittävien mielenterveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi sekä asettaa kunnille sanktiot, mikäli lastensuojelulainsäädäntöä ei noudateta. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden onnistuneen kokoutumisen edellytyksenä on, että arki sujuu mahdollisimman jouhevasti, ja että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. Valtion nuorisoneuvosto pitää myös ensiarvoisen tärkeänä, että

Valtion nuorisoneuvosto

alaikäisten edunvalvonnan, puhuttelun ja kuulustelun järjestelmiä kehitetään lapsen edun mukaisiksi.

Valtion nuorisoneuvosto näkee positiivisena asiana, että opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut 7 000 000 euron hankehaun turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integroimiseksi. Avustusta myönnetään hankkeisiin, jotka edistävät turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumista. Valtion nuorisoneuvoston toiveena on, että hankkeiden myöntämisperusteissa painotettaisiin julkisen- ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittämiseen ja uusien toimintamallien luomiseen tärkeitä toimenpiteitä.

Valtion nuorisoneuvoston tavoitteena on, että myös maahanmuuttajanuoret kokevat osallisuutta Suomalaiseen yhteiskuntaan, suhtautuvat tulevaisuuteen luottavasti ja uskaltavat haaveilla. Nuorissa on valtava määrä potentiaalia, halua oppia ja päästä töihin. Rakenteet eivät saa olla esteenä, kun nuorilla on halu kehittyä ja pärjätä elämässään

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa – eräitä toimenpide-ehdotuksia

VALTION NUORISONEUVOSTON VISIO 2020: *Suomi on maa, jossa jokainen nuori on yhdenvertainen ja jossa kaikilla nuorilla on hyvä arki: ystäviä ja turvallisia aikuisia, mahdollisuus opiskella ja tehdä työtä sekä toteuttaa itseään vapaa-ajalla. Nuorten kokemus osallisuudesta suomalaisen yhteiskuntaan on kääntynyt nousuun. Entistä harvempi nuori kokee yksinäisyyttä, ulkopuolisuutta tai syrjintää. Yhä useampi nuori on löytänyt itselleen sopivan tavan vaikuttaa. Nuoret suhtautuvat tulevaisuuteen luottavaisesti ja uskaltavat haaveilla. Suomessa on maailman aktiivisin nuorisoyhteisö, joka osallistuu ja vaikuttaa.*

Valtion nuorisoneuvosto

Tänä päivänä globaali muuttoliike maiden ja maanosien välillä koskettaa erityisesti lapsia ja nuoria, onpa kyse sitten vapaaehtoisesta muuttamisesta tai pakotetusta turvan hakemisesta liittyvästä muuttoliikkeestä. Suomeen vuonna 2015 tulleesta 32 476 turvapaikanhakijasta yli 80 prosenttia oli Maahanmuuttoviraston mukaan alle 35-vuotiaita. Yksin tulleita alaikäisiä oli noin 10 prosenttia (3024 henkilöä).

Nuorisopolitiikan näkökulmasta tarkasteltuna muuttoliikkeeseen ja maahanmuuttoon liittyy useita laajoja nuorten elämänkulkuun liittyviä kysymyksiä. Ratkottavana on haasteita nuoruuden siirtymisiin, sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen ja nuorten oikeuksiin liittyen. Suomesta turvaa hakevilla lapsilla ja nuorilla on oikeus niin kotiin, turvaan, ihmisarvoon kuin kuulumisen ja osallisuuden kokemuksiinkin.

Valtion nuorisoneuvoston (ent. Valtion nuorisoiain neuvottelukunta) toteutti yhdessä Nuorisotutkimusverkoston ja Pelastakaa Lapset ry:n kanssa Nuoret vastaanottokeskuksissa – tutkimus- ja vapaaehtoishankkeen. Yhtenä hankkeen tuotoksena syntyi Nuoret vastaanottokeskuksissa – kirjoitussarja, jossa tuodaan esille turvapaikkaa Suomesta hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoituksissa tutkijat ja kirjoittajat valaisevat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, uudenlaisten elämäntapojen oppiminen, uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sopeutuminen, odottaminen ja tulevaisuuden epävarmuus.

Kirjoitussarjan tekstit on luettavissa osoitteessa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/nuoret-vastaanottokeskuksissa-kirjoitussarja>

Kirjoitussarjan pohjalta järjestettiin työpaja tammikuussa 2017, jossa tutkimussarjan tutkijat, virkamiehet ja nuorten turvapaikka-asioiden parissa toimivat asiantuntijat pohtivat, analysoivat ja työstivät kirjoitussarjassa esiin nousseita haasteita. Moni esiin noussut asia on arkipäiväinen, johon arjessa törmää päivittäin. Tämä useita konkreettisia toimenpide-ehdotuksia sisältävä

Valtion nuorisoneuvosto esittää seuraavia toimenpiteitä paremman arjen turvaamiseksi nuorille turvapaikanhakijoille

MAAHANTULO- JA VASTAANOTTO-KESKUKSEEN SAAPUMISEN VAIHE	TURVAPAIKKAPÄÄTÖKSEN ODOTUSVAIHE JA PÄÄTÖKSEN SAANNIN JÄLKEEN	OSALLISUUS ODOTTAESSA JA TURVAPAIKKAPÄÄTÖKSEN JÄLKEEN
TOIMENPIDE-EHDOTUKSET		
Lapsen oikeuksien toteutuminen; oikeusturva ja lapsivaikutusten arviointi	Lastensuojelulain toteutuminen; jälkihuolto ja riittävien mielenterveyspalvelujen saatavuus	Nuorten turvapaikanhakijoiden osallistumismahdollisuuksien edistäminen
<ul style="list-style-type: none"> • Siirretään vastaanottopalvelujen koordinointi maahanmuuttovirastosta sosiaali- ja terveysministeriöön. (STM) • Kehitetään ja arvioidaan alaikäisten puhuttelun ja kuulustelun järjestelmää niin, että lapsen etu ja oikeudet toteutuvat kuulusteluissa. Puhuttelun ja kuulustelun toteuttavat ainoastaan erikoisosaamisen omaavat asiantuntijat, joilta edellytetään erikoistumiskoulutusta. (SM) • Päätöksiä tehtäessä tehdään lapsivaikutusten arviointi ja edistetään lapsen etua. Karsitaan kaikki alaikäisten tarpeettomat siirtymät vastaanottokeskuksista ja kunnista toiseen. Lasten oikeuksien tulee toteutua pitkäjänteisesti vastaanottovaiheesta jälkihuoltoon, läpi järjestelmän. (STM) • Määritellään kotouttaminen nuorten kohdalla uudelleen ja aloitetaan kotouttamistoimenpiteet heti turvapaikkavaiheen alussa. Huolehditaan, että nuoren arjessa on riittävästi henkilöresursseja ohjaamassa ja tukemassa aktiiviseen kansalaisuuteen ja estetään vuoden odotus ja laitostuminen. (STM, OKM) 	<ul style="list-style-type: none"> • Arvioidaan lastensuojelulakia vastaanottolain ja kotoutuslain osalta ja luodaan selkeämpi järjestelmä lastensuojelulain toteuttamiseen. Käsitellään alaikäisten asiat ensisijaisina ja kohdellaan alaikäisenä prosessiin tullutta turvapaikanhakijaa alaikäisenä koko prosessin ajan. Veloitetaan kunnat toteuttamaan lastensuojelulakia ja nostetaan jälkihuollon ikäraja koskemaan 29-vuotiaita. (STM) • Turvataan moniammatillisen jälkihuollon toteutuminen, ”yhden luukun”-periaate sekä riittävien mielenterveyspalvelujen saatavuus vastaanottokeskuksissa ja kaikissa siirtymävaiheissa. Huolehditaan erityispalvelujen saatavuudesta traumatisoituneille alaikäisille. (STM) • Arvioidaan ja kehitetään edustajajärjestelmää niin, että edustajuudesta tulisi edunvalvonnan tapaan virkatehtävä. Tehdään lakimuutos vastaanottolainsäädäntöön ja valtioneuvoston asetus korvauskäytänteistä. Huolehditaan, että lapsi saa tietoa turvapaikkaprosessista kielellä, jota hän ymmärtää. (SM, OM) 	<ul style="list-style-type: none"> • Toteutetaan valtakunnallinen kehittämishanke nuorten turvapaikanhakijoiden osallistumismahdollisuuksien edistämiseksi. (OKM, STM) • Kulttuuritulkitoiminta: Tarjotaan turvapaikanhakijanuorille tukea, ohjausta ja ymmärrystä osallistumismahdollisuuksista. Huolehditaan, että he ovat tietoisia siitä, minkälaisia osallistumisen mahdollisuuksia on olemassa, mitä heiltä odotetaan ja miten harrastuksissa toimitaan. Jalkaudutaan vastaanottokeskuksiin kertomaan osallistumismahdollisuuksista ja tarjotaan tukea siihen, että nuorilla on mahdollisuus osallistua. • Valtion, kuntien ja järjestöjen saumattoman yhteistyön kehittäminen: Tuetaan ja edistetään nuorten turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksia osallistua itselleen mielekkääseen toimintaan sinä aikana, jonka he viettävät vastaanottokeskuksissa. Suunnataan riittävästi resursseja, nykyisille toimijoille (nuoriso-, kulttuuri-, liikunta- ja muut vapaa-ajan palvelut), jotta näillä on mahdollisuus järjestää koulutusta ja kehittää uudenlaista yhteistyötä eri toimijoiden välille. Huomioidaan tyttöjen osallisuuden vahvistaminen ja itseellisemmän liikkumisen helpottaminen.
	Kouluvalmiuksien turvaaminen; kieliopinnot ja opettajien osaamisen kehittäminen	
	<ul style="list-style-type: none"> • Tuetaan nuoren kielitaidon, opiskelu- ja työelämävalmiuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumista. Suunnataan riittävästi resursseja suomea toisena kielenä opettavien opettajien lisäkoulutukseen sekä kielitaitoa vahvistavien harrastustoimintojen ja monikielisyyden tukemiseen. (OKM, OPH) • Tarjotaan lisäkoulutusta opinto-ohjaajille, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen opettajille ja sosiaalityöntekijöille. Edellytetään maahanmuuttajanuorten kanssa toimivilta erikoistumista, jotta heillä on ammatillisesti valmiudet kohdata turvapaikanhakijanuorten erityistarpeet ja tukea nuoria jatko-opiskelu ja työelämävalmiuksien saavuttamisessa. (OKM, OPH) • Kehitetään ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta ja huolehditaan, että opetuksen alueellinen yhdenvertaisuus toteutuu. (OKM, OPH) • Muutetaan opintotukijärjestelmää vastaamaan nykyisiin tarpeisiin. (OKM) 	

kooste on toteutettu työpajan yhteenvedon pohjalta. Nuoret vastaanottokeskuksissa -tutkimus- ja vapaaehtoishankkeeseen sekä työpajaan osallistuneet toivovat, että hallitus käynnistää kiireellisesti toimenpide-ehdotusten toimeenpanon valmistelun.

Suomeen turvapaikanhakijoina tulleiden nuorten kokemukset pakenemisestä, turvapaikan hakemisesta sekä uudenlaisen elämän rakentamisesta eivät saa enää jäädä poliittisen ja hallinnollisen keskustelun marginaaliin

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että hallitus käynnistää välittömästi toimenpiteet riittävien mielenterveyspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi sekä asettaa kunnille sanktiot, mikäli lastensuojelulainsäädäntöä ei noudateta. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden onnistuneen kokoutumisen edellytyksenä on, että arki sujuu mahdollisimman jouhevasti, ja että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen. Näin ollen Valtion nuorisoneuvosto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että alaikäisten edunvalvonnan, puhuttelun ja kuulustelun järjestelmiä kehitetään lapsen edun mukaisiksi.

Valtion nuorisoneuvosto näkee positiivisena asiana, että opetus- ja kulttuuriministeriö on avannut 7 000 000 euron hankehaun turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integroimiseksi. Avustusta myönnetään hankkeisiin, jotka edistävät turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumista. Valtion nuorisoneuvoston toiveena on, että hankkeiden myöntämisperusteissa painotettaisiin julkisen- ja kolmannensektorin yhteistyön kehittämiseen ja uusien toimintamallien luomiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Suomeen saapui vuonna 2016 1455 alaikäistä turvapaikanhakijaa ja samana vuonna myönteisen oleskelulupapäätöksen sai 2962 alaikäistä turvapaikanhakijaa. Heistä 744 oli naisia ja 2218 miehiä. Perheen yhdistämistä haki vuonna 2016 yhteensä 1136 turvapaikkapäätöksen saanutta henkilöä. Nuori tulee uuteen maahan monin toivein ja odotuksin. Ei ole yhdentekevää, kuinka asiantunteva ja ammattitaitoinen työntekijä nuoren vastaanottokeskuksessa ottaa vastaan ja millä tavalla nuoren edustaja lähtee hänen asioitaan hoitamaan. Tällä hetkellä Suomessa alaikäisen turvapaikanhakijan edustajalta ei vaadita erityistä taustaa tai koulutusta. Tärkeää olisi kuitenkin, että turvapaikkaa hakevien nuorten luottamus ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin rakentuisi nopeasti ja positiivisten kokemusten kautta.

Luottamuksen rakentumisessa oleellista on myös, että nuoret voivat osallistua toimintaan ja kokea kuuluvansa johonkin, jossa oppiminen ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa mahdollistuvat. Nuorilla tulee olla oikeus osallistua heille järjestettyyn toimintaan, mutta yhtä lailla myös oikeus vetäytyä omaan rauhaan. Nykytila on, että nuorten osallistumismahdollisuuksia rajoittavat monet tekijät: tiedonpuute toiminnan mahdollisuuksista, vaikeus hyödyntää toimintamahdollisuuksia liikkumisen kalleuden tai hankaluuden vuoksi, henkisten voimavarojen puute sekä kulttuurierot, jotka vaikeuttavat sekä toiminnan mahdollisuuksien ymmärtämistä että mukaan lähtemistä. Palvelujen puolella nykytilaa kuvaa ensinnäkin resurssien vähäisyys, toiseksi asian paremman tiedostamisen tarve ja kolmanneksi yhteistyön vähäisyys eri toimijoiden välillä.

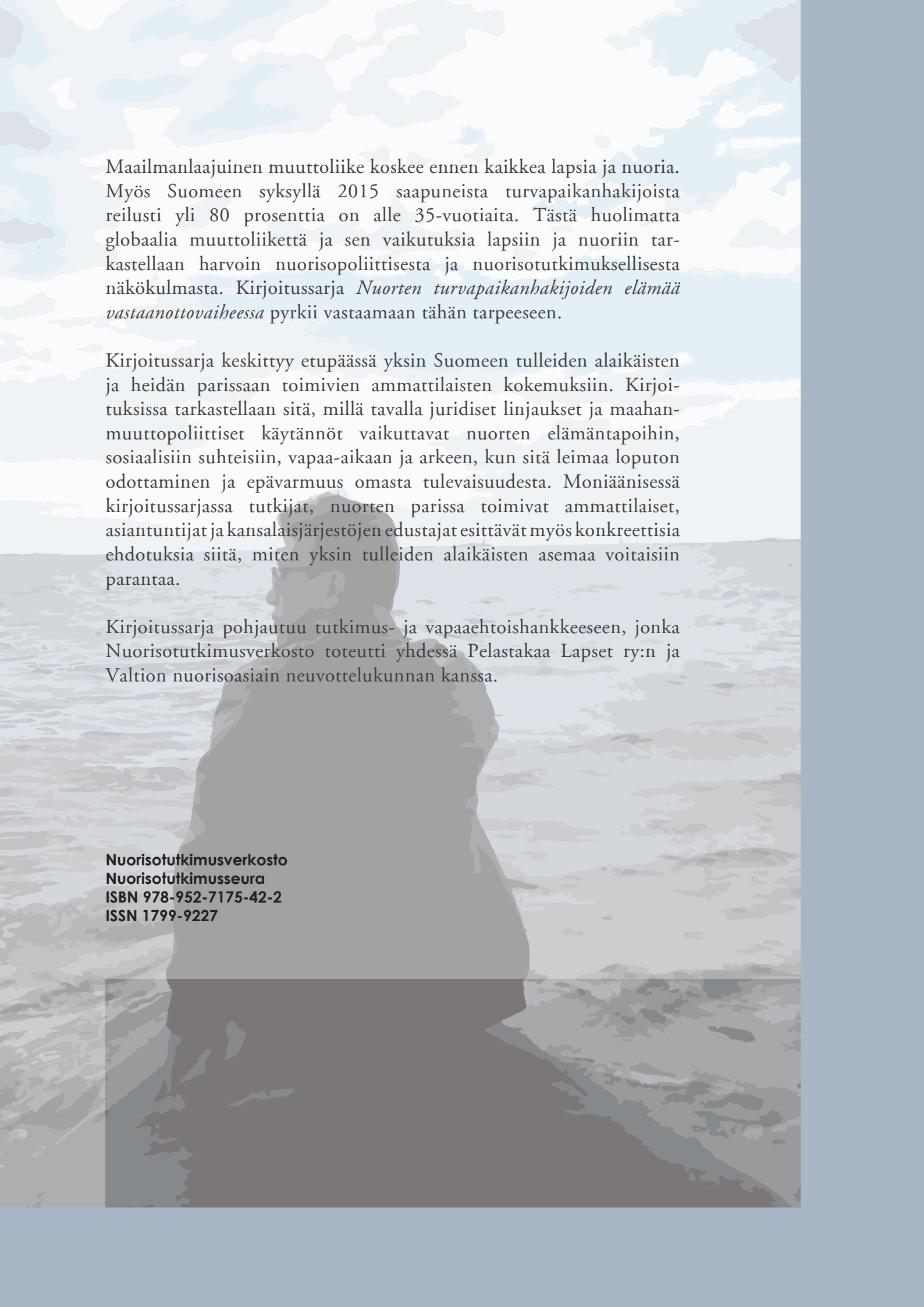
Vastaanottovaiheen aikana nuorella tulisi olla mahdollisuus oppia ikätasolle sopivalla tavalla tulevaisuuden kannalta tärkeitä tietoja ja taitoja riippumatta siitä, viettääkö hän tulevaisuutensa Suomessa vai Suomen ulkopuolella. Järjestelmistä tulisi luoda aukoton ja varmistaa, että on olemassa taho joka on kokonaisvaltaisesti vastuussa yksin tulleiden alaikäisten elämän saattamisesta

raiteilleen. Sektorirajat ylittävän yhteistyön kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää, jonka toteutumiseksi tarvitaan eri viranomaisten välistä keskustelua ja eri näkemysten yhteen tuomista. Vastaanottoyksiköiden henkilökunnalla tulee olla ammatilliset valmiudet tunnistaa erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret. Kaikille turvapaikka-asioiden parissa toimiville ammattiryhmille tulee tarjota tehtäviin erikoistuvaa koulutusta.

Tarvitaan myös perusteellista keskustelua siitä, millä edellytyksillä uuden nuorisolain tärkeät tavoitteet kattavat myös Suomessa asuvien turvapaikanhakijoiden, oleskeluluvan vastikään saaneiden sekä paperittomien nuorten ja nuorten aikuisten ryhmän. Euroopassa yksin maahan tulleiden lasten ja nuorten tilanne on vähintäänkin yhtä ajankohtainen ja kuumottava ilmiö, kuin Suomessa ja muissa pohjoismaissa. Ei meillä Suomessa eikä muuallakaan Euroopassa ole varaa suhtautua vihamielisesti tai vähättelevästi näiden lasten ja nuorten pyrkimyksiin päästä eteenpäin aloittaakseen uutta elämää. Maahanmuuttopolitiikkaa ei tule myöskään tiukentaa tavoilla, jotka vaikeuttavat perheiden yhdistämisiä.

Valtion nuorisoneuvoston tavoitteena on, että myös maahanmuuttajanuoret kokevat osallisuutta Suomalaiseen yhteiskuntaan, suhtautuvat tulevaisuuteen luottavaisesti ja uskaltavat haaveilla.

Maailmanlaajuinen muuttoliike koskee ennen kaikkea lapsia ja nuoria. Myös Suomeen syksyllä 2015 saapuneista turvapaikanhakijoista reilusti yli 80 prosenttia on alle 35-vuotiaita. Tästä huolimatta globaalia muuttoliikettä ja sen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin tarkastellaan harvoin nuorisopoliittisesta ja nuorisotutkimuksellisesta näkökulmasta. Kirjoitussarja *Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa* pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen.

Kirjoitussarja keskittyy etupäässä yksin Suomeen tulleiden alaikäisten ja heidän parissaan toimivien ammattilaisten kokemuksiin. Kirjoituksissa tarkastellaan sitä, millä tavalla juridiset linjaukset ja maahanmuuttopoliittiset käytännöt vaikuttavat nuorten elämäntapoihin, sosiaalisiin suhteisiin, vapaa-aikaan ja arkeen, kun sitä leimaa loputon odottaminen ja epävarmuus omasta tulevaisuudesta. Moniäänisessä kirjoitussarjassa tutkijat, nuorten parissa toimivat ammattilaiset, asiantuntijat ja kansalaisjärjestöjen edustajat esittävät myös konkreettisia ehdotuksia siitä, miten yksin tulleiden alaikäisten asemaa voitaisiin parantaa.

Kirjoitussarja pohjautuu tutkimus- ja vapaaehtoishankkeeseen, jonka Nuorisotutkimusverkosto toteutti yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n ja Valtion nuorisosiain neuvottelukunnan kanssa.

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
ISBN 978-952-7175-42-2
ISSN 1799-9227